20 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖި ލީހުގެ ކޮމިޓީ ޔައުމިއްޔ
މިނިވަން މުއައްސަސ ތަކުގެ ކޮ މިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން
10 ނޮވެންބަރު 2025
ބައްދަލުވުން ބޭއްވުނު ތަން: ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އ އިމ ރ ތް (ކޮ މިޓީކުރ ކޮޓަރި)5
ފެށުނު ގަޑި: 10:00

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
}ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ ކޮމިޓީގެ މުގަ އްރިރު؛ މާފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން ރިޟާ އާދަމް{
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ال ساََّلمُ علََْي كُْم. އާދެ! މިއަދު މި ބޭއްވެނީ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ މި އަހަރުގެ
44 ވަނަ ބައްދަލުވުން. މި ބައްދަލުވުމުގައި މި ބައިވެރިވަޑައިގަންނަވާ ބޭފުޅުންނަކީ، ކެލާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޢަބްދުاله ޝަރީފް، ދިއްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުއްލަޠީފް މުޙައްމަދު އަދި ފުވައްމުލަކު
ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޙުސައިން. މި ބައްދަލުވުމުގައި މިއަދު މި އޮތީ 2024 ވަނަ
އަހަރުގެ އަހަރީ ރިޕޯޓުގެ ޕްރެޒެންޓޭޝަން ހުށަހެޅުން. އެގޮތުން މިއަދު ހުށަހަޅައިދެއްވާނީ ސިވިލް ސަރވިސް
ކޮމިޝަން އެންމެ ފުރަތަމަ. ދެން އެއަށްފަހު އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ال ساََّلمُ عَلَْي كُْم.
އަޅުގަނޑުމެން ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ 2024 ވަނަ އަހަރުގެ އަހަރީ ރިޕޯޓުގެ ޕްރެޒެންޓޭޝަން
ހުށަހަޅައިލުމަށް ތި ބޭފުޅުންނަށް މި ދަންނަވައިލީ. ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ފަރާތުން ބައިވެރިވަ ޑައިގަންނަވަނީ
ކޮމިޝަނުގެ ރައީސް އަލްއުސްތާޛު މުޙައްމަދު މުޖްތާޒް އަދި ނައިބު ރައީސް އަލްފާޟިލް މުޙައްމަދު ނާޞިޙް،
މެންބަރ އަލްފާޟިލާ ފާޠިމަތު ޙަބީބާ، މެންބަރ ޑރ. ޙުސައިން ފާއިޒް، މެންބަރ ޑރ. ދީބާ މޫސާ އަދި
ސެކްރެޓަރީ ޖެނަރަލް އަލްފާޟިލް ޢަބްދުاله ސަޢީދު. އެހެންވީމާ، ވީހާވެސް ޚުލާސާކޮށް ޕްރެޒެންޓޭޝަން ކުރިއަށް
ގެންގޮސްދެއްވާ އިނގޭތޯ. ފައްޓަވާ.
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް ޢަބްދު اله ސަޢީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިގޮތުން ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތައް 30 ދުވަސް ތެރޭގައި އެވްރެޖް ގޮތެއްގައި ޙައްލުކުރެވިފައިވާކަން ފާހަގަކޮށްލަން. މި
ބައިގައި ފާހަގަކުރެވިފައި މި ވަނީ މުވައްޒަފުންނާ މެދު ފިޔަވަޅު އެޅުމުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ޕްރޮސީޖަރތައް.
އަޅުގަނޑު މި ބައި ވެސް ކުރުކޮށްލުމުގެ ގޮތުން ދޫކޮށްލާނަން. މުވައްޒަފުން ތަމްރީނުކުރުމުގެ ބަޔަށް ބަލައިލާއިރުގައި،
ސިވިލް ސަރވިސް މުވައްޒަފުން ތަމްރީނުކުރުމުގެ ސިޔާސަތު ކޮމިޝަނުން ކަނޑައަޅައިގެން 1 ޖަނަވަރީ 2016 އިން
ފެށިގެން ޢަމަލުކުރަމުންގެންދެވޭ. ހަމަ އެއާއެކު 2012 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން ވަޒީފާއަށް އަހުލުވެރިކުރުމުގެ
ޕުރޮގުރާމު ކޮމިޝަނުން ކުރިއަށް ގެންދެވޭ. އަދި ކޮންމެ އަހަރަކު ސިވިލް ސަރވިސް ޓްރެއިނިންގ ޑައިރެކްޓަރީއެއް
ކޮމިޝަނުން ކަނޑައަޅައިގެން، އެ ޑައިރެކްޓަރީގައި ހިމެނޭ ޕުރޮގުރާމުތަކުގެ ގޮތުގައި ހިމެނޭ ތަމްރީނުތައް ކުރިއަށް
ގެންދޭ. މި ގޮތުން 2024 ވަނަ އަހަރު 11592 މުވައްޒަފުން ސިވިލް ސަރވިސް ޓްރެއިނިންގ އިންސްޓިޓިއުޓުން
ތަމްރީނުކުރެވިފައިވާކަން ފާހަގަކޮށްލަން. އޭގެ ތެރޭގައި 207 ތަމްރީނު ޕުރޮގުރާމު ހިންގިފައިވާ އިރު، އޮންލައިންކޮށް
1

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
6413 މުވައްޒަފުން އަދި އެކި އިދާރާތަކުން ލިބޭ ރިކުއެސްޓުތަކާ ގުޅިގެން 2422 މުވައްޒަފުން ތަމްރީނުކުރިކަން
ފާހަގަކޮށްލަން. މި ތަމްރީނުތަކުގެ އިތުރަށް ހަމައެކަނި، މިއީ ހަމައެކަނި ސިވިލް ސަރވިސް ޓްރެއިނިންގ
އިންސްޓިޓިއުޓުން ހިންގުނު ތަމްރީނުތައް. މި ތަމްރީނުތަކުގެ އިތުރަށް ސިވިލް ސަރވިސް އިންސްޓިޓިއުޓުން މީހުން
ފޮނުވައިގެން އިދާރާތަކުގައި ތަމްރީނު ހިންގުމާއި އަދި އިދާރާތަކުން އަމިއްލައަށް އިސްނަގައިގެން ހިންގާ ތަމްރީނުތައް
މީގެ ތެރޭގައި ހިމެނިފައިނުވާނެ. މިއީ ރާއްޖެއިން ބޭރުން މުވައްޒަފުން ތަމްރީނުކުރުމަށް ހިންގުނު، ކުރެ ވެމުންދާ
މަސައްކަތްތަކުގެ އަދަދުތައް ދަންނަވައިލަން މި ސްލައިޑު ގައި ފާހަގަކޮށްފައި މި ވަނީ. އިންޑިއާ ސަރުކާރުން ލިބުނު
އެހީގެ ދަށުން 2024 ވަނަ އަހަރު 110 މުވައްޒަފުން ތަންރީނުކުރެވިފައިވާނެ. އެއީ އިންޑިއާ ސަރުކާރާއި ދިވެހި
ސަރުކާރާ ދެމެދު ކުރެވިފައިވާ އެމް.އޯ.ޔޫގެ ދަށުން ހިންގޭ ޕުރޮގުރާމެއް. ޑިޖިޓަލައިޒޭޝަންގެ ޕްރޮޖެކްޓުތަކަށް ،
ކޮމިޝަނުގެ ފަރާތުން ހިންގާ ޕްރޮޖެކްޓުތަކަށް ބަލައިލާ އިރު 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި 6 ޕްރޮޖެކްޓެއް
ކޮމިޝަނުން ކުރިއަށް ގެންދެވިފައިވޭ. ފްލެކްސީ އުސޫލުން މަސައްކަތްކުރުމާ ބެހޭ ގޮތުން ކޮމިޝަނުން 2024 ވަނަ
އަހަރު އާންމު އުސޫލެއް އެކުލަވައިލެވި، އެ އުސޫލު ކޮމިޝަނުގެ އިދާރާގެ މުވައްޒަފުންނަށް ޓްރަޔަލްއެއްގެ ގޮތުގައި
ބޭނުންކުރަން ފެށުނު. އަދި މި ޓްރަޔަލްގެ ތެރެއިން މި އުސޫލަކީ ކާމިޔާބު ސިޔާސަތެއްކަން ފާހަގަކުރެވުމާ އެކު،
އިދާރާތަކުގެ ލަފާ ހޯދުމަށްފަހުގައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އޮފީހުގެ ލަފައަކަށް މިހާރު ވަނީ ހުށަހެޅިފައި. މި އުސޫލުގައި
ރިމޯޓް ވޯކިންގއާއި ބަފަޓަ އިމް ދީގެން މަސައްކަތްކުރާނެ ގޮތުގެ މިންގަނޑުތައް ހިމެނިފައިވާނެ. ޑިޖިޓަލައިޒޭޝަނަށް
އަހުލުވެރިކުރުމުގެ ގޮތުން ގެންދެވުނު ތަމްރީނުތަކަށް ބަލައިލާ އިރު، 63 ތަމްރީނު ޕުރޮގުރާމެއްގައި ހަހާހަށްވުރެ ގިނަ
މުވައްޒަފުން ތަމްރީނުކުރެވިފައިވާކަން ފާހަގަކުރަން 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި. އަހަރީ ރިޕޯޓުތަކަށް ބަލައިލާ އިރު
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ގަވާއިދުން އަހަރީ ރިޕޯޓުތައް ފޮނުވިފައިވާނެ. އަދި އިދާރާތަކުން ސިވިލް ސަރވިސް
ކޮމިޝަނަށް އަހަރީ ރިޕޯޓުތައް ކޮންމެ އަހަރަކު ވެސް ފޮނުވަމުންގެންދެވޭ. އެކަމަކު ބައެއް އިދާރާތަކުން މި ވަގުތު
އަހަރީ ރިޕޯޓުތައް ފޮނުވުމުގައި، ނުފޮނުވާ ހުންނަކަން ވެސް ފާހަގަކޮށްލަން އަޅުގަނޑު ބޭނުން. ކޮމްޕްލަޔަންސް
އޮޑިޓުތަކުގެ އަދަދަށް ބަލައިލާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް 2024 ވަނަ އަހަރު 9 އޮޑިޓެއް ކުރެވިފައިވޭ. ކޮމިޝަނުގެ
އޮޑިޓު އަދަދު މަދުވެފައި ބޮޑަށް މި ވަނީ ކޮމިޝަނުގެ އޮޑިޓު މަސައްކަތްކުރަން ތިބޭ މުވައްޒަފުންގެ އަދަދު މަދުވުމާ
އެކު. ކުރިމަތިވި ގޮންޖެހުންތަކާއި ޙައްލުކުރެވުނު މަސައްކަތްތަކަށް ބަލައިލާއިރުގައި، ކޮމިޝަނުގެ އިދާރާ ހިންގާ
އިމާރާތުގެ ލިފްޓެއް ނެތުމުގެ މައްސަލަ އެއީ މި ދިޔަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންގެ އޮޑިޓް ރިޕޯޓުގައި ވެސް
ފާހަގަކޮށްފައިވާ މައްސަލައެއް. އަދި ކޮމިޝަނުގެ މަސައްކަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ދަތިވާ އެއް މައްސަލަ އެއީ. މިކަމާ
ގުޅިގެން ބަޖެޓުގައި މި މަސައްކަތް ގިނަ، މި ޚަރަދުތައް ގިނަ ފަހަރެއްގެ މަތީން ހިމެނިފައިވާނެ. އަދިވެސް މި ކަމަށް
2

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
އެކަމަކު ޙައްލެއް ލިބިފައެއްނުވޭ. ސިވިލް ސަރވިސް ގާނޫނާއި ވަޒީފާއާ ބެހޭ ގާނޫނަށް ގެންނަންޖެހޭ ބަދަލުތައް
ގެނައުމުގެ މަސައްކަތް ލަސްވެގެން ދިޔުން މިއީ ވެސް ކޮމިޝަނަށް ދިމާވެފައިވާ ވަރަށް ބޮޑު އެއް ގޮންޖެހުމެއް. މި
މަސައްކަތުގައި ބަންޑާރަ ނައިބު އޮފީހާއި އަދި މަޖިލީހުގެ ސަމާލުކަމަށް މިކަން އަޅުގަނޑުމެން ގެނެސްފައި ވާނީ.
އަދި މިކަން އަވަސްކުރުމަށް ޓަކައި ވެސް ކޮމިޝަނުގެ ތެރެއިން މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވެމުންދޭ. ސިވިލް ސަރވިސް
މުވައްޒަފުންގެ މުސާރައާއި އިނާޔަތްތަކާ ދައުލަތުގެ އެހެން ވަޒީފާތަކަށްވުރެ ނިސްބަތުން ދަށްވެފައިވާތީއާ އެކު މިއާ
ގުޅިގެން ނެޝަނަލް ޕޭ ކޮމިޝަނާ ގުޅިގން މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވެމުންދޭ. މި އަހަރު ތެރޭގައި މިހާރު އެ މައްސަލަ
ޙައްލުވެގެން ގޮސްފައިވާ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ދެކެނީ. ކޮމިޝަނުގެ އިދާރާގެ ހިއުމަން ރިސޯސް އެކަށީގެންވާ
މިންވަރަށް ނެތުން، ކޮމިޝަނުގައި މަސައްކަތް ކުރަން މުވައްޒަފުން މަދުވުމުގެ މައްސަލައަކީ ކޮމިޝަނުގެ
ޕަރފޯމަންސަށް ވަރަށް ބޮޑަށް އަސަރުކުރާ ކަމެއް. މިކަމާ ގުޅިގެން ކޮމިޝަނުގެ އިދާރާއަށް މުވައްޒަފުން
އިތުރުކުރެވޭތޯ ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީއާ ގުޅިގެން މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވެމުންދޭ. ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ
އިދާރާ ހިންގާ އިމާރާތަކީ ވަރަށް ބާ އިމާރާތެއް. ކުރީގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނަރަލް އޮފީސް ހިންގި އިމާރާތް އެއީ.
އިމާރާތުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް މަރާމާތުކުރަންޖެހޭ. އަދި ވާރޭވެހޭ ކަމަށް ވާނަމަ ވާރޭ ވެސް ވެހޭކަން އަޅުގަނޑުމެން
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން މި ވަގުތު. މި މައްސަލަ ޙައްލުކުރުމަށް ޓަކައި ވެސް މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސާ އެކު
މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވެމުންދޭ. ސިވިލް ސަރވިސް މުވައްޒަފުން ތަމްރީނުކުރުމަށް އެކަށީގެންވާ ރިސޯސް ލިބިފައި
ނެތުމަކީ ވެސް ކޮމިޝަނަށް ދިމާވެފައިވާ ވަރަށް ބޮޑު ގޮންޖެހުމެއް. ވަރަށް މަދު އަދަދެއްގެ ފައިސާ، ގާތްގަނޑަކަށް
ތިން ލައްކަ ނޫނީ ހަތަރު ލައްކައެއްހާ ރުފިޔާ ކޮންމެ އަހަރެއްގައި ކޮމިޝަނުގެ ބަޖެޓުގައި ލިބެމުންދަނީ. އޭގެ
ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ މިންވަރަށް ތަމްރީނު ނުހިންގޭކަން ފާހަގަކޮށްލަން. ވުމާއެކު އެއީ ވެސް ކޮމިޝަނަށް
ދިމާވެފައިވާ ވަރަށް ބޮޑު ގޮންޖެހުމެއްކަން ފާހަގަކޮށްލަން. ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. މި ވަރަށް ކުރުކޮށް ދަންނަވައިލީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑު ކުޑަ އެއްޗެއް ސާފުކޮށްލަން. ޕޭ ހާމަނައިޒް، މައިކް އޮފްކޮށްލާ. ޕޭ ހާމަނައިޒްކުރުމާ
ގުޅިގެން މިހާރު ދެން މުސާރަ ބޮޑުވެއްޖެ ދެއްތޯ. އެހެންނަމަވެސް، ވަރަށް ގިނަ ޝަކުވާތައް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ
އެބަ އާދޭހެން. އެއްވެސް ކަހަލަ ޝަކުވާއެއް ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް މިހާތަނަށް އައިތޯ؟ ނޫނީ ތި
ބޭފުޅުންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ އެއްވެސް ކަމެއް އެބަ އޮތްތޯ އެކަމާއި ގުޅިގެން؟
3

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް ޢަބްދު اله ސަޢީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުގައްރިރު. ޕޭ ހާމަނައިޒްކުރުމާ ގުޅިގެން ކޮމިޝަނަށް ޝަކުވާތައް ހުށަހެޅުމަށް އަޅުގަނޑުމެން
ހުޅުވައިލިން. އެއާ ގުޅިގެން ވަރަށް ގިނަ ޝަކުވާތަކެއް ކޮމިޝަނަށް ހުށަހެޅިފައި މިހާރު އެބަހުރި. ދެން އެ
ޝަކުވާތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ޝަކުވާތަކަކީ ނޭޝަނަލް ޕޭ ކޮމިޝަނާ ގުޅިގެން އަޅުގަނޑުމެން ޙައްލުކުރަންޖެހޭ
ޝަކުވާތަކެއް. އެހެންވީމާ، އެ މައްސަލަތައް، އެހެން ހުރި ބައެއް މައްސަލަތައް ނެޝަނަލް ޕޭ ކޮމިޝަނާ
ވާހަކަދައްކައިގެން ޙައްލުކުރުމުގެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ކުރިއަށް ގެންދަން. ހަމަ އެއާއެކު ކޮމިޝަނުން
ޙައްލުކުރަންޖެހޭ، އެއީ ޚާއްސަ ކޮށް ހިޖުރަކުރުމާ ބެހޭ މައްސަލަތައް ވެސް އިދާރާތަކާއި އަދި ކޮމިޝަނުގެ މުވައްޒަފުން
ގުޅިގެން މަސައްކަތްތަކެއް ކުރަމުން އެބަ ގެންދަން. އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތް މި ކުރަނީ މި މަހުގެ މުސާރަ
ދެވެންވާއިރަށް މިހެން ހުށަހެޅިފައި ހުރި ހުރިހާ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ޙައްލުކުރެވެން ހުރި މައްސަލަތައް
ޙައްލުކޮށް، އަދި ޖަވާބުދޭންޖެހޭ މައްސަލަތަކަށް ޖަވާބުދީ ނިންމުމަށް. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ރައީސް، ކުރިއަށް ގެންދަވާ.
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ރައީސް މުޙައްމަދު މުޖްތާޒް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝަކުވާތަކާ ގުޅިގެން ބޮޑަށް އަޅުގަނޑުމެންނާއި ގުޅުންހުރި، ސީދާ ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނާ ގުޅުންހުރި
ޝަކުވާތައް މަދުވާނެ. ބޮޑަށް ޝަކުވާތައް މައިގަނޑުގޮތެއްގައި މި ހުންނަނީ މުސާރައާ ގުޅިގެން. އެހެންވީމާ، އެބައި
ދާނީ ޕޭ ކޮމިޝަނަށް. ދެން އެހެންނޫނަސް އަޅުގަނޑުމެން މި ދިޔަ ހޮނިހިރު ދުވަހު އަޅުގަނޑުމެން 2 ގަޑިއިރެއްހާ
އިރު މީޓްކޮށްގެން އަޅުގަނޑުމެން ދެބައި މީހުންވެގެން ކުރެވޭނެ ކަންތައްތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން ހޯދައި، އެކަން
އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް އެބަ ގެންދަން މިހާރު ސަރކިއުލަރއެއް ވެސް ނެރެ. އަޅުގަނޑުމެން އެ މަސައްކަތުގައި
މިހާރު ވެސް މި އުޅެނީ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އެ ވާހަކަ ހަމަ ކޮމިޓީގެ މުގައްރިރު ސަމާލުކަމަށް ދަންނަވައިލީ.
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ކެލާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުاله ޝަރީފަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތެއް.
4

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ކެލާ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. ވަރަށް ރަނގަޅު ރިޕޯޓެއް. އަޅުގަނޑު ހަމަ ވަރަށް ޝައުގުވެރިކަމާ އެކު ބަލައިގެން މި
އިނީ. އަޅުގަނޑު ހަމަ ސާފުކޮށްލަން ބޭނުންވާ ދެތިން ކަމެއް އެބައުޅޭ. ފުރަތަމަ ކަމަކަށް މި ފަހަކަށް އައިސް ވަރަށް
ބޮޑަށް ކައުންސިލުތަކުގެ މާލީ މުޢާމަލާތްތަކުގައި ވަރަށް ބޮޑެތި މައްސަލަތަކާ ގުޅޭ ޝަކުވާތައް، އަޅުގަނޑު އެބަ
އިންނަން މިތާނގެ މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގައި. މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީއަށް އެބަހުރި ލިބިފައި ކައުންސިލުތަކުގެ ވަރަށް ބައިވަރު
ޝަކުވާތައް. މި ކަންކަން ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް ކިހާވަރަކަށް ފާހަގަކުރެވިފައި އޮތްތޯ އެ ކަހަލަ
މައްސަލަތައް އިތުރުވަމުން އަންނަ ކަމަށް؟ ވަރަށް ބޮޑަށް އަންނަ ކަމަށް ފާހަގަކުރެވޭތީ އެހެންވީމަ.
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް ޢަބްދު اله ސަޢީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. ކައުންސިލުތަލުގެ މާލީ މުއާމަލާތްތަކާއި ގުޅިގެން ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް ވެސް ޝަކުވާތަކެއް
އެބަހުރި ހުށަހެޅިފައި އިނގޭތޯ. މި ގޮތުން ހުށަހެޅޭ ޝަކުވާތައް އެއީ ސީދާ ސެކްރެޓަރީ ޖެނަރަލާ ގުޅޭ ޝަކުވާއެއް
ކަމަށް ވެއްޖެ ކަމަށް ވާނަމަ އެ ޝަކުވާއެއް ބައްލަވަމުންގެންދަވަނީ ކޮމިޝަނުން. ދެން ކޮމިޝަނުން
ބެއްލެވުމަށްފަހުގައި އެއާ ގުޅިގެން އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް އަޅުގަނޑުމެން އަބަދުވެސް އަޅަމުންގެންދަން. ސިވިލް
ސަރވިސްގެ މުވައްޒަފަކާ ގުޅިގެން ހިނގާ ޝަކުވާއެއް ކަމަށް ވާނަމަ އެ ޝަކުވާއެއް އަޅުގަނޑުމެން ބޮޑަށް މި
ބަލަނީ އިދާރާއެއް މެދުވެރިކޮށް ބަލަން. ދެން އެގޮތަށް އިދާރާއެއް މެދުވެރިކޮށް ބެލުމަށްފަހުގައި، އެއާ ގުޅިގެން
އިދާރާތަކުން އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް ވެސް އަޅަމުންގެންދެ ވޭ. ޝުކުރިއްޔާ.
ކެލާ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަދި އިތުރަށް ކަމެއް ސާފުކޮށްލަން. މިހާރު ރަށްރަށުގައި ކައުންސިލުތަކަށް މި މުވައްޒަފުން ނެގުމުގައި
އެކުލަވައިލަނީތާ ކޮމިޓީއެއް ދެއްތޯ. އެ ކޮމިޓީ އެކުލަވައިލާ އިރު އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ ރަށްރަށަށް
މި ދަތުރުތަކުގައި މިހެން އުޅޭ އިރު ލިބޭ ޝަކުވާތަކުގެ ތެރޭގައި ، އެ ކުރިމަތިލާ އެ މުވައްޒަފުންތަކުގެ ތެރޭގައި
އެންމެ އެ ކަމާ އެކަށީގެންވާ މީހާ އޭގެން ބާކީވެފައި، ކޮންމެވެސް އެހެން ގޮތަކަށް އެ މަ ގާ މު ލިބޭ ވާހަކަ ކޮންމެވެސް
އެހެން ގޮތަކަށް. ލިބުނީމަ މި ވާގޮތަކީ އެ އަސްލު އެންމެ އެކަށީގެންވާ މީހާ މި ދަނީ ދުރަށް. އެހެންވީމާ، މިކަން
ބެލުމުގައި އަޅުގަނޑު ހިތަށްއަރަނީ މިހާރު އޮންނަ ގޮތުން ވެއްޖިއްޔާ، އަޅުގަނޑަށް މަޢުލޫމާތު ލިބުނު ގޮތުން
5

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ވެއްޖިއްޔާމު އެ އަތޮޅަކުން ނޫނީ އެ ސަރަހައްދަކުން މި ކޮމިޓީއެއް މި އެކުލަވައިލަނީ. އޭގެ ބަދަލުގައި ކިހިނެއްވާނެތޯ
މި ކޮމިޓީ އެކުލަވައިލާއިރުގައި ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގައި ކޮންމެވެސް 1 މެންބަރަކު އޭގައި ބައިވެރިވެލަން
އޮންލައިންކޮށް ނަމަވެސް. އޭރުން ވަރަށް ބޮޑަށް އޭތި ބެލެހެއްޓޭނެ. އެހެންނޫނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ވަރަށް
ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ އޭގައި ގޯސް ހިނގާކަން. ގޯސް ހިނގުމުގެ ނަތީޖާއަކީ އެކަމަށް އެންމެ އެކަށީގެންވާ މީހާއަށް އެ
މަގާމު ނުލިބުން. ނުލިބި ކޮންމެވެސް އެހެންގޮތަކަށް މިކަން މި ދަނީ. އެހެންވީމާ، އޭގައި ކިހިނެއްތޯ ވިސްނުން
؟
ގެންގުޅެނީ
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ރައީސް މުޙައްމަދު މުޖްތާޒް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ވަރަށް ރަނގަޅު ސުވާލެއް ތި ކުރެއްވީ. އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މަސައްކަތްކުރަމުން މި ދަނީ އަބަދުވެސް އެންމެ
އެކަށީގެންވާ ހަމަ މީހާ، އެންމެ ގާބިލު މީހާ އެ މަގާމަށް ނެގޭތޯ، ޚާއް ސަކޮށް ސިވިލް ސަރވިސް މުވައްޒަފުންތަކެއް
ވީމަ. ތެދަށް ދަންނަވާ ކަމަށް ވަންޏާ ދެންނެވޭނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންމެ ގާބިލު މީހާ ނެގުމުގައި ހަމަ ވަރަށް
ޕްރެޝަރުތައް ވެސް ގިނަ ފަހަރަށް އާދެއޭ. އެއީ ގިނަ ފަހަރަށް އެންމެ ގާބިލު މީހާ ނޫން މީހާ ނެގުމަށް ވެސް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޕްރެޝަރުތައް އާދޭ. އެހެންވީމާ، މި ކަހަލަ ކަންތައްތައް ވެސް އެބައުޅޭ އެންމެ ގާބިލު މީހާ
ނެގުމުގައި. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ މި ފުރުޞަތުގައި މި ވާހަކަ ވެސް ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްދަލުވުމުގައި މިހާރު ބައިވެރިވަޑައިގެންފި ގަލޮޅު ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މީކާއީލު
އަޙްމަދު ނަސީމް އަދި ބާރަށު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝުޖާޢު. އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވާނަން
ދިއްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުއްލަޠީފް މުޙައްމަދަށް.
ދިއްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުއްލަޠީފް މުޙައްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. މަރުޙަބާ ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ރައީސް، ނައިބު ރައީސް އަދި
ޓީމަށް. އަޅުގަނޑުގެ ދެ ސުވާލެއްވަރު އެބަ އޮތް. ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ ، ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަން ބާ އިމާރާތެއްގެ
ވާހަކަ ތި ބޭފުޅުން އެބަ ޝަކުވާކުރޭ. ދެން އަދި ލިފްޓެއް ނެތް ވާހަކަ. ދެން އަދި ހަމަ އެއާއެއްކޮށް މުވައްޒަފުން
ވެސް ނެތް ވާހަކަ. ދެން އަދި މަސައްކަތްކުރާނެ ސާމާނާއި ތަކެތި ވެސް ނެތް ވާހަކަ. މިކަމަށް އެއްވެސްވަރެއްގެ
6

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ޙައްލެއް ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީއާ ވާހަކަދައްކައިގެން ލިބިއްޖެތޯ؟ ކިހިނެއްތޯ އޮތީ މިކަން ؟ އެއް ސުވާލު. ދެވަނަ
ސުވާލަކީ ދެންމެ އަޅުގަނޑުގެ އަޚު މެންބަރު އެ ވިދާޅުވިހެން މުވައްޒަފުން ނެގުމުގައި ތި ބޭފުޅުންގެ އެއްވެސް
ދައުރެއް ނޯވޭތޯ؟ ދައުރެއް އޮންނަ ކަމަށް ވަންޏާ ކިހާވަރެއްގެ، ކިހާވަރަކަށް ސަމާލުކަން ދެންތޯ މުވައްޒަފުން
ނެގުމުގައި؟ އެހެން މި ދަންނަވައިލަން ޖެހެނީ ތި އެކުލަވައިލާ ޓީމު، ތި ބޭފުޅުން އެކުލަވައިލާ ކޮމިޓީ މި ނަގަނީ އެ
ރަށަކުން ނަގަނީ. ނެގީމަ އެ ރަށެއްގައި ތިބޭ ފަރާތްތައް އިންނަނީ ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ގުޅިލާމެހިފައި އޮންނަނީ.
ދެން އެ މައްސަލަ އަންނަނީ އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް. ދެންމެ އިޝާރާތް ކުރީ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ، ރައީސް
އިޝާރާތް ކުރީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަރާތުން ވެސް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް އެ އަންނަކަން. އެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް
އަންނަނީ، އެ ޕްރެޝަރ އާދޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް އެ ފަރާތްތަކުން ގުޅާ އެންމެ އެކަށީގެންވާ މީހާ ނޫނޭ
؟
ނަގާފައި އިންނަނީ. މިހެންނޭ މި ކަހަލަ ގޮތަކަށޭ މިކަން އެކަން އަންނަނީ. އެކަމަށް ޙައްލެއް ނެތީތޯ ގެނެވޭނެ
ގޮތެއް ނެތްތޯ؟ ޝުކުރިއްޔާ.
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ރައީސް މުޙައްމަދު މުޖްތާޒް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ފަހު ސުވާލުގައި ހަމަ އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލަން ބޭނުންވަނީ ރަށްރަށުގައި ، މިސާލަކަށް ކުޑަވީމަ ދެއްތޯ، އެކަކު
އަނެކަކު ދަންނާތީވެ މި މައްސަލަތައް ދިމާވުމުގެ ފުރުޞަތު ވަރަށް ބޮޑު. ދިމާވަމުން ވެސް އެބަދޭ. އެހެންވީމާ،
އެކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން އެ ޝަކުވާއެއް ލިބިއްޖެ ކަމަށް ވާނަމަ އަޅުގަނޑުމެން އެ ބަލާ މިންގަނޑުތަކަކުން ބަލާފައި،
އަޅުގަނޑުމެން އެ އިންޓަރވިއު ބާޠިލުކޮށްފައި އަދި އެ މިސާލަކަށް ރަށެއްގެ އިދާރާއެއް ކަމަށް ވާނަމަ، އެ އަތޮޅެއްގެ
އެ އިންނަ ތަނަކުން އެ އިންޓަރވިއު ޕްރޮސެސް ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް. އެ ތަނުން ވެސް ޝަކުވާ ލިބިއްޖިއްޔާ
އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޝަނުން މައިގަނޑުގޮތެއްގައި މި ނިންމަނީ އަލުން އިންޓަރވިއުކޮށްފައި، ސީދާ ކޮމިޝަނުގެ
ބެލުމުގެ ދަށުން އިންޓަރވިއުކޮށްފައި ނަގާނީ. އެހެންވީމާ، ހަމަ މި ފުރުޞަތުގައި ހަމަ ދަންނަވައިލަން އަޅުގަނޑު
ހަމަ ގިނަ ފަހަރަށް ހަމަ ނެގޭނީ ހަމަ ގާބިލު މީހުން. މި ސިވިލް ސަރވިސް މަގާމުތަކަކީ ޚާއްސަކޮށް ޓެކްނިކަލް
މަގާމުތަކަށްވުމާ އެއްކޮށް، އެ ތަނުގައި ގާބިލު މީހުން ތިބެންޖެހުމާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑު ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް ބަލަން
އިނގޭތޯ ހަމަ އެންމެ ގާބިލު މީހާ ހަމަ ނެގޭތޯ. މިކަމުގައި އަސްލުގައި ޙަޤީޤަތުގައި ތެދަށް ދަންނަވާ ކަމަށް ވާނަމަ
ޝަކުވާ ވެސް މަދު މީހުން ނެގުމުގައި އިނގޭތޯ. ދެން ކުޑަ މުޖުތަމަޢުއެއްވީމަ، ގިނަ ވަޒީފާތަކަކަށް އެއް ބަޔަކު މި
ކުރިމަތިލާއިރުގައި، ގިނަ އަދަދެއްގެ މީހުން ކުރިމަތިލާއިރުގައި އޮންނާނެ ދެއްތޯ އެ ވަޒީފާ ނުލިބޭ މީހުން. އަދި އެ
7

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
މީހާއަށް ގަބޫލުނުކުރެވޭނެ ވަޒީފާ ނުލިބުނީމަ އޭނަގެ ގާބިލު ނޫން ކަމަކަށް. މި ކަހަލަ ކަންތައްތައް މި އަންނަނީ
ޙަޤީޤަތުގައި.
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް ޢަބްދު اله ސަޢީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެންމެ ކުރެއްވި ސުވާލާ ގުޅުވައިގެން އަދި އޭގެ ފުރަތަމަ ސުވާލުގެ ޖަވާބާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލަން
ބޭނުން މަގަމުތަކަށް މީހުން ނެގުމުގައި ކޮމިޝަނުން މިހާރު އާންމުކުރެވިފައި މި އޮތް އުސޫލަކީ ވީހާވެސް ބޮޑަކަށް
ޓްރާންސްޕޭރެންޓްކޮށް ބޭއްވުން. އެގޮތުން ވަޒީފާއަށް ކުރިމަތިލާ މީހުންގެ ސްކްރީނިންގ ކުރުމަށްފަހުގައި
އާންމުކުރެވޭނެ ހުރިހާ އެންމެންނަށް ފެންނަ ގޮތަށް ކުރިމަތިލީ މީހުންނާއި އަދި އެހެން މީހުންނަށް ވެސް ފެންނަ
ގޮތަށް. ހަމަ އެއާއެކު އިންޓަރވިއު ކުރުމަށްފަހުގައި، އެގްޒާމް ނިމުމަށްފަހުގައި ހޮވޭ މީހާއާއި އެއްގޮތަށް ހަމަ ނުހޮވޭ
ހުރިހާ އެންމެންގެ މަޢުލޫމާތުތައް ވެސް ހަމަ އާންމުކުރެވޭނެ. މިކަން ކުރުމުގެ އަސްލު މަގުސަދަކީ އެ މީހާއަށް
މާކްސް ދިނުމުގައި އެއްވެސް ކަހަލަ މައްސަލައެއް ހުރެއްޖެ ކަމަށް ވާކަމަށް ވާނަމަ އެ މީހަކު އަމިއްލައަށް
ޗެކްކުރުމަށްފަހުގައި ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތު، ޝަކުވާކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ހުޅުވައިލާފައި ބޭއްވުން ވީހާވެސް
ރަނގަޅަކަށް މިކަން ކުރިއަށްގެންދިޔުމުގެ މަގުސަދުގައި. މިހެންވުމުގެ ސަބަބުން ރަނގަޅު، މެންބަރު ވިދާޅުވިފަދައިން
ހުށަހެޅޭ ޝަކުވާތަކުގެ އަދަދު ވަރަށް ބޮޑަށް އިތުރުވެގެން އާދޭ. އެކަމަކު މި ކަންކަން ރަނގަޅު މަގުން
ކުރިއަށްގެންދިޔުމަށް ވެސް ވަރަށް ބޮޑު ބާރަކަށްވެގެންދޭ. މީހަކު ގޯހެއް ހަދައިފިއްޔާ، އިދާރާއަކުން ގޯހެއް ހަދާފައި
ހުރެޖެއްޔާ ނޫނީ އިންޓަރވިއުގައި ވަކިން މަތިން މާކުސްދީފައި ހުރެއްޖެއްޔާ ދެންމެ ރައީސް އެ ވިދާޅުވި ގޮތަށް
އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމަޔަށް އެ ޝަކުވާއެއް އެބައާދޭ. އައީމަ ކޮމިޝަނުން އެކަން ބެލުމަށްފަހުގައި އެއާ ގުޅިގެން
ފިޔަވަޅުތަކެއް އަޅައި، ބައެއްފަހަރަށް ހަމަ ކޮމިޝަނުން އިންޓަރވިއު ޕެނަލް އެކުލަވައިލާ ނެގުމުގެ މަސައްކަތް
ކުރިއަށްގެންދެވޭ. އެހެންވީމާ، ރައީސް އެ ވިދާޅުވި ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑު ހަމައެއްގެ މަތިން މިކަން
މިހާރު ކުރިއަށްގެންދިޔުމުގެ ފުރުޞަތު ވަރަށް ބޮޑަށް އޯޕަންވެފައި އޮންނަނީ. އެހެންވެ އެކަން ފާހަގަކޮށްލަން.
ފުރަތަމަ ސުވާލުގައި، މެންބަރު ކުރެއްވި ފުރަތަމަ ސުވާލުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ އިމާރާތް މަރާމާތުކުރަން ޖެހުމާއި އަދި
މުވައްޒަފުން ނެތުމުގެ މައްސަލައިގައި، މިހާރު އަހަރުތަކެއް ވެއްޖެ އަޅުގަނޑުމެން ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީއާ އެކު
މަސައްކަތްކުރާތާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަށީގެންވާ ބަޖެޓެއް ހަމަޖެހޭތޯ ބަލަން. އެކަމަކު އެކަށީގެންވާ އަދަދަށް މިއަދާ
ހަމަޔަށް ވެސް ހަމަ މުވައްޒަފުން ވެސް ލިބިފައެއް ނެތް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ލިބެނީ ކަނޑައެޅިފައި އޮންނަ
ސީލިންގއެއް. އެ ސީލިންގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ކުރެވޭ ކަމަކީ ތިބި މުވައްޒަފުންނަށް މުސާރަދިނުމާ އެކު
8

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ހަމައެކަނި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮމިޓްމަންޓު ޚަރަދުތަކަށް ޚަރަދުކުރުން އެކަނި. ގިނަފަހަރަށް އާ ކަންތައްތަކެއް
ރާވައިގެން ކުރުމުގެ ފުރުޞަތެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބެމުންނުދޭ. އަދި އާ މުވައްޒަފުން ނެގުމުގެ ފުރުޞަތެއް ވެސް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނޯވޭ. އެހެންވެގެން އެކަން ފާހަގަކޮށްލަން.
ދިއްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުއްލަޠީފް މުޙައްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ތިންވަނަ ސުވާލެއް ވެސް ކޮށްލާނަން އިނގޭތޯ. ކައުންސިލުތަކުގެ މެންބަރުންނާއި އަދި ސިވިލް ސަރވިސް
ކޮމިޝަނުން އެންމެ އިސް މުވައްޒަފެއް ގޮތުގައި މި ހުންނަ އަޅުގަނޑުމެން ކިޔާ ނަމަ އެސް.ޖީ އިނގޭތޯ. ވަރަށް
ގިނަފަހަރަށް އެ ދެ ފަރާތް ގުޅިގެން މާލިއްޔަތު ގަވާއިދާ ޚިލާފަށް އަދި ސަރުކާރުގެ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ވަރަށް ގިނަ
ކަންތައްތައް ކުރާ ވާހަކަ މިއީ އާންމުކޮށް ދައްކާ ވާހަކައެއް. މިކަން ކުރާ އިރު ތި ބޭފުޅުންނަށް މި ދެންނެވި ފަރާތާ
ދޭތެރޭގައި ފިޔަވަޅުއެޅޭތޯ؟ މަސައްކަތްކުރެވިފައި އެބަހުރިތޯ އެ މައްސަލަތަކުގައި އެއްވެސްވަރަކަށް މައްސަލަތައް
ބެލިފައި. ޝުކުރިއްޔާ.
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަންގެ ނައިބު ރައީސް މުޙައްމަދު ނާޞިޙް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އާދެ! ތި ކުރެއްވި ސުވާލާ ގުޅިގެން މީގެ ކުރިން ވެސް ހުންނާނެ އެކިއެކި އޮޑިޓު
ރިޕޯޓުތަކުން ވެސް އެލް.ޖީ. އޭގެ ފަރާތުން ހިންގަވާ ކައުންސިލުތަކުގެ އޮޑިޓު ރިޕޯޓުތަކުން ވެސް ފާހަގަކުރައްވާފައި ތި
ކަހަލަ މައްސަލަތައް. ފާހަގަކުރެއްވުމާ ގުޅިގެން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ބައެއް ކައުންސިލުތަކުގެ އެސް.ޖީންގެ މައްސަލަ
ބަލައި ފިޔަވަޅުއަޅާފައި ވެސް ހުންނާނެ އިނގޭތޯ. ތި ވިދާޅުވާ ކަހަލަ މައްސަލަތައް ހުރީމަ. އެހެންނަމަވެސް، މީގައި
މިވާ ގޮތަކީ ހަމައެކަނި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ބެލެން އަންނަނީ ސިވިލް ސަރވަންޓުންގެ މައްސަލަތައް. ސެކްރެޓަރީ
ޖެނެރަލުންނާއި ދެން އޭގެ ތިރީގައި މަސައްކަތްކުރާ މީހުންގެ މައްސަލަތައް. ދެން އެހެންނަމަވެސް، ތި މައްސަލަތައް
ބޮޑަށް މި ދިމާވަނީ ތި ފާހަގަކުރެއްވިހެން ކައުންސިލުތަކާ ގުޅިގެން ދެއްތޯ، ކައުންސިލުތަކުގެ ނިންމުންތައް
ތަންފީޒުކުރަން ތިބޭ ބައެއް މިއީ ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލުންނަކީ. އެހެންނަމަވެސް، ބައެއްފަހަރު އުސޫލުތަކާއި، ގާނޫނާއި
ގަވާއިދާއި އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ވެސް އެ ނިންމުންތައް ނިންމުމުގެ ސަބަބުން ބައެއްފަހަރު ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލުންނަށް
ވެސް ތަންފީޒުކުރުމުގައި ހަމަ ޕްރެޝަރ ވެސް ކުރިމަތިލާން ވެސް ޖެހޭ. އެހެންނަމަވެސް، ސެކްރެޓަރީ
ޖެނެރަލުންނަށް އަޅުގަނޑުމެން އެޑްވައިސްކޮށްފައި އޮންނާނީ ގަވާއިދުތަކާއި އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށޭ ޢަމަލުކުރަންވާނީ.
އެ ކަހަލަ ކަމެއް ކައުންސިލަކުން ނިންމިޔަސް، ސެކްރެޓަ ރީ ޖެނެރަލްގެ މަސްއޫލިއްޔަތެކޭ އެކަން އޮންނަ ގޮތް
9

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ސާފުކޮށްދިނުން. އެހެންވީމާ، ބައެއް ފަހަރު އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އެ ކަހަލަ މައްސަލަތަކާ ގުޅިގެންހެން މި
މައްސަލަތައް ދިމާވަނީ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މައްސަލައެއް ހުށަހެޅިއްޖެއްޔާ ހަމަ އެ މައްސަލަތައް
ބަލައި ފިޔަވަޅުއަޅާފައި ވެސް ހުންނާނެ. ބައެއް ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލުން ވަކިކޮށްފައި ވެސް ހުންނާނެ. އަޅުގަނޑު
ހަނދާންވާ ގޮތުން ދުވާފަރުގައޭ އަޅުގަނޑު ހަނދާންވަނީ އެ ކަހަލަ މައްސަލައެއް ތަންކޮޅެއް ކުރިން ދިމާވި.
އެހެންވީމާ، ފިޔަވަޅުއަޅަމުން ގެންދާކަން ހަމަ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން އިނގޭތޯ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޝްރަފް ރަޝީދަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޝްރަފް ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. މަރުޙަބާ ކޮމިޝަނުގެ މެންބަރުން. އަޅުގަނޑު ކޮށްލަން އެބަ އޮތް ދެތިން
ސުވާލެއް. އެއް ސުވާލަކީ ސިވިލް ސަރވިސް ގަވާއިދު ފުރަތަމަ އުފެދިގެން 2010 ގައި އާ ގަވާއިދު އައިސް، 2014
ގައި އިތުރު ގަވާއިދެއް ހެދިގެން އައި އިރު، ކުރިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނު ސިވިލް ސަރވިސް ގަވާއިދުގެ
ދަށުން މީހުން ނަގަމުންދާ އިރު އެ ގަވާއިދުގައި ވަކި ޗެޕްޓަރއެއް ޚާއްސަ ކުރެވިގެން އެޗް.އާރު.އެމް.ޑީ ކޮމިޓީ
މަސައްކަތަށް. ޚާއްސަ ކޮށް ދެންމެ ވެސް އެހެން ބޭފުޅަކު ވެސް ކުރެއްވި ސުވާލާ ގުޅޭ ސުވާލަކަށް ވެސް ވެދާނެ
ފަހަރެއްގައި މިއީ. މީހުން ނެގުމުގައި އެޗް.އާރު.އެމް.ޑީ ކޮމިޓީން އިންޓަރވިއުކުރުމަށް ޓަކައި އިންޓަރވިއު ޕެނަލްތައް
ނަގަނީ. ދެން އޭރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވިގެންދިޔަ އެ ނެގޭ މީހުން ހަމަ މެރިޓު އުސޫލުން
ރަނގަޅަށް އެންމެ ގާބިލު މީހުން ނެގެންމުންދިޔަތަން. އެހެންނަމަވެސް، އެ ގަވާއިދަށް އަޅުގަނޑު ހަނދާންވާ ގޮތުން
2019 ނޫނިއްޔާ 2020 ގައި ގެނެވުނު ބަދަލާ ގުޅިގެން އޭގެ ފަހުން 2019 ނޫނިއްޔާ 2020 ގައި އެ ގެނެވެނު
ބަދަލަށް ފަހުގައި އިތުރު ބަދަލެއް އެ އުސޫލަށް ގެނެވުނު ކަމަކަށް އަޅުގަނޑަށް އެނގިފައެއް ނެތް. އޭރު އެ ގެނެވުނު
ބަދަލުގައި މި އޮންނަނީ ޒިންމާދާރުވެރިޔާ ނޫނިއްޔާ އެސް.ޖީ ހުންނަ ތަނެއްގައި އެސް.ޖީގެ މަޝްވަރާގެ މަތީން
ކައުންސިލުތަކުން އިންޓަރވިއު ޕެނަލް އެކުލަވައިލާ ގޮތަށް. ދެން ރައްޔިތުންގެ ގަބޫލުކުރުންތައް ވެސް އޮންނާނެ ވަކި
ގޮތަކަށް ސިޔާސީ މީހުންގެ ބެލުމުގެ ދަށުން އިންޓަރވިއު ޕެނަލް ނަގާއިރުގައި ސިވިލް ސަރވިސް މުވައްޒަފުން އެ
ނެގެނީ އެންމެ ރަނގަޅަށްތޯ ނޫންތޯ، މިއީ ވަރަށް ބޮޑަށް އުފެދޭ ސުވާލެއް އެ ގަވާއިދު ބަދަލުވުމާ ގުޅިގެން ވެސް.
10

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ މިހާރު ވެސް އޮންނަނީ އެގޮތަށްތޯއޭ ؟ ގަވާއިދު އިތުރަށް ބަދަލުކުރެވިފައިވޭތޯ؟ މިއީ ހަމަ
ވަރަށް ގިނައިން އަންނަ ސުވާލަކަށްވީމަ މިއީ ފުރަތަމަ ސުވާލު އިނގޭތޯ.
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް ޢަބްދު اله ސަޢީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އެންމެ ފުރަތަމަ ސިވިލް ސަރވިސް ގަވާއިދު އެކުލެވިގެން އައިއިރުގައި
އެޗް.އާރު.އެމް.ޑީ ކޮމިޓީން ޕެނަލްތައް އެކުލަވައިލުމަށް ހަމަޖެހިފައި އޮތީ. އެގޮތަށް ޕެނަލްތައް އެކުލަވައިލެވި
އިންޓަރވިއު ޕެނަލްތައް ކުރިއަށްގެންދެވުނީ ވެސް. އޭގެ ފަހުން ތި ވިދާޅުވި ގޮތަށް ގެނެވުނު ބަދަލެއް، އެ ބަދަލަކީ
އިދާރާތަކުގެ ވެރިންގެ ލަފާގެ މަތިން އިސްވެރިޔާ، އެ ވަގުތަކު ސިވިލް ސަރވިސް ގެ އެންމެ އިސްމީހެއް ގޮތުގައި
ހުރި ބޭފުޅަކު ކަނޑައަޅުއްވާ ގޮތަށް ގެނައި ބަދަލު. އެ ބަދަލަށް ވެސް މިހާރު އޭގެ ފަހުން ވެސް އެހެން ބަދަލެއް
މިހާރު ގެނެވިފައި ވާނީ. މިހާރު ގެނެވިފައި އިން ބަދަލަކީ އިދާރާތަކުގައި ހުންނަ ހަމަ ސިވިލް ސަރވިސްގެ އެންމެ
އިސްވެރިޔާ އިންޓަރވިއު ޕެނަލް ކަނޑައަޅުއްވާ ގޮތަށް ގެނެސްފައި އިން ބަދަލު. އެހެންވީމާ، މިހާރު އެ
އިދާރާއެއްގައި ހުންނަ ސިވިލް ސަރވިސް ގެ އެންމެ އިސްވެރިޔަކު ޕެނަލް ކަނޑައަޅުއްވައިގެން، އިންޓަރވިއު ޕެނަލް
ކަނޑައަޅުއްވައިގެން އިންޓަރވިއުތައް ކުރިއަށްގެންދެވެނީ.
ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޝްރަފް ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަނެއް ސުވާލަކީ، ބޮޑެތި ކުށްތައް ކުރާ މީހުން ވަޒީފާތަކުގައި ތިބޭ ބޮޑެތި ކުށްތައް ކުރާ؛ ބޮޑެތި ކުށްތަކޭ އަޅުގަނޑު
މުޖުތަމަޢު ދެން ގަބޫލުނުކުރާ ކަހަލަ ސެކްޓަރތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުން. މިސާލަކަށް، މިސްކިތު އިމާމުން،
މުދިމުން، މަސައްކަތު މީހުން، ސްކޫލުތަކުގެ ޓީޗަރުން ފަދަ ރައްޔިތުން ވަކި ކަހަލަ ގޮތަކަށް ގަބޫލުކޮށްގެން މުޖުތަމަޢު
ބަލައިގެންފައި ތިބޭ މަގާމުތަކުގައި ތިބޭ މީހުން މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލަ ނޫނިއްޔާ ބޮޑެތި ވައްކަންތަކުގެ
މައްސަލައިގައި ހައްޔަރުކުރެވި ތަޙުޤީޤުކުރެވި، އެ ތަޙުޤީޤުކުރި ފަރާތުން ހެކި ސާބިތުވާ ކަމަށް ގަބޫލުކޮށް ހެކި ލިބި،
އެ މައްސަލަތައް ޝަރީއަތަށް ފޮނުވި، ކޯޓުތަކުގައި އެ ޝަރީއަތް ހިނގަމުންދާ އިރު، ގަވާއިދުގެ ތެރެއިން ނޯވޭތޯ އެ
މީހުން ވަކިކުރެވެން ނޫނިއްޔާ އެ މީހުން ސަސްޕެންޑުކުރެވެން. މި ކަހަލަ މައްސަލަތައް ދިމާވެގެން ޝަރީއަތްތަކުގައި
ވަރަށް ގިނަ ދުވަސްވެފައި ވެސް އެބަހުރި. ބައެއް ފަހަރު އެ މީހާގެ މައްޗަށް ކުށް ސާބިތުނުވާތީ ވަޒީފާގައި
ދެމިހުންނަތަން އެބަ ފެނޭ. އެހެންވީމާ، މި ކަންކަމަށް ތި ބޭފުޅުންގެ ވިސްނުން ހުރީ ކިހިނަކުންތޯ ނޫނިއްޔާ މިކަން
؟
އޮންނަނީ މިހެންތޯ
11

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ރައީސް މުޙައްމަދު މުޖްތާޒް ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު މިސާލަކަށް މައްސަލައެއްގައި އުޅޭ މީހަކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭނާގެ މައްޗަށް ތަޙުޤީޤު ހިންގައި ޕޮލިސް ނޫނީ
އެ ތަޙުޤީޤީ އިދާރާއަކުން ތަޙުޤީޤު ހިންގުމަށްފަހު އަދި ދަޢުވާކުރުން ހުށަހަޅައިފި ކަމަށް ވާނަމަ، އަޅުގަނޑުމެން އެ
ސަސްޕެންޑުކުރަން ޖެހިއްޖެއްޔާ ސަސްޕެންޑުކޮށްފައި ދެން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އޭނަ ވަކިކުރަން އިނގޭތޯ
ދަޢުވާކުރަން ފެނިއްޖެއްޔާ. ދެން އަދި އެ މައްޗަށް ސާބިތުވުމާއި ނުވުމަކީ އަދި އެހެން ކަމެއް. އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އޭނަ ބަހައްޓައިގެންނެއް ދިގު މުއްދަތަކަށް ސަސްޕެންޑުކޮށްފައެއް ނުއެއްބެހެއްޓޭނެ. ދެން
ހަމައެކަނި މި އޮންނަ ކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެން އޭނަ ވަކިކުރަންޖެހޭނީ، އެހެންނޫންތޯ؟ ވަކިކޮށްފައި އެ މުއްދަތުގެ
ތެރޭގައި އެ ކަހަލަ ތުހުމަތެއް އޮންނަ މީހަކު އެ އިދާރާގައި ބެހެއްޓުމަކީ ރަނގަޅު ކަމެއް ނޫން. ދެން އޭނަ ވަޒީފާ؛
ޝަރީއަތް ދެން އޭނަ މައްޗަށް ސާބިތުނުވާ ކަމަށް ވަންޏާ ދެން އެއީ އެހެން ޕްރޮސީޖަރއެއް ދެން ހިނގާނީ އެ
ކަމުގައި.
ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޝްރަފް ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ތި ވިދާޅުވި ގޮތަށް މިހާރު ގަވާއިދު ބަދަލުކުރެވިފައިތޯ އޮތީ؟ މިހާރު ޢަމަލުކުރައްވަމުން ގެންދަވާ ގޮތްތޯ އެއީ؟ ކުރިން
ވެސް އޮންނަނީ އެ ގޮތަށްތޯ؟
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ރައީސް މުޙައްމަދު މުޖްތާޒް ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު ވެސް ޢަމަލުކުރަމުންދާ ގޮތް އެއީ.
ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޝްރަފް ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަނެއް ސުވާލަކީ ، މިހާރު މުސާރަ ބަދަލުވުމުގެ ވާހަކަ. މުސާރަ ބޮޑުވިކަމުގެ ވާހަކަ ވަރަށް ގިނައިން އެބަދައްކާ އެކި
ފަރާތްތަކުން. އޭގެތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމަޔަށް ވެސް ޝަކުވާތައް އައިސްފައި އެބަހުރި އެކި ދިމަދިމާލުން. އޭގެ
ތެރެއިން ފާހަގަކޮށްލެވޭ އެއް ދާއިރާއެއްގެ ގޮތުގައި ލީގަލް އޮފިސަރުންގެ ވާހަކަ ވަރަށް ބޮޑަށް އެބައާދޭ. ޚާއްސަކޮށް
ކައުންސިލުތަކުގައި މަސައްކަތްކުރައްވާ ލީގަލް އޮފިސަރުންގެ މުސާރައަށް މި ގެނެވުނު ބަދަލާ ގުޅިގެން އެ މީހުންނަށް
ކުރިން ލިބެމުން އައި އަދަދަށްވުރެ މަދޭ ވަނީ. ދެން އެ ޝަކުވާތައް އެގޮތަށް އައިސްފައި އޮތީމަ، އަދި އޭގެއިތުރުން
12

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
މެނޭޖީރިއަލް ލެވެލުގައި ކައުންސިލު އިދާރާތަކުގައި މަސައްކަތްކުރައްވާ ބޭފުޅުންގެ ކުރިއަށް ، ވަރަށް ކުޑަ ބަދަލެއް
އައިސްފައި އިން ކަމަށް. ދެން ބައެއް ބަދަލުތައް އައިސްފައި ހުރިއިރުގައި ދިގު މުއްދަތެއްގެ މަސައްކަތްކޮށްފައި ތިބި
މީހުންނާއި އަލަށް ވަޒީފާއަށް އަންނަ މީހުންނާ މާބޮޑު ތަފާތެއް ނެތް މައްސަލަ. ސިވިލް ސަރވިސް އުފެދިގެން އައި
އިރު ވެސް ކުރީގައި ހަމަ ތަންތަނުގައި މަސައްކަތްކުރެއްވި ބައެއް ބޭފުޅުން ސިވިލް ސަރވިސް ގަވާއިދުގެ ދަށުން
އޮނިގަނޑެއް ތައްޔާރުކުރެވި ފިޔަވަޅުތަކަކަށް ބަހައިލެވިގެން ދިގު މުއްދަތަށް މަސައްކަތްކޮށްފައި ތިބި މީހުންގެ
މުސާރައަށް ބަދަލުތައް އަލަށް އަންނަ މީހުންނާއި ދުވަސްވީ މީހުންނާ ކޮންމެވެސްވަރެއްގެ ތަފާތެއް އަންނަ ގޮތަށް
އައިސްފައި އޮތީ. އެހެންނަމަވެސް، މި ފަހަރު މި ފާސްވެގެން އޮނިގަނޑު ހެދިގެން މުސާރައަށް ބަދަލުއައިއިރުގައި މި
ދެ ބަޔަށް ތަފާތުކޮށް ހުރި ކަމަށް އަދި އެ މީހުންގެ ޝަކުވާތައް ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް އައިސްފައި ހުރީ. ދެން ތި
ބޭފުޅުންގެ ދައުރަކީ ކޮބައިތޯ މި މަސައްކަތްކޮށްދިނުމުގައި ކިހާވަރަކަށް މަސައްކަތްކުރެވޭތޯ މިއަށް؟
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް ޢަބްދު اله ސަޢީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މަސައްކަތްކޮށްލާނަން އިނގޭތޯ ވިދާޅުވި ސުވާލަށް ވީހާވެސް
ތަފުސީލުކޮށް އެއްޗެއް ދަންނަވައިލެވޭތޯ އިނގޭތޯ. ވަރަށް ބޮޑަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި ވާހަކަދެކެވެމުން މި ދަނީ
މުސާރަ ބޮޑުކުރުމޭ ކިޔާފައި، އެގޮތަށް ހުރިހާ ހާލަތެއްގައި ވެސް ވާހަކަދެކެވެމުން މި ދަނީ. އެކަމަކު، ޕޭ ކޮމިޝަނުން
މި ކުރައްވާ މަސައްކަތަކީ މުސާރަތައް ހާމަނައިޒްކުރުމުގެ މަސައްކަތްތަކެއް މި ކުރައްވަނީ. ދެން
ހާމަނައިޒްކުރައްވާއިރުގައި އެބަ މަސައްކަތްކުރައްވާ މިހާރު މީހަކަށް ލިބޭ މިންވަރަށްވުރެ ކުޑަނުކޮށްވޭތޯ. ކުޑަވާ
ހާލަތެއްގައި ވެއްޖެއްޔާ މައިގްރޭޝަން އެލަވަންސެއް ދީގެން އެ އަދަދު ހަމަޖެއްސޭތޯ. މީގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ދިމާވެފައި މި އޮތް އެންމެ ބޮޑު މައްސަލައަކަށްވާ ގޮތަކީ މި އަޅައިކިޔުމުގެ މައްސަލައިގެ ތެރޭގައި ބޮޑަށް މި ފެންނަ
ގޮތަކީ، ދެން އަޅުގަނޑުމެން އެނަލިސިސް ހަދަމުންގެންދާތީއާ އެއްކޮށް ފެންނަން ހުރި އެއްޗެހިތައް އަޅުގަނޑު
ދަންނަވައިލާނަން. އެގޮތުން އެންމެ ބޮޑަށް ފާހަގަ މި ކުރެވެނީ އިދާރާތަކުގެ އޯވަރޓައިމް ވަރަށް ބޮޑު އަދަދެއް
ކޮންމެ، ވަރަށް ގިނަ މުވައްޒަފުން، ހުރިހާ މުވައްޒަފުންނޭ ދަންނަވާހިތެއް އަޅުގަނޑު ނުވޭ. ވަރަށް ގިނަ، ވަރަށް ބޮޑު
އަދަދެއް އޯވަރޓައިމަށް އެބަ ނަންގަވާ. ބައެއްފަހަރު އަބަހުރޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރެވުނު އޮޑިޓުތަކުން
ފާހަގަކުރެވިފައި އެބަހުރޭ ތިންބައިކުޅަ، ގާތްގަނޑަކަށް 300%، 250%ވަރު އޯވަރޓައިމް. މާނައަކީ ހަތް ހާސް
ރުފިޔާ ލިބޭ މީހަކު 21 ހާސް ރުފިޔާ މުސާރައިގެ ގޮތުގައި ގެންގޮސްފައި. މި ކަހަލަ ބައެއް އަދަދުތައް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަހުރި ފެންނަން. ދެން ބޮޑަށް އަޅައިކިޔުމުގައި އަޅައި މި ކިޔެނީ މިހާރު އެ ގެއަށް ގެންދެވޭ
13

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
މުސާރައާއި މިހާރު މި ހަމަޖެހުނު މުސާރައާ ދެ މުސާރަ އަޅައި މި ކިޔަނީ. ކިޔާއިރުގައި ވާގޮތަކީ މުސާރަ
ބޮޑުވެގެންދިޔަ ކަމުގައި ވިޔަސް، އަދަދު އިތުރުވެގެންދިޔަ ކަމުގައި ވިޔަސް މި ދެންނެވި އިތުރުގަޑިއަށް ކުރިން މި
ދީފައި ހުރި ފައިސާއާ އެއްވަރެއްގެ އަދަދެއް އެ ފަދަ ފަރާތްތަކަށް ހަމަޖެހިގެން ގޮސްފައެއް ނެތް. ނެތް ފެންނާކަށް
ވެސް އިނގޭތޯ. އެކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރީތިކޮށް ފެންނަން ވެސް އެބަހުރި. ދެން އޮތް އަނެއް މައްސަލައަކަށްވާ
ގޮތަކީ، ބައެއް ރޭންކުތަކުގައި، ބައެއް މެޓްރިކްސްތަކުގައި މުސާރަ ބޮޑުވެގެން އައިއިރުގައި މުސާރަ ބޮޑުވެފައި ހުރި
މިންވަރު އެހާ ބޮޑެއް ނޫން. ބޮޑުނުވީމަ ކުރީގައި ހަމަޖެހިފައި ހުރި ގޮތުން އެކި އެލަވަންސްތަކާއި، ހަމަ އެހެން ގިނަ
ދުވަސްވީ މީހުންނަށް ސްޓެޕްތަކެއް ވެސް އެބަހުރި ހަމަޖެހިފައި. ސްޓެޕް މުސާރަތަކެއް ވެސް އެބަހުރި ހަމަޖެހިފައި.
ޖެހިފައި ހުރީމާ އެއް ރޭންކެއްގައި ތިބި ކަމުގައި ވިޔަސް ، އެއް މަގާމެއްގައި ތިބި ކަމުގައި ވިޔަސް ތަފާތު
މުސާރަތަކެއް ލިބެމުން އައި ބަޔަކު އެބަ ތިބި އޭގެ ތެރޭގައި. އެހެންވީމާ، މިހެން ތިބި ބަޔަކަށް އެއް މުސާރައެއް
ހަމަޖެހިގެންދާއިރުގައި އެއް މަގާމެއްގައި ތިބި ކަމުގައި ވިޔަސް އެ މީހުންނަށް މުސާރަ ބޮޑުވާ މިންވަރުގެ ތަފާތުތަކެއް
ވެސް އެބަހުރި. ދެންމެ ފާހަގަކުރެއްވި ލީގަލް އޮފިސަރުންގެ އޮނިގަނޑުގެ ވާހަކަ ފާހަގަކުރެއްވީމަ އަޅުގަނޑު އޭގައި
ފާހަގަކޮށް ދަންނަވައިލަން ބޭނުން، ލީގަލް އޮފިސަރުންގެ އޮނިގަނޑެއްގެ ، ސިވިލް ސަރވިސް މުވައްޒަފުންގެ ތެރެއިން
ލީގަލް އޮފިސަރުންނަށް ޚާއްސަ އޮނިގަނޑެއް މީގެ ދެތިން އަހަރު ކުރިން އެކުލަވައިލެވި، އެ އޮނިގަނޑުގެ މުސާރަ
ބޮޑުކުރެވިފައި އެ މީހުންނަށް ތިބީ. އެ މީހުންނަކީ މިހާރު ވެސް ތަންކޮޅެއް ބޮޑު މުސާރައެއް، ސިވިލް ސަރވިސްގެ
އެހެން މުވައްޒަފުންނަށްވުރެ ބޮޑު މުސާރައެއް ލިބެމުން އަންނަ ބައެއް. އެހެންވީމާ، މި ފަހަރު މި ހަމަޖެހިގެން
އައިއިރުގައި އެ މީހުންނަށް ބޮޑުވި މިންވަރު ވަރަށް ކުޑަ. ތެދަށް ދަންނަވާ ކަމަށް ވާނަމަ، ސަތޭކަ ރުފިޔާގެ ތަފާތެއް
ވެސް ނެތް ކަމަށް ފެންނަނީ. މި ދެންނެވީ އޭގެތެރޭ ބައެއް ރޭންކުތަކުގައި. ބައެއް ރޭންކުތަކުގައި. އެހެންވުމުގެ
ސަބަބުން އެ މުވައްޒަފުންގެ ޝަކުވާ އެބަ އޮތް. ހަމަ ތި ވިދާޅުވާ ގޮތަށް ހަމަ އިތުރުނުވާ ކަމަށާއި އަދި އަނެއްކާ
މީގައި ޕެންޝަނަށް ކަނޑަންޖެހޭތީއާ އެކު ޕެންޝަން ކަނޑާފައި ބަލައިލާއިރުގައި ލިބޭ އަދަދު މަދުވާ ކަމަށް ވެސް
އެބަ ދަންނަވާ. ދެން ހަމަ އެއާއެކު މި ފަހަރުގެ މުސާރައިގެ އެއް ކޮމްޕޯނަންޓެއް އެބަ އޮވޭ ހާޒިރީ އިނާޔަތް. ހާޒިރުވާ
ދުވަހަށް ލިބޭ އެއްޗެއް. އެހެންވީމާ، އޭގައި އެ ބޭފުޅުން ފާހަގަ އެބަ ކުރައްވާ ތިމަންނަމެން ޗުއްޓީގައި ތިބޭ
ދުވަސްތަކުގައި އެ ފައިސާ ނުލިބޭ ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ އެ މަހެއްގައި ލިބޭ މުސާރަ ކުޑަވާނޭ. އެ ކަންކަން ވެސް އެބަ
ފާހަގަކުރޭ. އެހެންވީމާ، މިހެން ހުރި ވަރަށް ގިނަ އިޝޫތަކަކާ ގުޅުވައިގެން މުސާރަ، ލިބޭ އެއްޗެއް މަދުވާ
ހާލަތްތަކެއް ވެސް އެބަހުރި އިނގޭތޯ، މަދުވާ ބަޔަކު ވެސް އެބަތިބި އިނގޭތޯ. މީގެ ތެރޭގައި ފާހަގަކުރެވޭ ހަމަ މަދުވާ
ބަޔަކު ވެސް އެބަތިބި. އެކަމަކު މި މަދުވާ މީހުންނަށް މައިގްރޭޝަން އެލަވަންސެއް ގޮތުގައި އެލަވަންސެއް
14

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ހަމަޖައްސައި، ލިބޭ މިންވަރަށް މުސާރަ ހަމަކޮށްދޭނެ ކަމަށް ނޭޝަނަލް ޕޭ ކޮމިޝަނުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މަޢުލޫމާތު ދެއްވާފައިވޭ. އެހެންވެގެން އެ ވާހަކަ ދަންނަވައިލީ.
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ރައީސް މުޙައްމަދު މުޖްތާޒް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ވަރަށް ބުރަ މަސައްކަތްތަކެއް އިނގޭތޯ މި މުސާރައިގެ ކަންތަކުގައި ޕޭ ކޮމިޝަނުން ވެސް އެ ކުރައްވާފައި އެ
ވަނީ. އަޅުގަނޑުމެން އެ ޙަޤީޤަތް ގަބޫލު ވެސް ކުރަންޖެހޭ. ވަރަށް އުނދަގޫ މަސައްކަތެއް. ވަރަށް ގިނަ
މުވައްޒަފުންގެ ޚިޔާލުތަފާތުވުން ވެސް އޮންނާނެ. ޙަޤީޤަތުގައި މި މުސާރަ ހަމަހަމަކުރުމުގައި، މުސާރައިގެ ގިންތިތައް
ހަމަހަމަކުރުމުގައި މި އައި ބަދަލާ ގުޅިގެން ވަރަށް ގިނަ މުވައްޒަފުންގެ ކަންބޮޑުވުން ވެސް އެބަ އޮތް. ޙަޤީޤަތަކީ
ސިވިލް ސަރވިސް މުވައްޒަފުންނަށް އެ ލިބެމުން އަންނަ އެއްޗެއް ހަމަ އެކަށީގެންވާ އަދަދަކުން ހަމަ ރަނގަޅު ކަމަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގަބޫލުކުރެވޭ. ދެން އެހެންނޫނަސް މިހެން ދެންނެވިޔަސް ބައެއް ކަންބޮޑުވުންތައް އެބަ ހުރި. ދެން
ޚާއްސަކޮށް ލީގަލް އޮފިސަރުންގެ ކަންތައްތަކުގައި، ލީގަލް އޮފިސަރުން ވެސް، އެ ބޭފުޅުން، އެ ބޭފުޅުން ހަމަ
ގަބޫލު، މިސާލަކަށް ރަށެއްގައި މަސައްކަތްކުރައްވާ ލީގަލް އޮފިސަރު ވެސް ގަބޫލުފުޅުކުރައްވަނީ އެ ބޭފުޅުންނަށް
ލިބިވަޑައިގަންނަވަންޖެހޭނޭ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ވަކީލަކަށް ލިބޭ މިންވަރު. އެޓަރނީ ޖެނެރަލް އޮފީހުގެ
ވަކީލަކަށް ލިބޭ މިންވަރު. އެއީ ލީގަލް އޮނިގަނޑަށް، އެއް ލީގަލް އޮނިގަނޑަކަށް ލީގަލް އޮފިސަރު ކިޔަންޏާ؛ ދެން
އަޅުގަނޑަކަށް ގަބޫލެއް ނުކުރެވޭ. ދެން އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގޭ ތި ބޭފުޅުން ވެސް މިގޮތަށް ގަބޫލުފުޅުކުރައްވާނެ ކަމެއް
އިނގޭތޯ، އެ ބޭފުޅުން އެ ދައްކަވާ ވާހަކަ. މިއީ އިނގޭތޯ. ހަމަ ވަރަށް، ވަރަށް ރަނގަޅު، ބުރަ މަސައްކަތްތަކެއް
ޙަޤީޤަތުގައި ޕޭ ކޮމިޝަނުން ކުރައްވާފައި މިވަނީ. އަޅުގަނޑުމެން އެކަން ވެސް ގަބޫލުފުޅުރައްވަންޖެހޭ. ދެން މި
އަންނަ ބަދަލުތަކުގައި ހަމަ އެކިއެކި ޚިޔާލު ތަފާތުވުންތައް އޮންނާނެ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ކުޑަ ކަމެއް އިތުރަށް ސާފުކޮށްލަން އިނގޭތޯ. މިހާރު މި ހާޒިރީ އެލަވަންސްގައި ވެސް މި ތަފާތުތަކެއް
އުޅޭ ކަމަށް ވަރަށް ގިނަ ފަރާތްތަކުން ފާހަގަކުރޭ. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާގޮތުގައި، މި ދެންނެވީ މަގާމުގެ ނޫނީ
ރޭންކުގެ ތަފާތަކާ ގުޅިގެންނެއް ހާޒިރީ އެލަވަންސަކަށް ތަފާތުތަކެއް އަންނާކަށް ނުއެއް ޖެހޭނެ ދެއްތޯ، މި ދެންނެވީ
ބުއްދީގެ ހަމަތަކުން ބެލިޔަސް. ކޮން ގޮތަކަށް ބައްލަވާފައިތޯ އެ އަންނަނީ، މިއީ ތެދެއް ކަމަށް ވަނީ ނަމަ އިނގޭތޯ.
15

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ހާޒިރީ އެލަވަންސް ދިނުމުގައި ތަފާތެއް އޮވޭތޯ؟ އެ އޮންނަ ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ އެއީ މުސާރައިގެ ނިސްބަތުންތޯ ނޫނީ
ކޮން ހަމައަކުން ހަމަޖައްސާފައި އޮތް އުސޫލެއްތޯ ސާފުކޮށްލަން އަޅުގަނޑު؟
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ މެންބަރު ދީބާ މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ މުގައްރިރު. ދެން އެންމެފަހުން ވިދާޅުވި ހާޒިރީ އެލަވަންސްގެ، އޭތީގައި ހަމަޖައްސާފައި
އިންނަނީ ބޭސިކް ސެލެރީއަށް ބޭސްކޮށްފައި. އެހެންވީމަ، ބޭސިކް ސެލެރީ ތަފާތުވާނެ އެކިއެކި މެޓްރިކްސްތަކުގައި
ތިއްބަވާ ބޭފުޅުންގެ. އެހެންވީމަ، އެ ތަފާތު އެ ފެނިގެން ދަނީ. ދެން ސިވިލް ސަރވަންޓްސް އިންނަކީ މި އޮތް ހުރިހާ
ދުވަހު ވަރަށް ގިނަ ދުވަހު ، ވަރަށް ކުޑަ މުސާރައެއްގައި މަސައްކަތްކުރަމުން ދިޔަ ޕޮޕިއުލޭޝަނެއް. މި
ޕޮޕިއުލޭޝަނާއި، ދެން މުސާރަ ބޮޑުވެފައި ތިބި، އެކި ހިސާބު ހިސާބުގައި މުސާރަ ބޮޑުވެފައި ތިބި ބޭފުޅުންނާ މި ޕޭ
ހާމަނައިޒޭޝަން ތެރެއިން ތަފާތު އައި އިރު މާޖިނަލް ޑިފަރެންސެއް ފެންނާނީ. އެހެންވީމަ، ލީގަލް މީހުންނަށް ވެސް
އެ ފެންނަނީ އެ މާޖިނަލް ޑިފަރެންސް. އެއީ ކުރިން ހައިވެފައި ތިބީމަ އަނެއް މީހުން މައްޗަށް ގެނައިމަ އެ ފެންނަ
މާޖިނަލް ޑިފަރެންސް އެ ފެންނަނީ. ދެން ލޯންގު ޓަރމްސް އެލަވަންސްގެ ވާހަކަ، އެއީ ވަރަށް ހަމަ، ތި ވިދާޅުވި
ގޮތަށް ވަރަށް ބޮޑު ޝަކުވާއެއް ޙަޤީޤަތުގައި އެއީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ގަބޫލުކުރަން ތަޖުރިބާއަކީ ވަރަށް
މުހިންމު އެއްޗެއް ކަމަށް. އެހެންވީމާ، އެކަމަކު ވެސް ހާމަނައިޒޭޝަންގެ ޕްރިންސިޕަލްއަކީ ވަކިވަރަކަށް މީހަކު
ކޮލިފައިވީމަ އެ އެންމެން ތިބެންޖެހޭނީ އެއް ލެވެލްއެއްގައޭ. އެއީ މައިގަނޑު ޕްރިންސިޕަލްއަކީ ހާމަނައިޒޭޝަންގެ.
އެހެންވީމާ، މިސާލަކަށް މި ޑިގްރީ ހަދާފައި ތިބިއްޔާމު އެތައް ދުވަހަކު މަސައްކަތް ކުރިޔަސް ވެސް އަލަށް އަންނަ
މީހާ ވެސް އަންނާނީ އެ ހިސާބަށޭ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ބަލަން އެގޮތަށް ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ މީހުން ތިބިއްޔާމު
އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން ކޮންމެވެސް ކަހަލަ އުސޫލުތަކެއް ކަނޑައަޅަން. މިސާލަކަށް އެގްޒާމެއް، ތަންކޮޅެއް ފަސޭހަ
އެގްޒާމެއް ނަމަވެސް ކަނޑައަޅަން އެ ބޭފުޅުންނަށް އެހިސާބަށް ދެވޭނެ ގޮތަށް. އެއީ ގިނަފަހަރު މި ޑިސްއެޑްވާންޓޭޖު
އައިސްފަ އި އޮތް ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގެވެފައި އޮތީ ކޮލިފިކޭޝަން ނެތީމަ. އެހެންވީމަ، އެ ބޭފުޅުންނަށް އެ
ފުރުޞަތު ހުޅުވައިލުމުގެ ވާހަކަތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި އެބަ މަޝްވަރާކުރަމުންދާ ވާހަކަ އަޅުގަނޑު
ދަންނަވައިލަން ބޭނުން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު އަރުވާނަން ގަލޮޅު ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މީކާއީލު އަޙްމަދު ނަސީމް.
16

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ގަލޮޅު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު މީކާއީލު އަޙްމަދު ނަސީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ވަރަށް ކުރު ސުވާލެއް އިނގޭތޯ. ކުރިން ވިދާޅުވެއްޖެ މީހުން ނެގުމުގައި ޕްރެޝަރތަކެއް އަންނަ ވާހަކަ ދެއްތޯ. ދެން
ދާދި ފަހުން މަޖިލީހުގެ އެހެން ކޮމިޓީއެއްގައި އެފް.އެސް.އެމްގެ ފަރާތުން ވެސް ވިދާޅުވެފައި ވަނީ ކުންފުނި ހިންގުމަށް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް ވަރަށް ބޮޑު ހުރަހަކަށް ވެފައިވާ ކަމަށް. ދެން ތި ވިދާޅުވި ޕްރެޝަރުތަކުގެ އެއްވެސް
ތަފުސީލެއް ދެއްވިދާނެތޯ؟ އަޅުގަނޑުމެންގެ، މިހާރު މި ތަނަކީ ތި ބޭފުޅުންގެ ވެސް އޯވަރސައިޓު މި އޮންނަނީ މި
ކޮމިޓީއަށް ދެއްތޯ. އޮންނައިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަރާތުންތޯއޭ ހުރަސްތައް ކުރިމަތި ވަނީ، ނޫނިއްޔާ ކޮންކޮން
ކަމެއްތޯ މި އުޅެނީ؟
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަންގެ ރައީސް މުޙައްމަދު މުޖްތާޒް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. ޕްރެޝަރު މި އަންނަ ވާހަކަ އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ. އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ
ބޮޑަށް ގަބޫލުކުރަނީ، ބޮޑަށް ބޭނުންވަނީ އެކަށީގެންވާ ތަޢުލީމީ، ތަޖުރިބާ، މި ކަމަށް ގާބިލު މީހުން ނަގަންވެގެން
އިނގޭތޯ. އެއީ އެންމެ ބޮޑު މި ވިސްނުމަކީ. ޕްރެޝަރޭ މި ދަންނަވަނީ އެކި ދިމަދިމާލުން މި އަންނަ ޕްރެޝަރުތައް،
ޚާއްސަކޮށް މަޖިލީހުން ވެސް އަދި މިސާލަކަށް އެކި ރައްޓެހި މީސްމީހުން މިހެން މެދުވެރިކޮށް ވެސް މި އަންނަ
ޕްރެޝަރުތައް، މި ރަށްރަށުން މި އަންނަ ޕްރެޝަރުތައް ވެސް އިނގޭތޯ. ދަންނަ މީހުން މެދުވެރިކޮށް މި އަންނަ
ޕްރެޝަރުތައް ވެސް އެބަ އާދޭ. މިހާރު މިސާލަކަށް، ގާތް މީހަކު އެބަ ބުނޭ މި ވެނި މީހަކު ނަގައިދޭށޭ. މިހާރު
އަސްލު ޙަޤީޤަތުގައި އެއްވެސް މިކަހަލަ ޒިންމާދާރު މަގާމުތަކުގައި ތިބޭއިރުގައި އެކަކު އަނެކަކަށް ފޭވަރކުރުމަކީ
އެއީކީ ރަނގަޅު ކަމެއް ނޫން. ލޯމަރާލައިގެން ހަމަ ސިނކުނޑި އެ ކަމަށް ހުސްކޮށްލައިގެން މީހަކު ނެގުން މި އެންމެ
މުހިންމު ކަމަކީ. އެގޮތަށް އެކި ދިމަދިމާލުން މެންބަރުން ވެސް އަދި ދަންނަ އެހެން މީހުން ވެސް، ގާތް މީހުން
ވެސް، އެ ވާހަކަތައް އިންޓަރވިއު ޕެނަލްގައި ތިބޭ މީހުންނާއި ގާތް މީހުން ވެސް މިކަހަލަ ވާހަކަތައް ދައްކާ ކަމަށް
ވަންޏާ އުނދަގޫތަކެއް އަންނާނެ. މި ވާހަކަ މި ދަންނަވައިލީ. ޕްރެޝަރޭ މި ދަންނަވައިލީ ހަމަ އެކިއެކި ދިމަދިމާލުން
ހަމަ ގާތް މީހުން، ފެމިލީ މީހުން މީހުން މި އިންޓަރވިއު ޕެނަލްގައި ތިބޭ މީހުންނަށް ވެސް އެ އަންނަ
ޕްރެޝަރުތަކުގެ ވާހަކަ. މިހާރު މިސާލަކަށް ކުޑަ ރަށެއް ވެއްޖެއްޔާ އެއް ޢާއިލާއެއް މި އޮންނަނީ. އެއް ޢާއިލާއެއް،
ދެ ޢާއިލާއެއް އުޅޭ ކަމަށް ވަންޏާ އެއް ޢާއިލާއަކުން މި އަންނަ ޕްރެޝަރުތައް، އެ ގާތް މީހުން. ހަމައެކަނި
ސިޔާސީގޮތުން ތިއްބަވާ ބޭފުޅުން އެކަންޏެއް ނޫން އިނގޭތޯ މި ޕްރެޝަރު ކުރައްވަނީ. ހަމަ ފެމިލީ ތެރޭގައި މި
17

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ހުންނަ ނުފޫޒުގަދަ ފަރާތްތަކުގެ ޕްރެޝަރުތައް ވެސް މި އަންނަ ވާހަކަ. މި ހަމަ މި ހުރިހާ ކަމެއް މިކްސްވެގެން؛
ރަށެއްގައި ކަމަށް ވާނަމަ އެކަކު އަނެކަކު ދަންނާނެ ދެއްތޯ. ދަންނައިރުގައި މި އުނދަގޫތައް ތަހައްމަލުކުރަން އެބަ
ޖެހޭ އިންޓަރވިއު ޕެނަލްގައި ތިއްބަވާ ބޭފުޅުން. ގިނަފަހަރަށް ؛ އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑުމެން ތަންކޮޅެއް މިހާރު އަދަދު
ވެސް، އިންޓަރވިއު ޕެނަލްގައި ތިބޭ މީހުންގެ، މީހުން ނުލިބޭތީވެ، މިކަހަލަ އިންޓަރވިއު ޕެނަލްގައި ތިއްބަވާނެ
ބޭފުޅުން ނުލިބޭތީވެ ތަންކޮޅެއް އަދަދު ވެސް މައްޗަށް ޖައްސައިގެން މިހާރު މި އުޅެނީ އިންޓަރވިއު ޕެނަލިސްޓުން
ލިބުމުގެ ދަތިތައް އޮންނާތީވެ. ދެން ހަމަ މި ފުރުޞަތުގައި އަޅުގަނޑު ހަމަ ދަންނަވައިލަން އިނގޭތޯ، މި
އެޓެންޑެންސް އެލަވަންސާ ބެހޭ ގޮތުން، ފުރުޞަތު ލިބުނީމަ އިނގޭތޯ. އެޓެންޑެންސް އެލަވަ ންސް މި ކަންތައްތަކުގައި
މި ވާގޮތަކީ، މި ޕޭ ކޮމިޝަނުން ދެން މި ބޮޑަށް؛ ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށްވުރެ ބޮޑަށް ޕޭ ކޮމިޝަނުން އެ
ގަބޫލުފުޅުކުރައްވާ ގޮތް އަޅުގަނޑު ތި ބޭފުޅުންނަށް ދަންނަވައިލާނަން. އެ ބޭފުޅުން ވިދާޅުވަނީ ބޭސިކް ސެލަރީ، ޑރ.
ދީބާ ވެސް އެ ފާހަގަކުރި ގޮތަށް ބޭސިކް ސެލަރީގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށްފައި މި އޮންނަނީ އެޓެންޑެންސް ކަނޑައެޅިފައި.
ދެން މީގައި މި ވާގޮތަކީ އެ ޒިންމާއަށް ބަލާފައި ކަމަށް އެ ބޭފުޅުން މި ވިދާޅުވަނީ އިނގޭތޯ. މިހާރު މިސާލަކަށް
ޒިންމާ ބޮޑު މީހެއް ކަމަށް ވަންޏާ އޭނަ ނައިސްފިއްޔާ އެ އޮފީހުގެ އެ ކަންތައްތައް ؛ މިހާރު ފުރަތަމަ ކަމަކަށް
އެޓެންޑެންސް އެލަވަންސް ދޭންޖެހޭނެ ކަމަށް ގަބޫލުފުޅުކުރައްވާ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ތަފާތުތައް އެބަ އަންނަންޖެހޭ
އިނގޭތޯ، އެޓެންޑެންސް އެލަވެންސް ދޭ ކަމަށް ވާނަމަ. މިހާރު މިސާލަކަށް، އާދައިގެ ސްކެރެޓަރީ ލެވެލްގައި
މަސައްކަތްކުރާ ކުއްޖަކު ނައި މަ އެ ދިމާވާ މައްސަލަތަކަށްވުރެ ބޮޑަށް އެ މަސައްކަތް ހަވާލުކުރާ މީހާ ނައިމަ އެ
އަންނަ އުނދަގޫތަކެއް އެބަ ހުރޭ. އެހެންވީމަ، އެ އައުމަށް، އެއްވަރަކަށް ލިބޭ ކަމަށް ވަންޏާ މި އެބަ އުޅޭތާއޭ، އެއީ
ދެން އެ ބޭފުޅުންގެ މި ހަމައަކީ. އެހެންވީމަ، އެ ތަފާތުވާ ކަމަށް.
ގަލޮޅު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު މީކާއީލު އަޙްމަދު ނަސީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ދެން ތި ވިދާޅުވި ވާހަކައަކީ ހަމަ އެއްވެސް، އަންނަ ކޮންމެ ސަރުކާރަކާ އެކު ހަމަ ތިކަން އޮވޭ ދެއްތޯ.
ބަދަލެއް ނުވޭ. ދެން އަޅުގަނޑުގެ ވާހަކައަކީ އޮންލައިންކޮށް އިންޓަރވިއުކުރެވޭނެ ނިޒާމެއް، ނޫނިއްޔާ މިސާލަކަށް
އެހެން ބައެއް ޤައުމުތަކުގައި މި އޮންނަނީ ނޫންތޯ ޖޫރީ ޑިއުޓީ ދެއްތޯ. މިގޮތަށް ނަމަވެސް ތި ބޭފުޅުން ޕޫލްއެއް
ހައްދަވައިގެން ރެންޑަމްލީ ސިލެކްޓުވެގެން ދެއްތޯ ، އެހާ ބޮޑެތި މުއްދަތުތައް ވެސް އޭގެ ކުރިއަށް ނުލާ، މިކަހަލަ
ނިޒާމަކާ މެދު ވިސްނަވަންތޯއޭ މި މައްސަލަ ޙައްލުކުރަން؟ ދެން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، މި ރާއްޖެއަކީ ވަރަށް ކުޑަ
18

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ކޮމިއުނިޓީއެއް. މި މައްސަލައަކަށް ޙައްލެއް ނާންނާނެ ދެއްތޯ، ހަމަ ކުރިއަށް އޮތް ކިތަންމެ، ކިތަންމެ އަހަރަކަށް.
އެހެންވީމަ، އެކަހަލަ އާ އިނޮވޭޓިވް ނިޒާމަކަށް ދިއުމަށް ވިސްނުންފުޅު އެބަހުރިތޯއޭ؟
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަންގެ ރައީސް މުޙައްމަދު މުޖްތާޒް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މިދަނީ އެ ދިމާލަށް ދެއްތޯ. މިހާރު މިސާލަކަށް އާ ހޯދުންތަކާއި ، އާ އީޖާދުތަކުގެ އަލީގައި
އަޅުގަނޑުމެން މި ދަންނަވަނީ. ހަމަ ދެންމެއަކު ކޮމިޓީގެ މުގައްރިރު ހަމަ ދެންނެވި އެއްޗަކަށް ހަމަ ދަންނަވައިލަން
ބޭނުންވަނީ، އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ގަބޫލުކުރާ ގޮތެއް ނޫނޭ މުޅިއަކުން އެ ކަމަކީ މި އެޓެންޑެންސް އެލަވަންސްގެ އެ
މަސައްކަތު މީހެކޭ، އެންމެންވެސް ހަމަހަމައޭ. އަޅުގަނޑު ހަމަ ފަށަމުން ވެސް ދެންނެވީމޭ، މިއީ ޕޭ ކޮމިޝަނުން މި
ގެންގުޅުއްވާ މިންގަނޑެއް. އެހެންވީމާ، އެ ވާހަކަ އެ ސުވާލުގެ ޖަވާބު އަޅުގަނޑު ހަމަ، އެއި ކިހިނެއްތޯ އެ
ގެންގުޅުއްވަނީ ދަންނަވައިލީމަ އެ ސުވާލުގެ ޖަވާބު އެގޮތަށް އަޅުގަނޑު ދެންނެވީ އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ފަހު ފުރުޞަތުއަރުވާނަން ފުވައްމުލަކު ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޙުސައިނަށް.
ފުވައްމުލަކު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޙުސައިން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. އަޅުގަނޑުގެ ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ، ޕޭ ކޮމިޝަނުން މި ޕޭ ހާމަނައިޒޭޝަން
މަސައްކަތްކުރެއްވިއިރުގައި ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަންގެ ދައުރަކީ ކޮބައިތޯއޭ؟ އެއީ ފުރަތަމަ ސުވާލު. ދެވަނަ
ސުވާލަކީ، ދެންމެ ޢަބްދުاله ސަޢީދު ވިދާޅުވެއްޖެ، ބައެއް މުވައްޒަފުންނަށް މިހާރު ލިބޭ މުސާރަ ވެސް ނުލިބޭ ވާހަކަ.
އެއީ އިންސާފު ކަމަށް ތި ބޭފުޅުން ގަބޫލުފުޅުކުރައްވަންތޯ؟ ކީއްވެގެންތޯ މި ޕޭ ހާމަނައިޒޭޝަންގެ
މަސައްކަތްކުރެއްވިއިރުގައި މިގޮތަށް މިކަން ކުރެވޭ ގޮތަށް ތި ބޭފުޅުން އެ އިޖާބަ ދެއްވީ؟ ކިހިނެއްތޯ؟ ތިންވަނަ
ސުވާލަކީ، މިހާރު ދެންމެ ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ރައީސް ވެސް އެ ވިދާޅުވި ގޮތަށް، އަނެއްކާ ވެސް ހަމަ
ބޮޑުންނަށް، ބޮޑުންނަށް މުސާރަ ބޮޑުވެގެން، ބޮޑުންނަށް ގިނައިން ލާރި ލިބޭ ގޮތަށް ކަންކަން ބައްޓަންވެގެން ދާ
ގޮތަށް އަނެއްކާ ވެސް މި ކަންކަން ވެގެން މި ދިޔައީ. މި ކިހިނެއްތޯ މިކަން ތި ބޭފުޅުން ބެއްލެވީ؟ ކިހިނެއްތޯ ޕޭ
ކޮމިޝަނުން، ނޭޝަނަލް ޕޭ ކޮމިޝަނުން މިގޮތަށް މިކަން ކުރެއްވިއިރުގައި ތި ބޭފުޅުންގެ ދައުރު މިއަށްވުރެ
19

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ބޮޑުވެގެން މި ކަންކަން އިންސާފުވެރި ގޮތަށް ކަންކަން ކުރެވޭ ގޮތަށް ރައްޔިތުންނަށް ނުވަތަ ސިވިލް
ސަރވެންޓުންނަށް ކަންކަން ކުރެވޭ ގޮތަށް ހަމަޖެހިގެންދާ ގޮތަށް މި ކަންކަން ނުކުރެއްވީ؟
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް ޢަބްދު اله ސަޢީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލާނަން އިނގޭތޯ. މީގައި ފުރަތަމަ ސިވިލް ސަރވިސް
ކޮމިޝަންގެ ދައުރު ފާހަގަކުރައްވާފައި އޮތީމަ. ގާނޫނީގޮތުން މުސާރައާ ބެހޭ ހުރިހާ ކަމެއް އަސްލުގައި ގާނޫނީގޮތުން
ކަނޑައަޅުއްވާފައި ވަނީ ޕޭ ކޮމިޝަނުން ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ބައެއްގެ ގޮތުގައި. އެއީ ސިވިލް ސަރވިސް
މުވައްޒަފުންނާއި އަދި ދައުލަތުގެ އެހެން ދާއިރާތަކުގެ މުވައްޒަފުންނަށް ވެސް. އެހެންވީމަ، މުސާރައިގެ، މުސާރަ
ކަނޑައެޅުމުގެ ބާރެއް އަސްލުގައި ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަކަށް ލިބިފައެއް ނެތް. ދެން ކުރީގައި ގާނޫނު އޮތް
ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޮންމެވެސްވަރެއްގެ ބާރެއް އޮވޭ. އެކަމަކު، ޕޭ ކޮމިޝަންގެ ޕޭ ހާމަނައިޒޭޝަންގެ ގާނޫނު
އައުމާ އެކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ އަތުން އެ ބާރު އެއްކޮށް ދިޔައީ. އެހެންވީމަ، ޕޭ ކޮމިޝަނަށް
އަސްލު މުސާރަ ކަނޑައެޅުމުގެ ހުރިހާ ބާރެއް ގާނޫނީގޮތުން ލިބިފައި ވަނީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ދައުރެއް މީގެ
ތެރޭގައި ހިމެނިގެންދިޔައީ އަޅުގަނޑުމެން ސިވިލް ސަރވިސްގެ މުވައްޒަފުންގެ މާގާމުތަކުގެ ރޭންކު ކަނޑައެޅުމާއި ،
މަގާމުތަކަށް ޝަރުތުތައް ކަނޑައެޅުމާއި، މަގާމުތަކުގެ މަސައްކަތްތައް ކަނޑައެޅުމާއި ، މި ކަންކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެން
ވެސް އޭގެ ތެރޭގައި ޝާމިލުވާންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް. ޙަޤީޤަތުގައި ތެދަށް ދަންނަވާކަމަށް ވާނަމަ، އެ ކަންތަކަކީ
ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް. އެކަމަކު ނޭޝަނަލް ޕޭ ކޮމިޝަނުން
ދެކެވަޑައިގަންނަވަނީ މުސާރަތައް ކަނޑައެޅުމުގައި ވެސް މި ކަމަކީ މުހިންމު ފެކްޓަރސްތަކެކޭ. އެހެންވީމަ، އެ
ބޭފުޅުންގެ ވެސް އިންވޯލްވް މަންޓެއް މީގެ ތެރޭގައި އޮންނަންޖެހޭނޭ. އެކަން ދެކެވަޑައިގެން މެޓްރިކްސްތައް
ކަނޑައަޅުއްވަނީ ނޭޝަނަލް ޕޭ ކޮމިޝަނުން. ކަނޑައެޅުއްވީމަ އެކަމަ ކު އެ މެޓްރިކްސްތައް އަޅުގަނޑުމެން،
އަޅުގަނޑުމެންނާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ އިދާރާތަކުން ބަލަމު. ބަލައި ޗެކްކުރަމު. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޭނުންވާ
ކަންތައްތައް އޭގެ ތެރެއަށް ލާން އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރަން. މި ދެންނެވީ މަގާމުތަކާއި މަގާމުތަކަށް މީހުން
ނެގުމުގެ އެ ހުންނަންޖެހޭ ކަންތައްތަކާ. އެ ބައިބައި އަޅުގަނޑުމެން މީގެ ތެރޭގައި ދައުރެއްގެ ގޮތުގައި އޮންނާނީ.
ކޮމިޝަނުގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ދައުރެއް މުސާރައިގެ އަދަދު ކަނޑައެޅުމުގައި ހިމެނިފައެއް ނުވާނެ. މީގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަދަދު ނުވެސް އެނގޭ. ހަމައެކަނި ހަމަ 31 އޮކްޓޫބަރުގައި އެ އާ ންމުކުރެއްވީމަ އަޅުގަނޑަށް
ހީވަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މެންބަރުންނަށް ވެސް، އަދި އަޅުގަނޑަކީ މީގެ ތެރޭގައި އެ މީހުންނާ އެއްކޮށް
20

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
މަސައްކަތްކުރި މީހާ. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް، އެންމެންނަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގުނީ ހަމަ އެ
އާންމުކުރެއްވީމަ އެ އަދަދުތައް. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެއްކަލަ ކުޑަވެގެންދާ ކަމެއް ވެސް، ބޮޑުވެގެންދާ
ކަމެއް ވެސް، ދެވެނީ ކިހާވަރެއް ކަމެއް ވެސް، އޭގެ އެއްވެސް އެއްޗެއް ކޮމިޝަނަކަށް އެނގިފައެއް ނެތް.
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ނިންމައިލާނަން އިނގޭތޯ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ވޯޓު ގަޑި ޖެހުމާ އެއްކޮށް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ
ވަރަށް އިޚުލާސްތެރިކަމާ އެކު ޝުކުރުދަންނަވަން ހުރިހާ މެންބަރުން ވެސް އަދި ރައީސް، ނައިބު ރައީސް ވަޑައިގެން
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ރައްޔިތުންނަށް ތި ހިއްސާކުރެއްވި މަޢުލޫމާތަށް ޓަކައި. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި
އަޅުގަނޑުމެން ދޭތެރެ ދޭތެރެއިން، ތި ބޭފުޅުންގެ ޒިންމާތަކާއި މަސްއޫލިއްޔަތުތައް ބެލުމަކީ މި ކޮމިޓީގެ
މަސްއޫލިއްޔަތުތަކު ތެރޭ އޮންނަ ކަމަކަށް ވާތީ، އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެ ބައި އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް އޮތްތަނުގައި
ވެސް ކުރިއަށް ގެންދާނަން. ހަމަ އަދިވެސް އެއްފަހަރު ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް ވަރަށް އިޚުލާސްތެރިކަމާ އެކު
ޝުކުރުދަންނަވަން. އިނގޭތޯ. ال ساََّلمُ علََْي كُْم.
(ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު)
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ال ساََّلمُ علََْي كُْم. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ މި ދައުރުގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުމަށް
ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް މަރުޙަބާ ދަންނަވަން. ބައްދަލުވުމުގައި މި އޮތީ އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރުގެ އޮފީހުން 2024
ވަނަ އަހަރުގެ އެ ބޭފުޅުން އެކުލަވައިލާފައިވާ ރިޕޯޓާ ބެހޭ ޕްރެޒެންޓޭޝަން ހުށަހެޅުން. މި ބައްދަލުވުމުގައި
ބައިވެރިވަޑައިގަންނަވަނީ ކެލާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުاله ޝަރީފް. ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު އަޝްރަފް ރަޝީދު. ގަލޮޅު ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މީކާއީލު އަޙްމަދު ނަސީމް. ފުވައްމުލަކު
ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޙުސައިން، އަދި ދިއްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒތްތެރި މެންބަރު
ޢަބްދުއްލަޠީފް މުޙައްމަދު. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ال ساََّلمُ علََْي كُْم. އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވައިލީ އިންފޮމޭޝަން
ކޮމިޝަނަރުގެ އޮފީހުގެ 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ރިޕޯޓު. އެހެންވީމަ، މި ވަރަށް ޚުލާސާކޮށް ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވުމަށް
21

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
އިނގޭތޯ. ކޮމިޝަނުގެ ފަރާތުން ބައިވެރިވަޑައިގަންނަވަނީ އަޙްމަދު ޢާހިދު ރަޝީދު، އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރު. އަދި
އިދުރީސް އިސްމާޢީލް، ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް. ޙަސަން ޝާކިރު މުޙައްމަދު، ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް. އެހެންވީމަ،
ކުރިއަށް ގެންގޮސްދެއްވާ.
އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރު އަޙްމަދު ޢާހިދު ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުގައްރިރު. އަޅުގަނޑު ވަރަށް ޚުލާސާކޮށް ހުށަހަޅައިލެވޭތޯ މަސައްކަތްކުރާނަން އިންފޮމޭޝަން
ކޮމިޝަނަރ އޮފީހުގެ 2024 ވަނަ އަހަރުގެ އަހަރީ ރިޕޯޓުގައި އެކުލެވޭ މައިގަނޑު މި ފާހަގަކުރެވިފައިވާ މައިގަނޑު
ކަންތައްތައް އިނގޭތޯ. ފެށުމުގެ ގޮތުން ސްނެޕް ޝޮޓެއް އަޅުގަނޑުމެން މި ހުށަހަޅާލަދެނީ 2024 ވަނަ އަހަރު
މަޢުލޫމާތު ހޯދައި ލިބިގަތުމުގެ ޙައްޤު ތަންފީޒުވެފައިވާ މިންވަރު ޤައުމުގައި. އަދި އޭގެ އިތުރުން އިންފޮމޭޝަން
ކޮމިޝަނަރުގެ މަސައްކަތް، އޮފީހުގެ މަސައްކަތްތަކުން ހާސިލުވެފައިވާ ނަތީޖާތައް. 2024 ވަނަ އަހަރު ފެށުނު އިރު
2023 ވަނަ އަހަރުގައި ހުށަހެޅުނު މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ނުބެލި 2024 ވަނަ އަހަރާ ހަމައަށް އައިސްފައި މިވަނީ
44 މައްސަލައެއް. ދެން އެ އަހަރު ތެރޭގައި 666 މައްސަލަ، އެއީ ޝަކުވާގެ ގޮތުގައި، އަދި އިލްތިމާސްގެ ގޮތުގައި
ހުށަހެޅުނު. އޭގެ ތެރެއިން 100 މައްސަލައެއް އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިނުގަނެ ބާޠިލުކުރަން ޖެހުނު. އެއީ އެ
މައްސަލަތަކުގައި އެއްވެސް ބޭސިސްއެއް ނެތީމަ. އެހެންވީމަ، ޖުމުލަ 566 މައްސަލައެއް ރަޖިސްޓަރީކުރެވިފައި
މިވަނީ. ދެން އަހަރު ނިމުނު އިރު 38 މައްސަލައެއް މި އަހަރަށް މި ކެރީފޯވަރޑްކުރެވުނީ. އެހެންވީމާ، އެއީ އަހަރު
ތެރޭގައި ހުށަހެޅުނު މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ % 6. % 94 އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަލައި ނިންމައިލެވުނު
މައްސަލަތައް. ދެން ބަލައި ނިންމާފައި ކަމަށް މި ބެލެނީ ދެގޮތަކަށް އިނގޭތޯ. އެއްގޮތަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހުށަހެޅުނު މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން މަޢުލޫމާތު، މައްސަލަ ބަލައި ވަކިގޮތެއް ނިންމުމުގެ ކުރިން އެ ހުށަހެޅި
މައްސަލަ، ރިކުއެސްޓުކުރި އިދާރާއިން އެންމެފަހު ވަގުތު ނަމަވެސް މި މަޢުލޫމާތު ފޯރުކޮށްދީގެން އެ ލިބުނު
މަޢުލޫމާތު ހިތްހަމަޖެހޭ ކަމަށް ބުނެގެން އެ އަނބުރާ ނަގާފައި އެބަހުރި އެ މައްސަލަތައް. އެއީ ގާތްގަނޑަކަށް % 54.
އެހެންވީމާ، ދެބައިކުޅަ އެއްބަޔަށްވުރެ ތަންކޮޅެއް ގިނަވެފައި ހުރިގޮތަކީ އަސްލުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިލި އިރު މި
ވާގޮތަކީ އިދާރާތަކުން ފުރަތަމަ މަރުޙަލާގައި ތަންކޮޅެއް ބޮޑަށް މިކަމަށް އަހަންމިއްޔަތުކަމެއް ނުދީ އަޅަ އިނުލެވި،
މަޢުލޫމާތު ފޯރުކޮށްނުދީ ނުވަތަ ދެވިފައި ހުރި މަޢުލޫމާތަކީ އެންމެ ފުރިހަމަ މަޢުލޫމާތު ކަމަށް ގަބޫލުނުކުރެވޭ
މިންވަރަށް ދެވިފައި މި ހުންނަނީ. ދެން އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް މައްސަލަ އަންނަފަހުން އެ
ކަމަށް ތަންކޮޅެއް ބޮޑަށް އިތުރު އަހަންމިއްޔަތުކަން ދީގެން ފުރިހަމަކޮށްދީފައިވާތީވެ، ވަރަށް ގިނަ ފަރާތްތަކުން
22

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
އަނބުރާ ގެންދޭ އެ މައްސަލަތައް. އެއީ މި ދިޔަ އަހަރަށް ބަލައިފި ކަމަށް ވަންޏާ 327 މައްސަލައެއް. އަޅުގަނޑުމެން
ބަލައި ނިންމާފައި އިންނާނެ 245 މައްސަލައެއް މި ދިޔަ އަހަރު. ދެން މަޢުލޫމާތަށް އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމުގެ
އަދަދުތަކަށް ބަލައިލާއިރުގައި 2024 ވަނަ އަހަރު ޖުމުލަ 3783 ހުށަހެޅުމެއް މަޢުލޫމާތު ހޯދުމަށް އެދި އެކި
ފަރާތްތަކުން އިދާރާތަކަށް ހުށަހަޅާފައިވޭ. މިއީ ރެކޯޑު އަދަދެއް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން މި މަޢުލޫމާތު ހޯދައި
ލިބިގަތުމުގެ ޙައްޤު ތަންފީޒުކުރަން ފެށީއްސުރެ 11 އަހަރު ފާއިތުވެގެން މި ދިޔައީ 2024 ވަނަ އަހަރަކީ އެންމެ
ގިނައިން މަޢުލޫމާތު ހޯދުމަށް އެދި ހުށަހެޅި އަހަރު. އޭގެ ކުރީ އަހަރަށް ބަލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ % 29ގެ
އިންކްރީސްއެއް އެބައިން. ދެން އަދި މި މަޢުލޫމާތުތައް ހޯދުމަށް އެދި ހުށަހެޅުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ
އަނެއް ކަމަކީ، މަޢުލޫމާތު ހޯދުމަށް އެދި ހުށަހެޅުމަށް ފަސޭހަކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ތައާރަފުކޮށްފައިވާ
"މަހޯލި" ޕޯޓަލް މެދުވެރިކޮށްގެން ހުށަހަޅާ އަދަދު ވަރަށް ބޮޑުތަނުން އެބަ ގިނަވޭ. މި ދިޔަ އަހަރު 2600 އަށްވުރެ
ގިނަ ހުށަހެޅުމެއް މިއިނދީ ޕޯޓަލް މެދުވެރިކޮށް ހުށަހަޅާފައި. ދެން ޕޯޓަލްގައި މިހާރު 356 އިދާރާއެއް ރަޖިސްޓަރީ
ވެސް ކުރެވިފައި މި ވަނީ. އެހެންވީމާ، އެ ރަޖިސްޓަރީކުރެވޭ ޕޯޓަލް މެދުވެރިކޮށް ހުށަހެޅޭ އިދާރާތައް ވެސް މިދަނީ
ކޮންމެ އަހަރަކަށްފަހު އަހަރެއް ގިނަވަމުން. މި ދިޔަ އަހަރު މަޢުލޫމާތު ހޯދުމަށް އެދި މަޢުލޫމާތު އެ ދާއިރާއިން
ތަމްރީނުކުރެވުނު ފަރާތްތަކަށް ބަލާލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ 173 އިދާރާއެއްގެ 944 ފަރާތެއް އަޅުގަނޑުމެން
ތަމްރީނުކޮށްފިން. ހަމަ ގާތްގަނޑަކަށް އެއްހާހާ ވަރަށް ގާތްކުރޭ އެބަ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން މި އަހަރުގެ މި
މަސައްކަތް ކުރަނީ އެއް ހާހަށްވުރެ ގިނައިން ތަމްރީނުކުރެވޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ގާނޫނުގެ ދަށުން ކޮންމެ
އިދާރާއަކުން ކޮންމެ އަހަރަކު އެބަޖެހޭ ރިޕޯޓެއް ހުށަހަޅަން. އެ ރިޕޯޓުގައި މި ފޯރުކޮށްދީފައިވާ މަޢުލޫމާތުތަކަށް
ބިނާކޮށް އަޅުގަނޑުމެންގެ އަހަރީ ރިޕޯޓަށް ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް މަޢުލޫމާތުތައް މި އިތުރުކުރެވެނީ. މި ދިޔަ އަހަރަށް
ބަލާލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޖުމުލަ 600، މާފުކުރައްވާ! 768 އިދާރާއަކުން އެބަވޭ ރިޕޯޓު
ފޮނުވާފައި. ޖުމުލަ ދައުލަތުގެ އިދާރާއެއް ގޮތުގައި މި ބެލެވެނީ، 9 ސަތޭކައަށްވުރެ ތަންކޮޅެއް ގިނަ އިދާރާ އެބަވޭ.
އެހެންވީމާ، އެއީ ހުށަހެޅި އިދާރާތަކަކީ މި ޖުމުލަ އިދާރާތަކުގެ ތެރެއިން % 78. އެހެންވީމާ، ފުރިހަމައެއްނުވޭ .
އަދިވެސް ބައެއް އިދާރާތަކުން ހުށައެއްނާޅާ. އަޅުގަނޑުމެން ނަށް ކޮންމެ އަހަރެއް ފެށުމާ އެއްކޮށް ޖަނަވަރީމަހު
އަޅުގަނޑުމެން ޖެހޭ ވަރަށް ބޮޑަށް މަސައްކަތް ކުރަން މި އިދާރާތަކަށް ރިމައިންޑުކޮށްދީ ، އެ ޑެޑްލައިން ހަމަވުމުގެ
ކުރިން އެ ރިޕޯޓުތައް ފޮނުވުމުގެ. ޖަނަވަރީ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ މުވައްޒަފުންގެ ގިނަވަގުތު ދަނީ
މިކަމުގައި. ދެން މި 768 އިދާރާއަކުން ރިޕޯޓު ފޮނުވި ކަމުގައި ވިޔަސް އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްލަން އަޅުގަނޑުމެން
ކަނޑައަޅާފައި މިއިންނަ ސުންގަޑި، ޑެޑްލައިން އެއީ ޖަނަވަރީގެ ނިޔަލަށް. އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ މަޖިލީހަށާއި
23

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީހަށް ފެބްރުވަރީގެ ނިޔަލަށް ރިޕޯޓު ފޮނުވަން. އެހެންވީމާ، މި ހުރިހާ ރިޕޯޓަކުން ލިބޭ
މަޢުލޫމާތު ކޮމްޕައިލްކޮށްގެން އެ ރިޕޯޓު މި ހުށަހެޅެނީ. އެހެންވީމާ، ޖަނަވަރީގެ ނިޔަލަށް އަޅުގަނޑުމެން އޮންނާނީ
އެހެން އިދާރާތަކަށް ޑެޑްލައިނެއް ދީފައި. މި ޑެޑްލައިނާ ހަމައަށް އެންމެ 385 އިދާރާއިން ހުށަހަޅާފައި މި ވަނީ. އެއީ
ގާތްގަނޑަކަށް % 40 އަށްވުރެ ދަށް އަދަދެއް. 39% ގައި މި އިންނަނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ފުރަތަމަ ދެ
މަހުގެ ވަރަށް ބޮޑު ، މަސައްކަތުގެ ވަރަށް ބޮޑު ބައެއް މިދަނީ މިކަމަށް. ދެން ކުރީ އަހަރުތަކަށް ބަލައިފިއްޔާ
މަޑުމަޑުން އެބަ ގިނަވޭ އިނގޭތޯ ރިޕޯޓު ފޮނުވާ އިދާރާތައް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ދެން ހަމަ އިތުރަށް
މަސައްކަތް ކުރަން މުޅި އަހަރު ތެރޭގައި ވެސް ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް ވެސް ރިމައިންޑުކޮށްދިނުމުގައި ވެސް. ދެން
އެކަން ފާހަގަ މި ކޮށްލީ. އާދެ! މިހާރު ތި ފެންނަ ގްރާފުން ތި ބޭފުޅުންނަށް ފާހަގަވާނެ ކުރީގެ އަހަރުތަކާ
އަޅައިކިޔާލާއިރުގައި ހުރިގޮތް. މިސާލަކަށް 2021 ގައި މިއިނދީ އެންމެ 549 އިދާރާއެއް މި ރިޕޯޓު ފޮނުވާފައި.
އެހެންނަމަވެސް، މި ދިޔަ އަހަރު މިއީ އެންމެ ގިނަ އިން ރިޕޯޓު ފޮނުވި އަހަރު. 768 އަށް އަރައިފި. 2023 އާއި
2024އާ ގާތްގަނޑަކަށް އެއްވަރެއް. އެހެންނަމަވެސް، މަޑުމަޑުން އެބަ އިތުރުވޭ ރިޕޯޓު ފޮނުވާ ފަރާތްތަކުގެ އަދަދު.
ދެން އިދާރާތަކުން އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރު، ކޮންމެ އިދާރާއެއްގައި މި ގާނޫނުގައި ބުނެފައިވާ ގޮތުން ވެއްޖެއްޔާ
އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރެއް އައްޔަންކޮށްފައި އެބަ ހުންނަންޖެހޭ މަޢުލޫމާތު ހުށަހެޅުމުން އެ ހުށަހެޅުމަށް އިޖާބަދިނުމަށް
އެ ޒިންމާ ނަގަންޖެހޭ ފަރާތެއް ގޮތުގައި. މި ދިޔަ އަހަރު ނިމުނުއިރުގައި 82% އިދާރާއަކުން އިންފޮމޭޝަން
އޮފިސަރުން އައްޔަންކޮށްފައި ވާކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވިފައި މިވަނީ. އެއީ 812 އިދާރާ. އަދިވެސް މި
ފުރިހަމައެއް ނުވޭ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ފާހަގަކޮށްލެވުނު އެއް ދާއިރާއަކީ ކައުންސިލުތައް.
ކައުންސިލުތަކުގެ ވަރަށް ބޮޑު ކުރިއެރުމެއް މި ދިޔަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވިގެންދިޔަ.
ކައުންސިލުތަކުގެ 99% ކައުންސިލުތަކުން އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރުން އައްޔަންކޮށްފައި ހުރިކަން އެއީ އަޅުގަނޑުމެން
ހަމަ ވަރަށް އުފަލާ އެއްކޮށް ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ ކަމެއް. ދެން ތަންކޮޅެއް ދަށްކޮށް މި އުޅެނީ މި ޞިއްޙީ ދާއިރާ. އެއީ
ހޮސްޕިޓަލުތަކާއި، ޞިއްޙީ ދާއިރާއޭ އަޅުގަނޑު މި ބުނީ ހެލްތު މިނިސްޓްރީއެއް ނޫން. ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް ދޭ
އިދާރާތައް. ހޮސްޕިޓަލުތަކާއި ކުލިނިކުތައް. ދެން އެހެންވެފައި އޮތް ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނީ ބައެއް
ކުލިނިކުތަކަކީ މުވައްޒަފުން މަދުކޮށް މަސައްކަތް ކުރާ ތަނަކަށްވާތީވެ، އެ ބޭފުޅުންނަށް ކޮންމެވެސްވަރެއްގެ
ގޮންޖެހުމެއް ހުންނަނީ މި ކަންތައްތަކުގައި، އައްޔަންކުރުމުގައި. އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް މަސައްކަތް ކުރަން އެބަ
ޞިއްޙީ ދާއިރާއާ އެއްކޮށް މަސައްކަތް ކޮށްގެން މި ކުރިއެރުވޭތޯ ބަލަން. މަޢުލޫމާތު، މި ގްރާފުން މި ފެންނަނީ
އަޅުގަނޑުމެން އިދާރާ 2014 ގައި އުފެދުނީއްސުރެ އާން މު ފަރާތްތަކުން މަޢުލޫމާތަށް ކޮންމެ އަހަރަކު އެދުނު
24

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
މިންވަރު. ދެން 2023 ވަނަ އަހަރަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުޑަކޮށް ފާހަގަކޮށްލެވުނު ތަންކޮޅެއް މަދުވި އާންމުން
މަޢުލޫމާތަށް އެދުނު މިންވަރު. ދެން އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގޭ ކިހިނެއްވެގެން ކަމެއް. އެހެންނަމަވެސް، ދެން ހުރި
އަހަރުތަކަށް ބަލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ ކޮންމެ އަހަރެއް އިތުރުވަމުންދާތަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަފެނޭ. ކުރިން ވެސް
އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލިހެން 2024 ވަނަ އަހަރަކީ އިދާރާތަކުން މަޢުލޫމާތަށް އެދުނު އެންމެ ގިނަ، އެންމެ ގިނައިން
މަޢުލޫމާތަށް އެދުނު އަހަރު. 3700 އަރާފައި މިއިނީ. ދެން އޭގެކުރިން ވެއްޖެއްޔާ 2022 ގައި 3500 ގައި މި
އުޅެނީ. ދެން މި ގްރާފުން ތި ބޭފުޅުންނަށް ފެންނާނެ ހަމަ ގްރެޖުއަލް އިންކްރީސްއެއް އެބަ އާދޭ. އެހެންވީމާ،
ރައްޔިތުން މި ޙައްޤު ބަލައިގަނެ މި ޙައްޤު ބޭނުންކުރާކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނޭ މި ގްރާފުން އިނގޭތޯ. ދެން މި
ތާވަލުގައި އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލައިލަނީ މަޢުލޫމާތަށް މި އެދެނީ ކޮންކޮން އިދާރާތަކަކަށްތޯ. ބަލައިލާއިރުގައި
އަޅުގަނޑުމެން 2023 ވަނަ އަހަރާއި 2024 ވަނަ އަހަރު މި ކޮމްޕެއަރ މި ކޮށްލަނީ. 2024 ވަނަ އަހަރަށް
ބަލައިފިއްޔާ ފާހަގަކޮށްލެވޭ ކަމަކީ ސަރުކާރުގެ އިދާރާތަކަށް، އެއީ މިނިސްޓްރީތަކާއި މިނިސްޓްރީގެ ދަށުން މަސައްކަތް
ކުރާ ޑިޕާޓްމަންޓުތަކާއި އޮތޯރިޓީތަކާ، މި އިދާރާތަކަށް މަޢުލޫމާތަށް އެދޭވަރު ވަރަށް ބޮޑުތަނުން އިތުރުވެފައި މި
ވަނީ 122%ގެ އިތުރުވުމެއް އެބަވޭ. 2024 ވަނަ އަހަރު 1661 ހުށަހެޅުން ސަރުކާރުގެ އިދާރާތަކަށް އެބަ އޮތް
އައިސްފައި އިނގޭތޯ. ދެން ޝަރުޢީ ދާއިރާއަށް ވެސް އިތުރުވުމެއް އެބަ އޮތް % 83. ޞިއްޙީ ދާއިރާއަށް މިއިނދީ
ވަރަށް ބޮޑުތަނުން ވެއްޓިފަ އި. 94% އިން % 40 އަށް. އަޅުގަނޑުމެން ލަފާކޮށްލިގޮތުގައި މި އައި ޑިކްރީސް ،
ޞިއްޙީ ދާއިރާއަށް މަޢުލޫމާތަށް އެދޭ ހުށަހެޅުން ދަށްވަމުންދަނީ، 2021 ވަނަ އަހަރުން ފަށައިގެން އެ ޕެޓަރން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަން ފަށައިފި. މިހެންވާން މިޖެހޭ ސަބަބެއް ކަމުގައި މި ވަނީ 2021 ވަނަ އަހަރާއި 2022
ވަނަ އަހަރު ޚާއްޞަކޮށް ޞިއްޙީ ދާއިރާއަށް ވަރަށް ގިނަ ހުށަހެޅުންތައް ހުށަހެޅޭ. އެއީ ކޮވިޑާ ގުޅޭ މަޢުލޫމާތުތަކަށް.
އެހެންވީމާ، މިހާރު ދެން ތަންކޮޅެއް ބޮޑަށް ކޮވިޑާ ގުޅޭ މަޢުލޫމާތަށް މީހުން އެދޭވަރު މަދުވަމުންދާތީވެ މި ތިރިވެފައި
ވާތަން މި ފާހަގަކުރެވެނީ. ޖުމުލަކޮށް ބަލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ 29%ގެ އިތުރުވުމެއް 2023 ވަނަ އަހަރަށްވުރެ
2024 ވަނަ އަހަރު މި އިނީ. ދެން މަޢުލޫމާތަށް އެދި އިދާރާތަކަށް ހުށަހެޅޭ އަދަދުގެ ތަފުސީލަށް ދާ ކަމުގައި ވަންޏާ
މި 3700 އަށްވުރެ ގިނަ ހުށަހެޅުމުގެ ތެރެއިން މަޢުލޫމާތު، ހުށަހެޅުމަށް މަޢުލޫމާތު ފޯރުކޮށްދީފައި އެބަވޭ 3440
ހުށަހެޅުމަކަށް. މިއީ ގާތްގަނޑަކަށް 90% އަށްވުރެ މަތި. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ކުރީގެ އަހަރުތަކަށް ބަލައިފި ކަމުގައި
ވަންޏާ ވެސް ގާތްގަނޑަކަށް އެއްވަރެއްގައި މި ފެންނަނީ. ހުށަހެޅޭ ހުށަހެޅުންތަކަށް މަޢުލޫމާތު އެބަ ފޯރުކޮށްދޭ 90%
އަށްވުރެ ގިނަފަހަރު އިނގޭތޯ. ފޯރުކޮށްނުދީގެން، މަޢުލޫމާތު ދިނުމަށް އިންކާރުކޮށްފައިވާ ކަމަށް މި ރިޕޯޓުތަކުން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަނީ ހަމައެކަނި 245 މައްސަލައެއް ހުށަހެޅުމަކަށް. ދެން އެއަށްވުރެ ބޮޑަށް
25

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަންބޮޑުވުމެއް މި އިންބަޔަކީ މި ހުށަހެޅުމުގެ ތެރެއިން 280 ހުށަހެޅުމަކަށް މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި
އެއްގޮތަކަށް ވެސް އިޖާބަނުދީ އިނީ. މިހާރު މަޢުލޫމާތު ފޯރުކޮށްނުދޭންވީ ސަބަބުތަކެއް އިދާރާތަކުން އެބަ ފާހަގަކުރޭ
އިސްތިސްނާ ހާލަތްތަކެއް މެދުވެރިކޮށް. ދެން އެއީ އޭގެ ބައެއް، ކޮންމެ މަޢުލޫމާތަކީ ދެވޭނެ މަޢުލޫމާތެއް ވެސް ނޫން.
އެހެންވީމާ، އެ ހާލަތްތައް ފާހަގަކޮށްދީފައި ޖަވާބުދީފައި އެބަހުރި. އެހެންނަމަވެސް، އެއަށްވުރެ ބޮޑަށް ކަންބޮޑުވާން މި
ޖެހެނީ އެއްގޮތަކަށް ވެސް މި އިދާރާތަކުން އަޅައިނުލައިގެން މި 280 ހުށަހެޅުމެއް އެބަވޭ މުޅި އަހަރު ތެރޭގައި. އެ
ކޮންމެވެސްވަރަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ކަންބޮޑުވާ ކަމެއް އިނގޭތޯ. ދެން މި ހުށަހެޅުންތަކުގެ ތެރެއިން ޕޯޓަލް
މެދުވެރިކޮށް ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތައް ވަރަށް ބޮޑަށް އިތުރުވެފައި މި ވަނީ. 2023 ވަނަ އަހަރުގައި ޖުމުލަ
ހުށަހެޅުންތަކުގެ ތެރެއިން މަހޯލި ޕޯޓަލް މެދުވެރިކޮށް ހުށަހަޅާފައި ވަނީ 54 އިންސައްތަ ހުށަހެޅުމެއް.
އެހެންނަމަވެސް، މި ދިޔަ އަހަރަށް ބަލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ 92% ހުށަހެޅުމަކީ ޕޯޓަލް މެދުވެރިކޮށް ހުށަހަޅާފައި
ހުރި ހުށަހެޅުންތަކެއް. ދެން އެހެންވީމާ، ރައްޔިތުން ވަރަށް ބޮޑަށް ޕޯޓަލް މިހާރު ބޭނުންކުރާކަން ފާހަގަކުރެވިފައި
އެބަވޭ މިކަމުން. އެއީ މި ހުށަހެޅުންތައް އިނގޭތޯ މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި. ދެން އަޅުގަނޑު މި ބަލައިލަނީ އެ
ހުށަހެޅުންތަކަށް ލިބޭ ޖަވާބާ މެދު ހިތްހަމަނުޖެހިގެން ނުވަތަ ހުށަހެޅުންތަކަށް އެއްގޮތަކަށް ވެސް ޖަވާބެއް ނުދީގެން
އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް އަންނަ މައްސަލަތަކާ ބެހޭ ބަޔަށް. ދެން މީގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކޮށްލެވޭ ކުރީ
އަހަރުތަކެއްގައި ވެސް މި މައްސަލަތަކުގެ އަދަދު އިތުރުވަމުން މި ދަނީ ވަރަށް ހަލުވި މިންވަރެއްގައި. މިހާރު ތި
ބޭފުޅުންނަށް ތި ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގްރާފުން އެކަން ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކޮށްލެވޭނެ. މި ދިޔަ އަހަރު 666
މައްސަލައެއް އެބަވޭ ހުށަހެޅުމަށް ދީފައިވާ ޖަވާބާ މެދު ހިތްހަމަނުޖެހިގެން ނުވަތަ ޖަވާބު ނުދީގެން. 2023 އަށް
ބަލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ 413 މައްސަލައެއް 2023 ގައި މިއިނދީ. ދެން މީގެ ތަންކޮޅެއް ކުރިއަށް ބަލާލައިފި
ކަމުގައި ވަންޏާ 2021 ގައި 104 މައްސަލައެއް އިނީ. އެހެންވީމާ، ވަރަށް ހަލުވިކޮށް މި އިތުރުވަމުން މި ދަނީ.
ދެން އެއާއެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެންގެ އޮފީހުގެ މަސައްކަތްތައް ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް އިތުރުވޭ މިކަމާ ހެދި އިނގޭތޯ.
ދެން މީގެ ހަމަ އެހެން ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކާލަދޭންވެގެން. މިސާލަކަށް 2021 ވަނަ އަހަރަށް ބަލައިފި
ކަމުގައި ވަންޏާ މަހެއްގެ މައްޗަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އަންނަނީ ގާތްގަނޑަކަށް 8 ،7.76 މައްސަލަވަރު.
އެހެންނަމަވެސް، މިހާރު 2024 ގައި 40، މަހެއްގެ މައްޗަށް އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް ސާޅީސް ހަތަކަށްވުރެ
އިތުރަށް މައްސަލަތައް އެބައާދޭ. އަދި މި އަހަރު އެއަށްވުރެ އިތުރުވެއްޖެ. މިއަހަރު އަޅުގަނޑުމެން އެންމެފަހުން މި
އަހަރުގެ ފުރަތަމަ 6 މަހުގެ ތަފާސް ހިސާބަށް ބަލައިފި ކަމަށް ވަންޏާ ފަންސާސް އެކަކަށް މިހާރު އަރައިފި.
އެހެންވީމާ، މިއީ ދެން އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވާ ބައެއް. އަޅުގަނޑު އޭގެފަހުގައި ސްލައިޑެއްގެ އެ ބައި
26

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ފާހަގަކޮށްލާނަން. ހުށަހެޅުނު މައްސަލަތައް ރައްދުވާ ބައިގައި ބަލައިލާއިރުގައި މި ދިޔަ އަހަރު ސަރުކާރުގެ
އިދާރާތަކަށް އެންމެ ގިނައިން މައްސަލަ ހުށަހަޅާފައި މިވަނީ. އެއީ 330 މައްސަލައެއް 560ގެ ތެރެއިން. އެއީ
ގާތްގަނޑަކަށް 58.3 އިންސައްތަ. ދެން ދެވަނައަށް ބަލާލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ ކައުންސިލުތަކަށް. ދެން
ކައުންސިލުތަކުގެ އަދަދު ވެސް ގިނަ. އެހެންވީމާ، 13% މިއިނދީ ކައުންސިލުތަކަށް ރައްދުވާ ގޮތަށް. ދެން މި ދިޔަ
އަހަރަށް، 2023 ވަނަ އަހަރާއި 2024 ވަނަ އަހަރާ އަޅަ އި ކިޔައިލާ ކަމުގައި ވަންޏާ، ޕަސެންޓޭޖަށް ބަލައިފި ކަމަށް
ވަންޏާ ސަރުކާރުގެ އިދާރާތައް ޕަސެންޓޭޖު ވެސް ވަރަށް މަތިވެފައި މިއިނދީ. 2023 ގައި 50% ގައި އިނދެފައި
2024 ގައި % 58 އަށް އަރާފައި މި ވަނީ. އެހެންވީމާ، ސަރުކާރުގެ އިދާރާތަކުން ހުށަހެޅުމަށް ދޭ ޖަވާބާ މެދު
ހިތްހަމަނުޖެހޭ އަދަދު އިތުރުވެފައި ނުވަތަ ޖަވާބު ދިނުން ލަސްވެފައި ، މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ނުދެވޭ އަދަދު އިތުރުވެފައި
ވާކަން ފާހަގަކޮށްލެވޭ. ދެން މައްސަލަތައް ބެލި ބެލުމުގައި ނިންމާފައިވާ ގޮތް ފާހަގަ މި ކޮށްލަނީ. ހުށަހެޅުނު
މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން، ނިންމާފައިވާ ގޮތެއް ނޫން އިނގޭތޯ. ހުށަހެޅުނު މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން 89%،
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކޮށްލަން މި ބައި. ގާތްގަނޑަކަށް % 90 މައްސަލައަކީ އިދާރާއިން ހަމަ
އެއްވެސް ޖަވާބެއް ނުދީގެން ، އެއްކަލަ ކުރިން ވެސް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލި ބައި އަސްލު. އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ހަމަ ބޮޑު ބަޔަކީ އިދާރާއިން އެއްވެސް ޖަވާބެއް ނުދީގެން. ދެން އޭގެ އިތުރުން
އެބަވޭ އިދާރާއިން ދިން ޖަވާބާ މެދު ހިތްހަމަނުޖެހޭ ބަޔަކީ އެންމެ 6%. އެހެންވީމާ، 94% ޖުމުލަ އެއީ 89% އަކީ
އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރ ފުރަތަމަ މަރުޙަލާގައި. އޭގެއިތުރުން އެބަ އިނދޭ ދެވަނަ މަރުޙަލާ މުރާޖާ ކޮމިޓީން ވެސް
ޖަވާބެއް ނުދީގެން އަންނަ ބައި. އެހެންވީމާ، 6% މިއިނދީ ދިން ޖަވާބާ މެދު ހިތްހަމަނުޖެހިގެން އައިއްސަ.
އިދާރާއިން އެ ޖަވާބުދިނުން، އިދާރާތަކުން ޖަވާބުދިނުން، މުއްދަތު ތެރޭ ޖަވާބުދޭ ކަމުގައި ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެން
މަސައްކަތް ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް ތިރިވާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ. ދެން މައްސަލަތައް ނިންމާފައިވާ
ގޮތަށް ބަލައިލާއިރުގައި ގާތްގަނޑަކަށް ޓޫ ތަރޑްސް، ތިންބައިކޮށްފައި ދެބައި އިދާރާގެ ނިންމުން ރަނގަޅުނޫން ކަމަށް
އަޅުގަނޑުމެން ނިންމަންޖެހިފައި މި ވަނީ 67%. ދެން % 17 އަކީ އިދާރާގެ ނިންމުން ރަނގަޅު ކަމަށް ނިންމާފައި
މީނދީ. ގާތްގަނޑަކަށް % 15 އަކީ އިދާރާގެ ނިންމުމުގެ އެއްބައި ރަނގަޅު، އެހެންނަމަވެސް އަދި
ރަނގަޅުކޮށްލަންޖެހޭ ބައެއް އޭގައި ހިމެނޭ ކަމަށް ފާހަގަކުރެވޭ ބައި. ދެން މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިލައިފި
ކަމުގައި ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެންގެ ނިންމުން، އަޅުގަނޑުގެ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކޮށްފައި އެބަވޭ ހައިކޯޓުގައި. އަދި
ބައެއް މައްސަލަތައް ސުޕްރީމް ކޯޓާ ހަމައަށް ގޮސްފައި އެބަވޭ. 2024 ވަނަ އަހަރު ފެށުނު އިރު 17 މައްސަލައެއް
ހައިކޯޓުގައި އޮތް. އޭގެފަހުން އެ އަހަރު ތެރޭގައި 4 މައްސަލައެއް ހުށަހެޅުނު. އެހެންނަމަވެސް، މުޅި އަހަރު ތެރޭގައި
27

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ހައިކޯޓުން ނިންމާފައި މި ވަނީ އެންމެ މައްސަލައެއް. ދެން ސުޕްރީމް ކޯޓުން ވެސް ނިންމާފައި މި ވަނި އެންމެ
މައްސަލައެއް. 2024 ވަނަ އަހަރު ނިމުނުއިރު ހައިކޯޓުގައި 14 މައްސަލައެއް އެބަ ކުރިއަށްދޭ. ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި ދެ
މައްސަލައެއް އެބަ ކުރިއަށްދޭ. ދެން ހޭލުންތެރިކުރުވުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ތަމުރީނުކުރުމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ކުރިން
ވެސް މި ބައި ފާހަގަކޮށްލިން. އެހެންވީމާ، ވަގުތު، އިތުރު މަޢުލޫމާތު އަޅުގަނޑުމެން ދެންވާތީ މި ބައި އަޅުގަނޑު
ދޫކޮށްލާނަން އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިމާވެފައިހުރި ގޮންޖެހުންތައް އަދި އަޅުގަނޑުމެން އޮފީހުގެ
މަސައްކަތްތައް ކުރިއަށްގެންދިއުމުގައި ވެސް ހުރި ގޮންޖެހުންތައް ފާހަގަކޮށްލަން އަޅުގަނޑު ހަވާލުކޮށްލާނަން
އަޅުގަނޑުމެންގެ ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް އިދުރީސް އިސްމާޢީލަށް.
އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރުގެ އޮފީހުގެ ސެކްރެޓަރީ ޖެނަރަލް އިދުރީސް އިސްމާޢީލް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ކޮމިޝަނަރ އެ ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މައިގަނޑުގޮތެއްގައި، 2024 ވަނަ އަހަރު ފާހަގަކުރެވުނު
މައިގަނޑު ދަތިތައް އިނގޭތޯ މިއީ. އެންމެ ބޮޑު އެއް ކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އިމާރާތުގެ ދަތިކަން. އަޅުގަނޑުމެން
މަސައްކަތްކުރަމުން މި ދަނީ ބިއްލޫރިޖެހިގޭގެ އެންމެ ތިރީގައި. އެހެންވެ އިމާރާތުގެ ފެން ލީކުވުމާއި، ޚާއްސަ ކޮށް
ފާޚާނާ އިނގޭތޯ. ފެން ލީކުވެ އަދި ފަންގަސް ޖަހައި މި ލެވެލްއަށް އައިމަ މަރާމާތުކުރާއިރަށް ވެސް ހަމަ ދެތިން
މަހެއްވާއިރަށް، މިއަކަށް ޙައްލެއް ނުލިބޭ. ދެން ޙައްލު ނުލިބިގެން މި އަހަރު ދެން އަޅުގަނޑުމެން މި ވަނީ މިހާރު
ވަގުތީގޮތުން ވަރޗުއަލީ މަސައްކަތްކުރާ ގޮތަށް، ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިމާރާތެއް ފިނޭންސުން ދެއްވާފައި އެބަ
އޮތް. އަޅުގަނޑުމެން އެ އިމާރާތުގެ މަސައްކަތް، އިންޓީރިއަރ މަސައްކަތް ބިޑުކޮށްފައި އެ ވިންވި ޕާޓީއަށް
އަންގާފައިވާނެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އުއްމީދުކުރަނީ ކުރިއަށް އޮތް ގާތްގަނޑަކަށް ދެ ހަފުތާއެއް ތެރޭގައި މަސައްކަތް
ފެށި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންމެ ލަސްވެގެން ޖަނަވަރީ ހިސާބުތެރޭގައި މޫވްކުރެވޭނެ ކަމަށް. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މި އިމާރާތް ނެތީމަ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ދަތިވޭ. ކޮމިޝަނަރ ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް މައްސަލަތައް ވަރަށް
އިތުރުވާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެއްވެސްވަރަކަށެއް ފިޒިކަލް ހިއަރިންގއެ އް ނުއެ އް ބޭއްވޭ މިހާރަކު. ހަމައެކަނި
ވަރޗުއަލީ މި ބޭއްވެނީ. އެހެންވީމާ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މައިގަނޑު އެންމެ ބޮޑު އެއް ދަތި. ދެން ދެވަނަ ކަމެއް
ގޮތުގައި ހަމަ މައްސަލަތައް އިތުރުވާ ނިސްބަތުން އަޅުގަނޑުމެންގެ މުވައްޒަފުންގެ ދަތިކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް. ދެން
އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާނޫނުގައި 30 ދުވަހެއް އެބަ ލާޒިމުކުރޭ މައްސަލަތައް ނިންމަން. އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި
ނެގެނީ 15 ދުވަސް. އެހެންވީމާ، މައިގަނޑުގޮތެއްގައި 45 ދުވަހެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މައްސަލަތައް ނިންމަން މި
ލިބެނީ. ދެން މި ދިޔަ، 2024 ވަނަ އަހަރަށް ބަލާ އިރު އަނެއްހެން ދަންނަވާނަމަ 94% އަކީ ހަމަ ވަރަށް ބޮޑު
28

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
އެޗްވީމަންޓެއް ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަނީ. އެކަމަކު، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ދަތިވޭ މުވައްޒަފުން
އިތުރުނުވާތީވެ. 2015 ވަނަ އަހަރުގައި ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ މުވައްޒަފުން ތިބި އަދަދަށް މިހާރު ވެސް މުވައްޒަފުން
އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ތިބެނީ. 22، މަސައްކަތު ދެ ބޭފުޅުންނާ އެއްކޮށް އިނގޭތޯ. ލީގަލްގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ތިބީ 6
ބޭފުޅުން އިނގޭތޯ މަސައްކަތްކުރައްވަން. ދެން މައްސަލަތައް ބެލުމުގައި ކޮމިޝަނަރ އަދި ދެ ބޭފުޅަކަށް މައްސަލަތައް
ބެލޭ. އެހެންވީމާ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑު ދައްޗެއް. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަޖެޓު 2024 ވަނަ
އަހަރުގައި ދެއްވި އިތުރު ކަންތައްތަކަށް. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފިނޭންސުން ހުއްދަނުދެއްވައިގެން ބައެއް
ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނުކުރެވި ހުރި ދައްޗަކީ ހަމަ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން. އެކަމަކު، އޭގެ
ތެރޭގައި މީޑިއާ ކެމްޕޭނެ އް އަޅުގަނޑުމެން މަޢުލޫމާތު، ޙައްޤުގެ އެވެއަރނަސް ކުރިއަށްގެންދިޔުމަށް ޓަކައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބެޖެޓު ދެއްވި. އެކަމަކު، އެ ރިއަލައިޒެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ފިނޭންސުން ހުއްދަ ނުދީގެނެއް
ކުރިއަކަށް ނުއެއްގެންދެވުނު އިނގޭތޯ. އޭގެ ތަފާތެއް މި ފެންނަނީ. ބަޖެޓު ރިއަލައިޒްނުކުރެވޭ ސަބަބަކީ އަޅުގަނޑު މި
ދެންނެވީ ބަޖެޓު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވިޔަސް މި ސަބަބު. މިހާރު މުވައްޒަފުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އިތުރުކުރުމަށް ދެއްވި ހުއްދައަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށެއް އިތުރަކަށެއް ފިނޭންސުން ހުއްދަނުލިބިގެން
ކުރިއަށްދެވިފައެއްނުވޭ އިނގޭތޯ. އެއީ ބަޖެޓުގެ އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑު މި ފާހަގަކޮށްލީ 30 ދުވަހާއި އިތުރު 15
ދުވަހެކޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނެނގޭނީ މައްސަލައެއް ނިންމަން. ބަލާ އިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިމާވާ މައިގަނޑު
ދަތިތައް އެބަހުރި އިދާރާތަކާއި އެ ދިމާވާ ދަތިތައް ވެސް. އެ ބޭފުޅުންނަށް، އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑަށް 54%
ވާހަކަ ކޮމިޝަނަރ އެ ފާހަގަކުރެއްވީ އަނބުރާ ނަގަނީ. އަނބުރާ ނަގަނީ ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް
ކުރެވޭ ވަރަށް ބޮޑު މަސައްކަތަކުން އިނގޭތޯ. މި ދެންނެވީ އެ ހުށަހެޅުނީމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ މުވައްޒަފުން އެ
ގުޅައިގެން ހިއަރިންގ ގެ ކުރިން މީޑިއޭޝަން ޕޮއިންޓް އޮފް ވިއު ގައި މަސައްކަތްތަކެއް ވަރަށް ބޮޑަށް އެބަ ކުރެވޭ.
އެހެންވީމާ، އެ ކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ވަރަށް ދަތިވެގެންދޭ މި މުއްދަތެއް ވެސް އޮތުމާ އެއްކޮށް.
މި ގާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ މުއްދަތުގެ މައްސަލަތައް ނިންމަން މުވައްޒަފުންގެ ދަތިކަމުގެ އިތުރަށް މި ދެންނެވި
އެހެން އިދާރާތަކާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރަންޖެހޭތީވެ އިނގޭތޯ. އެ ބޭފުޅުންގެ، ބައެއް ފަހަރަށް
ހިއަރިންގ ވަރަށް ހަމަ ލަސްކޮށްލަދެއްވަން އެދޭނެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ލަސްކޮށްލެވެން އޮންނާނީ މި
ދެންނެވި ގޮތަށް ހަމަ އެންމެފަހު، އެ ދުވަހާ ހަމައަށް. އެހެންވީމާ، އެ ދަތިތަކެއް އެބަހުރި. ދެން ގާނޫނުގައި އެބައިން
އިނގޭތޯ ދެ ގޮތަކަށް މަޢުލޫމާތު ހާމަކުރުމުގެ. ކޮމިޝަނަރ އެ ފާހަގަކުރެއްވީ ބޮޑަށް މަޢުލޫމާތަށް އެދިގެން.
އެހެންވީމާ، މަޢުލޫމާތު، އަމިއްލަ އިސްނެގުމުގައި މަޢުލޫމާތު ހާމަކުރި މިންވަރު ދެނެގަތުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މި
29

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ދިޔަ އަހަރުގައި ގެންދިޔައިން ރިޕޯޓެއް. އެ ރިޕޯޓު އަޅުގަނޑުމެން ލޯންޗުކުރީ، ލޯންޗުކޮށްފައިވާނެ.
ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި މި ކޮމިޓީގެ އިނގޭތޯ މެންބަރުން ވެސް. އެ އަޅުގަނޑުމެން ތި ބޭފުޅުން ބޭނުންވެލައްވަންޏާ
އޭގެ ތަފުސީލެއް ފަހުން ހަމަ ހުށަހެޅިދާނެ. ދެން އަނެއްހެން ދަންނަވާ ނަމަ ވަރަށް ކަންބޮޑުވާ މިންވަރަކަށް މި
ހާލަތު އޮތީ. ގާނޫނު އެބަ ލާޒިމުކުރޭ ގާތްގަނޑަކަށް 13 ވަރަކަށް ބައި ކޮންމެ އިދާރާއަކުން އަމިއްލައަށް ވެސް
މަޢުލޫމާތު ހާމަކުރަން. 930 އިދާރާ އޮތް އިރު މި ނިސްބަތް ވަރަށް ދަށް. ގާތްގަނޑަކަށް 10 އިދާރާ ވެސް ފުލީ
އެޗްވީވެފައި ނުހުރޭ އިނގޭތޯ. އެ ދަތިތައް އެބަހުރި. މީގެ ވެސް އެންމެ ބޮޑު އެގްޒާމްޕަލެއް ގޮތުގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރަނީ ކައުންސިލުތަކުން މި ހާސިލުކުރާ ހާސިލުކުރުން. ކައުންސިލުތަކުން އެބަ ކުރައްވާ
އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އެވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ކުރިއަށްގެންދާ މަސައްކަތެއް. އެހެންވީމާ، މިއީ މައިގަނޑު
ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަވާ ދަތިތައް އިނގޭތޯ. ވީހާވެސް ކުރުކޮށްލުމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރު އޮފީހުން ހުށަހެޅުއްވި ރިޕޯޓާ ގުޅިގެން އެއްވެސް މެންބަރަކު އިތުރަށް
ކަމެއް ސާފުކުރައްވަން ނޫނީ ސުވާލެއް އޮވެއްޖެއްޔާ އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވާނަން. އަޅުގަނޑު ފުވައްމުލަކު ދެކުނު
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޙުސައިނަށް ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ފުވައްމުލަކު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޙުސައިން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ، އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރަށް ދައުލަތުގެ
އިދާރާތަކުން ދޭންޖެހޭ އެއްބާރުލުން ބަރާބަރަށް 2024 ގައި ލިބިފައިވޭތޯއޭ؟ އެއް ސުވާލަކަށް. ދެވަނަ ސުވާލަކީ 280
ހުށަހެޅުމަށް އެއްގޮތަކަށް ވެސް ޖަވާބު ލިބިފައިނުވާ ވާހަކަ ދެންމެ އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަން އެ ވިދާޅުވީ. އެއީ
ކޮންކޮން މުއައްސަސާއަކުންކަން ވިދާޅުވެދެއްވަފާނަންތޯ؟
އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރު އަޙްމަދު ޢާހިދު ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކުން އެއްބާރުލުން ދިނުމާ ބެހޭގޮތުން އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކޮށްލެވޭ ކަމަކީ މި
ޙައްޤު، މި ގާނޫނު ތަންފީޒުކުރަން ފެށި ހިސާބުން ފަށައިގެން، 2014 ން ފަށައިގެން މިހިސާބަށް އައި އިރު ވެސް އެކި
ސަރުކާރުތަކުގައި މި ޙައްޤު ތަންފީޒުކުރެވިފައި އެބަވޭ. އެހެންނަމަވެސް، އަދިވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
30

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ހިތްހަމަޖެހޭވަރަކަށް ޙަޤީޤަތުގައި މި ޙައްޤުގެ މުހިންމުކަން އަދި ރަނގަޅަށް ބަލައިގެންފައި އޮތް ކަމަކަށް
އަޅުގަނޑަކަށް ގަބޫލެއްނުކުރެވޭ އިދާރާތަކަކުންނެއް. އެކި އިދާރާތެއް އެކި ލެވަލްގައި މިހިރީ ޕަރފޯމްކޮށްފައި.
އެހެންނަމަވެސް، ޖުމުލަގޮތެއްގައި ބަލާލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ މި ކަމަށް ދޭންޖެހޭ އެ އަހަންމިއްޔަތު ދެވިފައިވާ ތަނެއް
ނުފެނޭ. ދެން އެންމެ ބޮޑަށް އަޅުގަނޑަށް އެކަން ފާހަގަކުރެވޭ ބަޔަކީ އިނގޭތޯ ، ހަމަ މަދެއްނޫން ބައެއް ހަމަ
ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކުން ޖަވާބުނުދީގެން ނުވަތަ ދޭންޖެހޭ މިންވަރަށް ޖަވާބުނުދީގެން އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް
މައްސަލަ އައިސްގެން އެކަމާ މެދު ސުވާލުކޮށްލީމަ އަންނަ ޖަވާބެއް މިއީ. ތިމަންނަމެން ކިހިނެއްހެއްޔޭ ކުރަންޖެހޭ
ހުރިހާ ކަމެއް ކުރަމުން ނުވަތަ ކޮށް ނިންމާފައި ތި ބުނާ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ތިކަން ކުރާނީ. އޭގެން އަޅުގަނޑަށް
ފާހަގަކުރެވެނީ، ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް އެ ބޭފުޅުންނަށް އަދި ގަބޫލުނުކުރެވެނީ އޭ މިއީ އަސާސީ ޙައްޤެއް ކަމަކަށް. އެއީ
އެހެން ހުރިހާ މަސައްކަތެއް ކޮށް ނިންމާފައި ކުރަން އޮތް ކަމެއް ގޮތުގައި މިކަން ބަލައިގަންނަ ކަމުގައި ވަންޏާ ދެން
ގާނޫނުގައި މި ބުނާ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި އެ ޖަވާބެއް ދިނުމަކަށް އެއްވެސް އަހަންމިއްޔަތުކަމެއް ނުދެވޭނެ
އެހެންވެއްޖެއްޔާ އެއް. މިއީ އިތުރުގަޑީގައި ކޮށްލަންޖެހޭ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ބަލާ ކަމަށް ވަންޏާ. އެ ވިސްނުން، އެ
ސަގާފަތް އެބަޖެހޭ ބަދަލުކުރަން. އަޅުގަނޑުމެން ވެސް އެބަ މަސައްކަތްކުރަން ވަރަށް ބޮޑަށް. އެހެންނަމަވެސް، މިއީ
އަދި ހަމަ ވަރަށް ގިނަ އިތުރަށް މަސައްކަތްކުރަންޖެހޭ ކަމެއް. އެހެންވީމާ، ޖުމުލަގޮތެއްގައި ދިވެހި ދައުލަތުގެ
އިދާރާތަކުގެ މި ކަމަށް ދޭންޖެހޭ އަހަންމިއްޔަތުކަން ތަންކޮޅެއް ދަށްކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން އިނގޭތޯ. ދެން
285 ހުށަހެޅުމަކަށް މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި އެއްވެސް ޖަވާބެއް ނުދީގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ އޭގެ ތެރެއިން ގިނަ
މައްސަލަތަކެއް އައިސްފައި އެބަވޭ. މީގެ ތަފުސީލު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފޯރުކޮށްދެވިދާނެ ކޮމިޓީއަށް ބޭނުންފުޅުވާ
ކަމުގައި ވަންޏާ. ދެން އެއީ ކޮންކޮން އިދާރާތަކެއްތޯ، އެ ސުވާލުކުރެވުނު. މީގެ ތެރޭގައި އެބައުޅޭ ހަމަ އެކިއެކި،
ހުރިހާ ދާއިރާތަކުގެ ވެސް އިދާރާތައް އެބަ ހިމެނޭ އިނގޭތޯ. ހަމަ ސަރުކާރުގެ އިދާރާތައް، މިނިވަން
މުއައްސަސާތަކުގެ އިދާރާތައް، ކައުންސިލުތައް، ޝަރުޢީ ކޯޓުތައް، ސަރުކާރުގެ ކުންފުނިތައް މިއީ ހަމަ ހުރިހާ
ކެޓަގަރީއަކުން ވެސް މިހެން އެބައާދޭ. ސީދާ އަޅުގަނޑަށް މިވަގުތު ފާހަގަކޮށްލާފައި އެހެން ބުނާކަށެއް ނޭނގެ،
އެންމެ ބޮޑަށް ގިނައީ ކޮން ބައެއްކަމެއް. އެކަމަކު، މައިގަނޑުގޮތެއްގައި އެއްވަރެއްގައި ހަމަ މި އުޅެނީ އިނގޭތޯ.
އިދާރާތަކުގައި ހަމަ މުއްދަތު ތެރޭ ޖަވާބު ނުދީގެން އެ މައްސަލަތައް ވެސް އެބަހުރި އައި އްސަ. މިއީ 285 މި
މައްސަލައިގައި މިއީ ކީއްވެގެންތޯ އަހައިލީމަ އެކިއެކި ޖަވާބުތައް ލިބިފައި އެބަހުރި. އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ޖަވާބުތަކުގެ
ތެރޭގައި އެބަހުރި އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރު ޗުއްޓީގައި ހުރީމަ ޖަވާބު ނުދެވިފައޭ. ނުވަތަ އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރަށް
އައްޔަންކޮށްފައިވާ ފަރާތް އިސްތިއުފާދީފައިވާތީވެ އާ ފަރާތެއް އަދި އައްޔަންނުކުރެވޭތީ އޭ. މިހެން ވެސް ވެފައި
31

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
އެބަހުރި. ނުވަތަ އެ އިދާރާއެއްގެ ކޮންމެވެސް ސެކްޝަނަކުން ނުވަތަ ކޮންމެވެސް އިސް ފަރާތެއް އަދި މިއަށް
ޖަވާބުދިނުމަށް އެ ފަރާތުން އެއްވެސް އިނިސްޓްރަކްޝަނެއް، އިޝާރާތެއް ލިބިފައި ނުވާތީ ޖަވާބުނުދެވި ހުރީއޭ.
މިކަހަލަ ގޮތަކަށް ހުރީ ޖަވާބުތައް ނުދެވި.
ފުވައްމުލަކު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޙުސައިން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ކުރީ އަހަރުތަކާ އަޅާބަލާއިރުގައި 2024، ތި ބޭފުޅުންނަށް ފެންނަގޮތުގައި ކުރިއެރުން ހޯދިފައިވޭތޯ ނުވަތަ އެހެން
އަހަރުތަކާ އަޅަ އިބަލާ އިރު 2024، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބުނު ކުރިއެރުން ވެގެންދިޔައީ ދަށްތޯ ނުވަތަ ކުރިއަށްތޯ؟
އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރު އަޙްމަދު ޢާހިދު ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ކުރިއެރުން އެއީ ބައެއްފަހަރު ތަންކޮޅެއް އުނދަގޫ މި މަޢުލޫމާތު ހޯދައި ލިބިގަތުމުގެ މި ދާއިރާގައި ފާހަގަކޮށްލަން
އިނގޭތޯ. މިހާރު އެއް ކަމަކީ ، ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތައް ގިނަވުމަކީ އޭގެ ޒާތުގައި ކުރިއެރުމެއްތޯ ނުވަތަ ފަހަތަށް
ޖެހުމެއްތޯ އެއީ އުފެދޭ ސުވާލެއް. އެއް ކަމަކީ، އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަ އިތުރުވާ ކަމަށް
ވާކަމުގައި ވަންޏާ ދެގޮތަކަށް ބެލިދާނެ. އެއް ކަމަކީ މި ފްރޭމްވޯރކަށް، މި ޙައްޤު ތަންފީޒުކުރުމަށް މި ހުރި
މަރުޙަލާތަކަށް ރައްޔިތުން އިތުބާރުކުރާތީއޭ އެ މަރުޙަލާތައް ބޭނުން އެ ކުރަނީ. އެހެންނޫން ކަމުގައި ވަންޏާ
މިސާލަކަށް ރައްޔިތުން ބުނެފާނެ މި ހުށަހެޅިޔަސް އެއްވެސް ކަމެއް ވާނީކީނޫނޭ. ކޮބައިހޭ ބޭނުމަކީ ހުށަހެޅުން. އެއީ
ބެލިދާނެ ގޮތެއް. އަނެއް ގޮތަކީ އެއަށް، މައްސަލަތައް ގިނައިން ހުށަހަޅަނީ އިދާރާތަކުން ދޭ ޖަވާބު އެއްގޮތަކަށް ވެސް
ކަމުނުދާތީ ނުވަތަ ޖަވާބުނުދޭތީ އޭ. އެހެންވީމާ، ފަހަރެއްގައި މި ދެ ގޮތަށް ހިމެނިދާނެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅޭ،
ކުރީ އަހަރުތަކަށް ބަލާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަ އެއް ކަމަކީ މަޢުލޫމާތަށް އެދި އިދާރާތަކަށް ހުށަހެޅޭ
ހުށަހެޅުންތަކުގެ ތެރެއިން އިދާރާތަކުން ޖަވާބުދީފައިވާ މިންވަރު މި އިންނަނީ އެއްވަރެއްގައި ގާތްގަނޑަކަށް. 90 އާއި
95 އާ ދޭތެރޭގައި. އެއަކަށް މާބޮޑު ތަފާތެއް ނެތް މި ދިޔަ 10 އަހަރަށް ބަލާލައިފިކަމުގައި ވަންޏާ ވެސް. އޭތި މި
އިނދީ އެއް ވަރެއްގައި. އެހެންވީމާ، މައިގަނޑުގޮތެއްގައި އެއަށް ބަލައިފިކަމުގައި ވަންޏާ ރާއްޖެއަކީ މަޢުލޫމާތު
ފޯރުކޮށްދިނުމުގައި ގޯސް ޤައުމެއް ގޮތުގައެއް ނުބެލެވޭ އެހެންވެއްޖެ ކަމުގައި ވަންޏާ އިނގޭތޯ. ދެން ހުށަހެޅޭ
ހުށަހެޅުންތައް ވަރަށް ބޮޑުތަނުން އިތުރުވެއްޖެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް، ބޮޑަށް ގަބޫލުކުރަން އަޅުގަނޑަށް ފަސޭހައީ
އެހެން އެ ވަނީ އެހެންވީމާ މި ކަމަށް އެ އޮތް އިތުބާރު ބޮޑުވާތީ އޭ. ކޮންމެހެން އެ ހުށަހެޅުމަށް ދިން ޖަވާބު، ދެން
އިން ސްޓެޓިސްޓިކްސްއަކުން ނުދައްކާ އެ އަކަށް ތަފާތެއް އައި ކަމަކަށް.
32

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިތުރު މެންބަރެއްގެ އިތުރު ކަމެއް ސާފުކޮށްލުމަށް. ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޝްރަފް
ރަޝީދަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޝްރަފް ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. މަރުޙަބާ ކޮމިޝަން. އަޅުގަނޑު ދެ ސުވާލެއްވަރު އެބަ އޮތް. 3 ސުވާލެއް އެބަ
އޮތް. ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ، ރިޕޯޓު ހުށަނާޅުއްވާ ތަންތަން އަދިވެސް ވަރަށް ގިނައިން ހުރި ކަމަށް ވިދާޅުވެފައި،
ރިޕޯޓުގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެބަ އޮތް. ދެން އެ ތަންތަނުން ރިޕޯޓު ހުށަހަޅުއްވަން ތި ބޭފުޅުން ކުރައްވަނީ ކޮން
ކަމެއްތޯ ނޫނިއްޔާ ގާނޫނީ ގޮތުން ތި ބޭފުޅުންނަށް އޮތީ ކޮން ދައުރެއްތޯ އިތުރުކުރެއްވުމަށް މަސައްކަތްކުރުމަށް؟ އެއީ
ފުރަތަމަ ސުވާލު. ދެން ދެވަނަ ސުވާލަކީ، އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރުން އެ ރަށުގެ ކައުންސިލުތަކާއި އަދި ބައެއް
ގާނޫނުން ކަނޑައަޅާ ތަންތަނުގައި ހަމަޖެހިފައިވާ އިރު އެ މުވައްޒަފުންނަކީ ތި ބޭފުޅުންގެ މުވައްޒަފުން ގޮތުގައިތޯ އެ
ތިއްބަވަނީ. ނޫނިއްޔާ ރަށްރަށުގައި އެ ތިބޭ އިދާރާތަކުގެ މުވައްޒަފުންތޯ؟ އެ މުވައްޒަފުން ލައްވާ
މަސައްކަތްކުރުވުމުގައި އެތެރޭގެ މަސައްކަތްކުރާ މާހައުލުގެ ތެރެއިން އަންނަ އުނދަގޫތަކަށް ތި ބޭފުޅުންނަށް
ކޮންކަހަލަ ޙައްލުތަކެއްތޯ ފޯރުކޮށްދެވޭނީ. ދެން ރިޕޯޓުން ފާހަގަކުރެވުނު އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނުގެ އޮފީހަށް
ހުށަހެޅިފައިވާ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެވެސް އަދަދެއްގެ މައްސަލަތަކެއް ހައިކޯޓާއި ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި، ކޯޓަށް
ހުށަހެޅިގެން ބައްލަވަމުންގެންދަވާ ވާހަކަ. ދެން އޭގެ ތެރެއިން ކޮންކޮން ދާއިރާތަކަށް ނިސްބަތްވާ މައްސަލަތަކެއްތޯ
ތިބީ؟ އަދި އެގޮތަށް ފާހަގަނުވާ ކަމަށް ވަންޏާމު ތި ބޭފުޅުން ބެއްލެވިފައި އެބަ އޮތްތޯ ޚާއްސަ ވަކި ދާއިރާއެއްގެ
މައްސަލަތައް އިތުރުވެފައި ވާކަމަށް އެއީ ކޯޓަށް ހުށަހެޅިފައިވާ މައްސަލަތަކުގެތެރެ އިން. ޝުކުރިއްޔާ.
އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރު އަޙްމަދު ޢާހިދު ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. ތި ފާހަގަކުރެއްވިހެން އަޅުގަނޑުމެން ރިޕޯޓު، އަހަރީ ރިޕޯޓު ހުށަނާޅާ އިދާރާތަކެއް އެބަވޭ. ދެން
ހުށަހެޅުމަށް، މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ނުވަތަ އެ މުއްދަތު ހަމަވާ ފަހުން ނަމަވެސް ހުށަހެޅުމަށް ކޮންކޮން މަސައްކަތެއްތޯ
ކުރައްވާފައިވަނީ. ކުރައްވަމުންދަނީ. އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެ އަހަރެއްގެ ވެސް ޑިސެންބަރު ހިސާބުން ފަށައިގެން
އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް އޮތް އަހަރުގެ އަހަރީ ރިޕޯޓު ހުށަހެޅުމުގެ މަސައްކަތްކުރުމަށް ޓަކައި ހުރިހާ ފަރާތަކަށް
33

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ރިމައިންޑުކޮށްދީފައި އަދި އަހަރީ ރިޕޯޓު ހުށަހެޅުމަށް ފަސޭހަކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު އިންނާނީ
ވަކިން ޓެމްޕްލޭޓެއް ހަދައިދީފައި ފޯމެއްގެ ސިފައިގައި. އެ ފޯމު އަޅުގަނޑުމެން ފޮނުވަން ފަށާނެ ހަމަ ޑިސެންބަރު
މަސް ފަށާއިރަށް. އެހެންވީމާ، މި އަހަރުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ފަށާނެ އެ ކަންތައް. މި ދިޔަ އަހަރު ވެސް
އަޅުގަނޑުމެން ފެށިން އެ ގޮތަށް. ޖަނަވަރީން ފަށައިގެން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ، އަޅުގަނޑުމެން ޖަނަވަރީން ފަށައިގެން
އަޅުގަނޑުމެން އިދާރާގެ އެއް ސެކްޝަނެއްގެ ގާތްގަނޑަކަށް ހަމަ 100% ދޫކޮށްލަނީ އިދާރާތަކުގައި އެ ރިޕޯޓު
ޖަނަވަރީ ނިމެންވާއިރަށް، ޖަނަވަރީގެ ނިޔަލަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހަޅަންޖެހޭތީވެ އެކަން ހަނދާންކޮށްދިނުމަށާއި،
އެ ފަރާތްތަކަށް ރިޕޯޓު ހުށަހެޅުމުގައި އުނދަގޫތަކެއް ވާ ކަމުގައި ވަންޏާ ނުވަތަ ސާފުނުވާ ކަންތައްތަކެއް ހުރި
ކަމުގައި ވަންޏާ އެ ކަންތައްތަކުގައި އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމަށް. ޚާއްސަކޮށް ޖަނަވަރީގެ އެންމެ ފަހު ހަފުތާއަކީ
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އިދާރާގެ ވަރަށް ބޮޑު ބައެއް މި ކަމަށް ދޫކޮށްލާ ހަފުތާއެއް. ދެން ޖަނަވަރީ ނިމުނީމަ ވެސް
އަޅުގަނޑުމެން ހުއްޓައިލަނީކީ ނޫން. ޖަނަވަރީއަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތުގެ އެއް ބަޔަކީ އެ ރިޕޯޓުތަކުން
ލިބިފައި ހުރި މަޢުލޫމާތުތައް، އޭގައި އޮޅުންތަކެއް އަރައިފިކަމުގައި ވަންޏާ އެކަން ސާފުކުރުމަށް އިދާރާތަކާ އެއްކޮށް
ގުޅައިގެން އިދާރާތަކާ އެއްކޮށް މަޝްވަރާކޮށްގެން އެކަން ރަނގަޅުކުރުން. ވާހަކައަކީ، ސްޓެޓިސްޓިކްސް
ކްލީންކުރުމުގެ މަސައްކަތް ޖަ ނަވަރީ ނިމޭ އިރު ކުރާނެ. އެ ކުރާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން މުވައްޒަފުންގެ
ތެރެއިން އަނެއް ބަޔަކު ކުރާނެ ކަމަކީ ޑެޑްލައިން ހަމަވާ އިރު ރިޕޯޓު ނުފޮނުވާ ހުރި އިދާރާތަކަށް ގުޅައިގެން
ޑެޑްލައިން ހަމަވެފައި އިން ކަމުގައިވިޔަސް ރިޕޯޓުތައް ފޮނުވުމަށް އެ ފަރާތްތަކަށް ހަނދާންކޮށްދިނުން. ދެން އެއީ
މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން ރިޕޯޓު މި ހުށަހެޅުމުގައި ކުރާ މަސައްކަތަކީ. ދެން ގާނޫނީ ދައުރެއް އެބަ އިނދޭތޯ
މި މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ރިޕޯޓު ހުށަނާޅައިގެން. ދެން މަޢުލޫމާތު ހޯދައި ލިބިގަތުމުގެ ޙައް ޤުގެ ގާނޫނުގައި ބުނެފައި
އެބަވޭ ކޮންމެ އިދާރާއަކުން ވެސް ރިޕޯޓު ހުށަހަޅަންޖެހޭނެ ކަމަށް. މަޢުލޫމާތު ހޯދައި ލިބިގަތުމުގެ ޙައްޤުގެ
ގަވާއިދުގައި އިންނާނެ ޖަނަވަރީ 31 ޑެޑްލައިނެ އް ދީފައި. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަދިއެއް ރިޕޯޓު
ހުށަނާޅައިގެންނެއް ފިޔަވަޅެއް ނާޅާ. އެހެންނަމަވެސް، އެ ރިޕޯޓު ހުށަނާޅާ އިދާރާތައް އަޅުގަނޑުމެން އަހަރީ
ރިޕޯޓުގައި ވެސް އިންނާނެ ލިސްޓެއް ހާމަކޮށްފައި. އެހެންވީމާ، ރިޕޯޓު ހުށަނާޅަނީ ކޮންކޮން ފަރާތްތަކެއްކަން
ހާމަކުރަމުން މި ދަނީ އަޅުގަނޑުމެން. ދެން އެހެންނަމަވެސް، އަދިއެއް މިހާތާކަށް ފިޔަވަޅެއް އަދިއެއް ނާޅަން
އެއްވެސް ފަރާތަކަށް. ދެން ދެވަނަ ސުވާލު ، އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރުން ގޮތުގައި ރަށްރަށުގެ އިދާރާތަކުގައި އަދި
މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކުގައި ތިބޭ ފަރާތްތަކަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މުވައްޒަފުންތޯ ނުވަތަ ނޫންތޯ.
އަޅުގަނޑުމެންގެ މުވައްޒަފުންނެއް ނޫން އެއީކީ އިނގޭތޯ. ގާނޫނުގައި ބުނެފައި މި އިންނަނީ ކޮންމެ އިދާރާއަކުން
34

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ވެސް އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރެއް އައްޔަންކުރަންވާނޭ. ދެން އެއީ ވަކިން މުވައްޒަފެއް ވަޒީފާއެއްގެ ގޮތުގައި
ކަނޑައަޅައިގެންނެއް ނޫން. ކަނޑައެޅިދާނެ ވަކި ވަޒީފާއެއް ވެސް. މަނަލެއްނުކުރޭ. އެހެންނަމަވެސް، އިދާރާގައި ހަމަ
މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތަކަށް އިތުރު ޒިންމާއެއް ގޮތުގައި، އިތުރު މަސްއޫލިއްޔަތެއް ގޮތުގައި މި ހަވާލުކުރަނީ
އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރކަމުގެ އެ މަސްއޫލިއްޔަތު. މައިގަނޑުގޮތެއްގައި އެގޮތަށް މި އަދާކުރަމުންދަނީ. އެހެންވީމާ،
ތަންކޮޅެއް ފަސޭހަވޭ ތަންކޮޅެއް ބޮޑެތި ނުވަތަ މުވައްޒަފުން ގިނަ އިދާރާތަކަށް އެގޮތަށް ކަންތައްކުރަން. ދެން ބައެއް
ކައުންސިލުތައް ، ޚާއްސަކޮށް ރަށު ކައުންސިލްތަކާއި ނުވަތަ ޞިއްޙީ މަރުކަޒުތައް ނުވަތަ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ
ލެވެލްގައި ތަންކޮޅެއް ބޮޑަށް އުނދަގޫވާ ގޮތް މި ވަނީ، ގާނޫނުގެ އެބަ ބުނޭ އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރެއް ވެސް
ހުންނަން ވާނޭ. އަދި މުރާޖާ ކޮމިޓީއެއް ވެސް އޮންނަންވާނޭ. ދެން މުރާޖާ ކޮމިޓީއެއްވެއްޖެއްޔާ، ކޮމިޓީއެއްވެއްޖެއްޔާ
އެއް މެންބަރަކު، އެކަކަށްވުރެ ގިނަވާން އެބަޖެހޭ. ދެ މެންބަރުން، އާންމުކޮށް ކޮމިޓީއެއް ވެއްޖެއްޔާ ތިބެން މި ޖެހެނީ
އޮޑް ނަންބަރު ދެއްތޯ. އެކެއް، ތިނެއް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު މި ދައްކަނީ އިދާރާއެއްގައި ހަތަރު ފަރާތެއް މިކަމުގައި
ޝާމިލުވާން ޖެހޭ ކަމަށް. އެހެންވީމާ، ބައެއް ޞިއްޙީ މަރުކަޒުތަކުގެ އިދާރީ މަސައްކަތްކުރާކަށް ނުތިބޭ 4 ފަރާތެއް.
މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގައި އެއަށްވުރެ މަދުވާނެ. އެހެންވީމާ، ކޮންމެވެސްވަރެއްގެ ގޮންޖެހުންތައް މިކަމުގައި ހުރޭ. ދެން
އަޅުގަނޑުމެން އެކަމުގައި އެ ފަރާތްތަކާ މަޝްވަރާކޮށްގެން އަދި މިސާލަކަށް މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓު ކަމުގައި ވަންޏާ،
ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ޖުޑީޝަލް އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަނާ މަޝްވަރާކޮށްގެން ކޮންމެވެސްވަރެއްގެ ޙަ އްލެއް މީގެ ކުރިން
ހޯދާފައިވާނެ. އެއީ މުރާޖާ ކޮމިޓީގައި ތިބޭ ފަރާތްތަކަކީ ކޮންމެހެން އެ އިދާރާގެ މުވައްޒަފަކަށް ވާކަށްނުޖެހޭ ގާނޫނު
ބުނާގޮތުން. އެހެންވީމާ، ސަރކިޓް ކޯޓު އެއީ ސިސްޓަމް ހަދާއިރުގައި މިސާލަކަށް މުޅި އަތޮޅުގެ ހުރިހާ މެޖިސްޓްރޭޓް
ކޯޓު އެއްކޮށް، އެއް މުރާޖާ ކޮމިޓީއެއް ބައިންދައިގެނެއް އެއީ ކީ މައްސަލައެއް ނޫން. ދެން ޚާއްސަކޮށް މިކަހަލަ ކުދި
އިދާރާތަކަކަށެއް އެހާ ގިނައެއް ނޫން ހުށަހެޅުންތައް އަންނަލެއް. ބައެއް އިދާރާތަކުން އަހަރެއް ދެ އަހަރެއްވާ އިރު
އެންމެ ހުށަހެޅުމެއް ވެސް ނައިއްސަ ހުރެދާނެ. އެހެންވީމާ، މުރާޖާ ކޮމިޓީގެ މަސައްކަތް ވަރަށް ކުޑަވާނެ. އެހެންވީމާ،
އެގޮތަށް މަސައްކަތްކުރަމުން މި ދަނީ. އެހެންނަމަވެސް، ކައުންސިލުތަކުން ވަރަށް ބޮޑަށް މަސައްކަތްކުރޭ
ކައުންސިލު ގެ ތެރެއިން މުރާޖާ ކޮމިޓީއަށް އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރުން އައްޔަންކުރުމަށް. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ
މައިގަނޑު މަސައްކަތަކީ މި ދާއިރާގައި މި ފަރާތްތަކަށް އެހީތެރިވެދިނުމާއި ޓްރެއިންކޮށްދިނުން. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ
މުވައްޒަފުން ނޫން ކަމުގައި ވިޔަސް، އަޅުގަނޑުމެންގެ އެންމެ ގާތް ޕާޓްނަރުން ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބަލަނީ. އެއީ
މި ޙައްޤު ތަންފީޒުކުރުމުގައި އެންމެ ބޮޑު ރޯލެއް ކުޅޭ ފަރާތަކީ އެ އިދާރާތަކުގެ އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރުން.
އެހެންވީމާ، އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރެއް އަ އްޔަންކުރުމަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަންގަންޖެހޭނެ ގަވާއިދު ބުނެފައި
35

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
އިންނަ ގޮތުން. އަންގާ ހިސާބުން އަޅުގަނޑުމެން އެ ފަރާތް ޓްރެއިންކުރުމަށް ޓަކައި މަސައްކަތްކުރަން. ދެން އެ
ކަމަކީ އެހާ ފަސޭހަ ކަމެއް ނޫން. 900 އަށް ވުރެ ގިނަ އިދާރާ އޮންނައިރުގައި އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރުން ވަރަށް
ގިނައިން ބަދަލުވޭ. އެހެން ބަދަލުވާ ކޮންމެ ފަހަރަކު އަނެއްކާ އަޅުގަނޑުމެން އަލުން ޓްރެއިންކޮށްދޭން މި ޖެހެނީ.
ދެން ޓްރެއިންކުރުމުގައި އޮންލައިންކޮށް ޓްރެއިންކުރުމަކީ އޭގެ ނަތީޖާ ހާސިލުވުން އެހާ ރަނގަޅެއް ނޫން. އެންމެ
ރަނގަޅު ގޮތަކީ މިހެން ހަމަ ފޭސްޓު ފޭސް ޓްރެއިނިންގ ، އިން ޕަރސަން ޓްރެއިނިންގއެއް ދިނުން. އެއީ އެ
ފަރާތްތަކުގެ ބައިވަރު ސުވާލުތަކެއް ވެސް ހުންނާނެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަޖެޓު އޮންނަގޮތުން ކުޑަކޮށް
ތާށްޓެއްވޭ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑަށް މަސައްކަތްކުރަން ބައިނަލްއަގު ވާމީ ޖަމުޢިއްޔާތަކުން ލިބޭ
އެހީއާއި އަދި ރާއްޖޭގައި ވެސް މަސައްކަތްކުރާ ބައެއް ޖަމުޢިއްޔާތަކާ ގުޅިގެން މި ޓްރެއިނިންގތައް ހިންގޭތޯ. މި
ދިޔަ 3 އަހަރެއްވަރު އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑަށް އެގޮތަށް މަސައްކަތްކޮށްފައި މިވަނީ. އެއީ ޚާއްސަ ކޮށް މި
އަތޮޅުތަކުގެ އިދާރާތަކުގެ ޓްރެއިނިންގ ދިނުމަކީ އެއީ ޚަރަދެއް ދާ ކަމެއް އަސްލުގައި. ދެން ތިން ވަނަ ޕޮއިންޓު ،
އަޅުގަނޑުމެންގެ ނިންމާ ނިންމުންތައް އިސްތި އުނާފުކޮށްފައި ހައި ކޯޓުގެ އަދި ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި ނިންމާފައިވާ
ނިންމުންތައް އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ މައްސަލަތައް ، ކޮން ދާއިރާތަކެއްތޯ މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި. 2024 ވަނަ އަހަރަށް
ބަލާލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ، އެ އަހަރު ތެރެއަށް ބަލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ ދެން އެންމެ ގިނައީ ސަރުކާރުގެ
ކުންފުނިތަކުން އިސްތިއުނާފަށް ގޮސްފައި މިހިރީ. އޭރު އުފެދުނު މައިގަނޑު ސުވާލަކީ، ސަރުކާރުގެ ކުންފުނިތައް މި
ގާނޫނުގެ ތަރަހައިގެ ތެރެއަށް ވަދޭތޯ ނުވަތަ ނޫންތޯ. އެ ފަރާތްތަކުން ކޮންމެވެސްވަރަކަށް، ކޮންމެވެސްވަރަކަށް ނޫން،
މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި އެ ފަރާތްތަކުން ވަރަށް ބޮޑަށް ޗެލެންޖު ކުރި. ކުންފުނިތަކެއް، ސަރުކާރުގެ ނުވަތަ ސަރުކާރު
ހިއްސާވާ ކުންފުނިތަކެއް މި ގާނޫނު ތަރަހައިގެ ތެރެއަކަށް ނުވަންނާނެ ކަމަށް. ދެން އެހެންނަމަވެސް، މި މައްސަލަ
ހައިކޯޓަށް ގޮސްގެން ހައިކޯޓުން މީގެ ކުރިން ނިންމައިގެން، ސުޕްރީމް ކޯޓާ ހަމައަށް ގޮސްގެން ސުޕްރީމް ކޯޓުން
މިހާރު ނިންމުމެއް ނިންމާފައި މި އިނދީ، ސުޕްރީމް ކޯޓުން ވަރަށް ސާފުކޮށް މިހާރު ބުނެދީފި ސަރުކާރުގެ
ކުންފުނިތަކަކީ މި ގާނޫނުގެ ތެރެއަށް ޖުމުލަގޮތެއްގައި ބަލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ ވަންނާނޭ. ދެން އެހެންނަމަވެސް،
ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އެންމެފަހުގެ ނިންމުމުގައި އެބަވޭ ވަކި ހާލަތްތަކުގައި ވަކި ޓެސްޓެއްގެ ތެރެއިން ވަކި ޝަރުތުތަކެއް
ފުރިހަމަވާ ކަމުގައި ވަންޏާ ވަންނާނެ ކަމަށް. އެހެންވީމާ، ފަހަރެއްގައި ކުރިއަށް އޮތް ތާނގައި މި ހުރިހާ
ކުންފުނިތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ކުންފުނިތައް މީގެއިން ނުވަދެ ގޮސްފާނެ. އެހެންނަމަވެސް، މައިގަނޑުގޮތެއްގައި އެ
ނިންމުމަށް ބަލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ ސަރުކާރުގެ ކުންފުނިތައް ވަންނާނެ ކަމަށް މި ނިންމާފައި މި ވަނީ. އެއީ 2024
36

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ވަނަ އަހަރުގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅި އަދި ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު މައްސަލަތަކުގެ ތެރޭގައި ބޮޑު ބައެއް އޮތީ އޭގެ
އިނގޭތޯ. ސާފުވެއްޖެ ކަމަށް އު އްމީދުކުރަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތެއް އަރުވާނަން ދިއްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުއްލަޠީފް މުޙައްމަދަށް.
ދިއްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުއްލަޠީފް މުޙައްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. މަރުޙަބާ އިންފޮމޭޝަން ޓީމު. އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ، މަޢުލޫމާތު ހޯދައި
ލިބިގަތުމުގައި ނޫސްވެރިންނަށް ވަރަށް ގިނަފަހަރަށް މަޢުލޫމާތު ދިނުމުގައި މިނިސްޓްރީތައް ނުވަތަ ކުންފުނިތައް
ވަރަށް ބޮޑަށް ޖެހިލުންވޭ ނުވަތަ ނުދޭ. މައިގަނޑުގޮތެއްގައި ކީއްވެގެންތޯ އެހެން ދިމާވަނީ؟ ނުދެނީ އެ މަޢުލޫމާތު .
ކޮންކޮން މަޢުލޫމާތެއްތޯ ސިއްރުކުރަން އެހާ ބޮޑަށް ހިފަނީ ތި ބޭފުޅުންނަށް ފާހަގަކުރެވިފައި އޮތީ؟ ޝުކުރިއްޔާ.
އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރު އަޙްމަދު ޢާހިދު ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ނޫސްވެރިންނަކީ ތި ފާހަގަކުރެއްވިހެން މި ޙައްޤުގެ ބޭނުންކުރާ، އެންމެ ގިނައިން ބޭނުންކުރާ އަދި އެންމެ
ބޮޑަށް އާންމުންނަށް ފެންނަ އެއް ގުރޫޕު އިނގޭތޯ. ދެން އެއީ ރާއްޖޭގައި އެކަންޏެއް ނޫން. ދުނިޔޭގެ އެހެން
ޤައުމުތަކަށް ބަލާލައިފި ކަމުގައި ވިޔަސް. ނޫސްވެރިންނަށް މަޢުލޫމާތު ފޯރުކޮށްދިނުމުގައި އިދާރާތަކުން ޖެހިލުންވާ
ޖެހިލުންވުމަކީ މުޅި ދުނިޔެއިން ވެސް ފާހަގަކުރެވޭ ކަމެއް. އެހެން ވާންޖެހޭ އެއް ސަބަބަކީ، ނޫސްވެރިން އާންމުކޮށް
އެދޭ މަޢުލޫމާތަކީ އެ ވަގުތު އެ ޤައުމުގައި ހިނގާ ބޮޑެތި ކަންތައްތަކާ ގުޅޭގޮތުން ނުވަތަ ނޫސްވެރިން އެ
ތައްޔާރުކުރާ ރިޕޯޓަކާ ގުޅޭގޮތުން ހުށަހެޅޭ، އެއާ ގުޅޭ މަޢުލޫމާތަށްވާތީވެ ބައެއްފަހަރު ވާގޮތަކީ އިދާރާތަކަށް
ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ވިސްނެނީ ނުވަތަ ގަބޫލުކުރެވެނީ މި މަޢުލޫމާތު ދީފި ކަމުގައި ވަންޏާ ތިމަންނަމެންނަށް އިތުރު
ސުވާލުތަކެއް އަތުވެދާނޭ. ނޫނީ ތިމަންނަމެންގެ އަގުވެއްޓޭ ކަހަލަ ގޮތެއް ވެދާނޭ. މިއީ މުޅި ދުނިޔޭގެ މަޢުލޫމާތު
ހޯދައި ލިބިގަތުމުގެ ފްރޭމްވޯރކަށް ބަލާލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ ވެސް ފާހަގަކުރެވިފައި ހުރި ކަމެއް. ދެން އެއީ
ސަބަބަކަށް ވާތީވެއޭ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ މަޢުލޫމާތު ހޯދައި ލިބިގަތުމުގެ ޙައް ޤުގެ ގާނޫނުގައި ވަކިން،
މާއްދާއެއްގައި ހަމަ ވަކިން އިންނާނެ ބުނެފައި އިސްތިސްނާ ހާލަތެއް ގޮތުގައި ބެލެވިގެން ނުވާނެއޭ އެދޭ މަޢުލޫމާތެއް
ދީފި ކަމުގައި ވަންޏާ އެ އިދާރާގެ އަގުވެއްޓިދާނެ ފަދަ މަޢުލޫމާތެއް ކަމަށް. އެހެންވީމާ، އެއީކީއެއް
37

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
އެކްސެޕްޝަނަކަށެ އް އިސްތިސްނާއަކަށް ވެގެން ނުވާނެ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ އެއީ ސަބަބަކަށް
ވެދާނެ. އެ ފަރާތްތަކަށް، ކޮންމެވެސް ކޮންޝަސްލީއެއް ނޫން އިނގޭތޯ. ސަބް ކޮންޝަސްލީ ލެވެލްގައި ވެސް
އެހެންވާތީ. ޝައްކެއް އުފެދެނީ މިވެނި ފަރާތަކުން ނުވަތަ މިވެނި ބަޔަކު މި މަޢުލޫމާތު މި ހޯދަނީ ތިމަންނަމެންގެ
އަގުވައްޓައިލަންށޭ ނުވަތަ ތިމަންނަމެން ކަމެއް ފަޅާއަރުވަ އިލާށޭ އިނގޭތޯ. މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަގާފީ ކަމެއް
ގޮތުގައި ބަލަންޖެހޭ ކަމެއް މިއީ. މިއީ އިދާރާތަކުގެ މިކަމާ އުޅޭ ފަރާތްތަކުން އަސްލުގައި ކޮންޝަސްލީ ވިސްނަންޖެހޭ
ކަމެއް ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. މަޢުލޫމާތު ހޯދައި ލިބިގަތުމުގެ މި ދާއިރާގެ ބައިނަލްއަގު ވާމީ ގޮތުން ހެދިފައި
ހުރި ރިސަރޗްތަކަށް ބަލައިފި ކަމަށް ވަންޏާ ވެސް އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ތަޖުރިބާއަށް ބަލައިފި ކަމުގައި ވަންޏާ
ވެސް ނޫސްވެރިން ވެސް އަދި އެހެން ފަރާތްތަކުން ވެސް އެ ހޯދަން އެދޭ މަޢުލޫމާތެއް ނުދިނީމަ އެ ފަރާތްތަކުން، އެ
އިދާރާގެ އަގު ވެއްޓޭލެއް މާބޮޑު އަސްލު ގައި އެ މަޢުލޫމާތު ދިނުމަށްވުރެ. އެހެންވީމާ، މީގައި އަސްލު ގައި އިދާރާތަކުން
ވިސްނަންވީ ތަންކޮޅަކީ އަސްލުގައި ހަމަ ޙަޤީޤަތުގައި މަޢުލޫމާތު ނުދިނުމަކީ އޭގެ، އެ ފަރާތްތަކުގެ ޕަރޕަސް ހަމަ
ޑިފީޓްވާ ކަމެއް. މަޢުލޫމާތު ދިނީމަ؛ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނު ވަރަށް ބޮޑު ބައެއް އެއީ ، މަޢުލޫމާތު ދޫކުރީމަ
ނޫސްތަކަށް ވެސް ، ނޫސްވެރިންނަށް ވެސް އެނގޭ. ނޫސްވެރިންގެ އިތުރުން އާންމު ރައްޔިތުން ވެސް ބައެއްފަހަރު
މަޢުލޫމާތަށް މި އެދެނީ އިދާރާއަކުން ކަންތައް ކުރަނީ އެންމެ ރަނގަޅަށް ނޫން ކަމަށް ޝައްކުވާތީވެ އިނގޭތޯ.
އެހެންވެދާނެ ފަހަރެއްގައި އެކި ގޮތްގޮތުން. އެ ޝައްކު އުފެދެންޖެހޭ މައިގަނޑު އެއް ސަބަބަކީ ހާމަކަން ކުޑަވާތީ.
މިހާރު މިވެނި ކަމެއް ކުރީ މިވެނި ސަބަބަކާހުރެކަން ރައްޔިތުންނަށް، އާންމުންނަށް ނުވަތަ ނޫސްވެރިންނަށް ވެސް
އެނގުނީމާ އެ ފަރާތްތަކަށް ވެސް ގަބޫލުކުރެވޭނެ އާނ މީގަ އި ސަބަބެއް އެބަ އޮތޭ މިގޮތަށް މި ކަމެއް ކުރި، ނުވަތަ
މިގޮތަށް މި ކަމެއް ނުކުރި. އެ މަޢުލޫމާތު ނުދޭ ކަމުގައި ވަންޏާ ދެން އެކި ގޮތްގޮތަށްތާ އެ ފަރާތްތަކަށް ވެސް
ވިސްނޭނީ. އެހެންވެއްޖެ ކަމުގައި ވާނަމަ ބައެއްފަހަރު އެކަން ވީ ގޮތް ނޫން އެހެން ގޮތަކަށް ވިސްނާ ގޮތްވެސްވޭ.
އެހެންވީމާ، މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ގިނަ ދުވަހުން މަސައްކަތްކޮށްގެން ރަނގަޅުކުރަންޖެހޭ ކަމެއް އަސްލުގައި
ޙަޤީޤަތުގައި. ސަ ގާފީ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ތަބީޢަތުގައި ވެސް ހުންނަންޖެހޭ ކަމެއް ކަންނޭނގެ މީހަކު ސުވާލެއް
ކޮށްފިއްޔާ ކީއްވެގެންބާއޭ މި ސުވާލު މި ކުރީ. ނުވަތަ ތިމަންނަ ކަމެއް ފަޅާއަރުވައިލަން ނުވަތަ އަގުވައްޓާލަންބާއޭ
މިކަން މި ކުރީ. އެހެން ހީވާ ގޮތްވޭ. އެކަމަކު، އަޅުގަނޑުމެންގެ ވެސް ތަޖުރިބާގައި ވެސް އަދި ބައިނައިލްއަ ގުވާމީ
ރިސަރޗްތަކަށް ބަލާއިރުގައި ވެސް އެ އެއް ނޫން އަސްލުގައި މެއިން ޕަރޕަސްއަކީ ފަރާތްތަކުން މަޢުލޫމާތަށް އެދޭ.
މަޢުލޫމާތަށް އެދޭ މެއިން ޕަރޕަ ސްއަކީ އަސްލުގައި ދެނެގަންނަން ކިހިނެއްތޯ މި ކަންތައް ދިޔައީ.
38

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ކެލާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފްއަށް ފުރުޞަރުއަރުވަން. ޢަބްދުاله ޝަރީފް
އިނގޭތޯ.
ކެލާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުاله ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުގަ އްރިރު. ވަރަށް ބޮޑަށް މަރުޙަބާ އިނގޭތޯ ކޮމިޝަން މެންބަރުން. އަޅުގަނޑު ތަފާތު ސުވާލެއް
ކޮށްލަން. ދެން އަޅުގަނޑު ކަނުލައި އަޑުއަހަން މި އިނީ ތި ބޭފުޅުންގެ ރިޕޯޓުގައި ވެސް ވަރަށް ގިނަ ކަންކަން
ކޮށްފައި އެބަހުރި. ދެން އައިސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައެއް މެންބަރުން ކުރި ސުވާލުތައް ވެސް. އެއާ އެކުގައި ދެން
އަޅުގަނޑު ހިތަށް އެރީ މި ހިސާބަށް އައިއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ތިބެވުނީ ކިހާ ހިސާބެއްގައިތޯ ތި ބޭފުޅުންގެ
ފަރާތުން ސާފުވުން އެއީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމަކަށް ވާނޭ . އަޅުގަނޑަށް ޖަވާބެއް ދެއްވަފާނަންތޯ، ތި ބޭފުޅުން
ގަބޫލުކުރަންތޯ މަޢުލޫމާތު ހޯދައި ލިބިގަތުމުގެ ގާނޫނުގެ ތަންފީޒުކުރުމުގެ ޒިންމާ ތި އޮތީ މަތިކޮށްފައި ތި ކޮމިޝަނަށް.
ތި ބޭފުޅުން ހިތްހަމަޖެހޭވަރަށް މިހާރު އެ ގާނޫނު ތަންފީޒުކުރެވޭތޯ އިނގޭތޯ. އެއީ އެއް ސުވާލު. ދެން ދެވަނަ
ސުވާލަކީ ، ފާހަގަކޮށްފި އިންފޮމޭޝަން ދިނުމުގައި އާދަޔާ ޚިލާފަށް ކައުންސިލުތައް ރިކޯޑު އަދަދަކަށް ރަނގަޅުކޮށްފައި
ކުރިއެރުން ހޯދާފައި އޮތްކަން. ދެން އެއާއެކުގައި އަޅުގަނޑަ ށް ފާހަގަކުރެވުނު ބައެއް މެންބަރުން ސުވާލަށް ޖަވާބު
ދެއްވަމުން ވިދާޅުވި ، އަޅުގަނޑުމެން ރިޕޯޓު ނިންމައިލާއިރުގައި ، އަހަރީ ރިޕޯޓަށްފަހުގައި ތި ބޭފުޅުންގެ ވެބްސައިޓުގައި
އެބަ ޝާއިޢުކުރަމޭ މިވެނިމިވެނި އޮފީސްތަކުން މި ރިޕޯޓު ނުދޭ ވާހަކައާއި މި ވާހަކަ ވާހަކަ އިނގޭތޯ. އެއާއެކުގައި
އަޅުގަނޑު ހިތަށްއަރަނީ އަޅުގަނޑުމެން މިއީ އިންސާނުން ކަމަށް ވާތީ އަދި ކޮންމެ އިދާރާއެއް ހިންގަން ތިބި ބަޔަކީ
ވެސް އެ ހިންގާ އިދާރާއަކީ ރަނގަޅަށް ހިންގަން ބޭނުންވާ ތަނެއް ކަމަށް ކޮންމެ ބަޔަކު ވެސް ބޭނުންވާނެ.
އެހެންވީމާ، ކީއްވެތޯއޭ މިހިސާބަށް އައި އިރު މި ކައންސިލުން އެހާ ބޮޑު ކުރިއެރުމެއް ތިކަމުގައި ހޯދާފައި
އޮތްއިރުގައި އެކަން އެހާބޮޑަށް ކުލަގަދަކޮށް ފާހަގަ ނުކުރަނީ އިނގޭތޯ. އޭރުންތާ މި ދޭތި އަޅައިކީގެން ދެން އެކަން
ކުރަން ދެން ތިބި ބަޔަކު ވެސް ބޮޑަށް ބާރުއަޅާނީ. އެހެންވީމާ، ކޮބައިތޯއޭ އެކަމުގެ ވިސްނުން ކުރިއަށް އޮތްތާ
ގެންގުޅޭ ގޮތަކީ؟
އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރު އަޙްމަދު ޢާހިދު ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
39

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ޝުކުރިއްޔާ. ފުރަތަމަ ސުވާލަކަށް، ތަންފީޒުކުރެވޭ މިންވަރު. ނޫން، އަޅުގަނޑަކަށް އެއްގޮތަކަށް ވެސް ގަބޫލެއް
ނުކުރެވޭ ތަންފީޒުކުރެވޭ މިންވަރު ރަނގަޅު ކަމަކަށް އިނގޭތޯ. ދެން އެކަން އެންމެ ބޮޑަށް ފާހަގަކޮށްލެވޭ ބަޔަކީ ،
އަޅުގަނޑުމެން ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް ވެސް ކުރިން ފާހަގަކޮށްފި މަޢުލޫމާތު ހޯދައި ލިބިގަތުމުގެ ޙައްޤުގެ މައިގަނޑު ދެ
ބައެއް މިވަނީ. އެއް ބަޔަކީ މަޢުލޫމާތެއް ހޯދަން އެދިގެން އެ އެދުނު މަޢުލޫމާތެއް ދޫކުރުން. އަނެއް ބަޔަކީ އެއްވެސް
ފަރާތަކުން ނޭދުނު ކަމުގައި ވިޔަސް އަމިއްލަ އިސްނެ ގުމުގައި މަޢުލޫމާތު ހާމަކުރަންޖެހޭ މިންވަރު. އެއަށް ބަލައިލާފައި
އޮތް ކަމަށް ވަންޏާ، އަޅުގަނޑުމެން އިނގިރޭސިން މި ކިޔާ ޕްރޯއެކްޓިވް ޑިސްކްލޯޝަރ ލެވެލްއަށް ބަލައިފި ކަމުގައި
ވަންޏާ ރާއްޖެ މި އުޅެނީ ވަރަށް ފަހަތުގައި. ތަންފީޒުކުރެވޭ ލެވެލް، އެ ކުރިއަރާވަރު ވެސް ވަރަށް ލަސްކޮށް މި ދަނީ
އިނގޭތޯ. އަދި މިހާތަނަށް އެންމެ 11 އިދާރާއެއް މި އިނދީ ގާނޫނުގައި ބުނެފައި މި އިންނަ އެންމެ މަދު މިންވަރާ
ހަމައަށް، ގާނޫނު ގައި ލާޒިމުކޮށްފައި މި އިންނަ މިންވަރާ ހަމައަށް ގޮސްފައި މި އިނދީ އެންމެ 11 އިދާރާ. މިއީ
900 އަށް ވުރެ ގިނަ އިދާރާގެ ތެރެއިން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ލަދުގަންނަންޖެހޭ ހިސާބުގައި އެ ބައިގައި
މިއިނދީ އިނގޭތޯ. ދެން އޭގެން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ހަމަ މި 11 އިދާރާތަކުގެ ތެރޭގައި އެންމެ ގިނައީ
ކައުންސިލުތައް އަނެއްކާ ވެސް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ސަރުކާރުގެ ނުވަތަ ދައުލަތުގެ އެހެންގޮތަކަށް، ވަސީލަތްތައް
ގިނަ ބޮޑެތި ތަންތަން ހުއްޓާ ، މި ބައިގައި ވެސް އެންމެ ކުރިއެރުން މި އިނދީ ކައުންސިލުތަކުގައި. އެއީ
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ ވަރެއް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާގޮތުގައި އޭގެއިން މި ފެންނަނީ
އަނެއްކާވެސް މިއަށް ދޭންޖެހޭ އަހަންމިއްޔަތުކަން ނުދޭ މިންވަރު ތަންތަނުން. ކޮންމެހެން ވަސީލަތް މަދުވެގެން
ގޮންޖެހުންތަކެއް ހުރެގެނެއް ނޫން މިކަން ނުވެ މި އޮތީކީ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ތަންފީޒުކުރުމުގެ މިންވަރު އެ
ބައިގަ އި ބަލައިފިކަމުގައި ވަންޏާ ވަރަށް ދަށް. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް މަސައްކަތްކުރަން އެބަ އިދާރާތަކާ އެއްކޮށް
އެކަން ރަނގަޅުކުރެވޭނެ ގޮތްތައް، އަޅުގަނޑުމެން ހުންނާނެ މިހާރު ޓެމްޕްލޭޓުތަކެއް ވެސް ހަދައިދީފައި އެ
ފަރާތްތަކަށް ފަސޭހަކޮށްދިނުމަށް. މިއީކީއެއް އެހާ އުނދަގޫ ކަމެއް ނޫންކަން. މި ހަމަ ޓެމްޕްލޭޓުގައި މި އިންނަ
މަޢުލޫމާތުތައް ފުރިހަމަކޮށްލާފައި ހަމައެކަނި ވެބްސައިޓަށް ލީމާ މިކަންވީ ކަމަށް އިނގޭތޯ. ދެން މަޢުލޫމާތު
ފޯރުކޮށްދިނުމުގައި ވެސް އަސްލު ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ވެއްޖެއްޔާ އިދާރާތަކުން އިތުރު
އަހަންމިއްޔަތުކަމެއް ދީފިއްޔާ ތަންފީޒުކުރުމުގެ ބައި ކުރިއެރުންތަކެއް އަންނާނެ. މިހާރު މިސާލަކަށް 2024 ވަނަ
އަހަރު 285 މައްސަލައެއް، 85 ހުށަހެޅުމަކަށް މިއިނދީ އެއްވެސް ޖަވާބެއް ނުދީ. އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި
ލެވަލްގައި ތިބޭއިރުގައި އެއަށްވުރެ މާބޮޑުތަން ދަށްވާންޖެހޭ އަސްލުގައި. ޖަވާބެއް ފޯރުކޮށްދެވެން ވާނެ މުއްދަތުގެ
ތެރޭގައި. މިސާލަކަށް އެ ޖަވާބަކީ ތިމަންނަމެނަށް ތި މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ތި ހުރިހާ މަޢުލޫމާތު ދިނުން ދައްޗޭ އެވަރު
40

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ވެސް ކޮށްލެވެން ވާނެ. އެވަރު ވެސް ނުކޮށްލެވޭތީ މައްސަލައަކީ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަދި އެބަ އޮތް ކުރިއަރަން
ޖެހިއްޖެ ކަމުގައި ވަންޏާ ވަރަށް ގިނަ މަސައްކަތް ކުރުން. ޚާއްސަކޮށް އަމިއްލަ އިސްނެގުމުގައި، އަމިއްލަ
އިސްނެގުމުގައި މަޢުލޫމާތު ހުށަހެޅުމުގެ ދާއިރާއިން. ދެން 2 ވަނަ ސުވާލަކީ ، ކުރިއެރުން ފާހަގަކުރުމުގެ ބައި. ދެން
އަޅުގަނޑުމެން ރިޕޯޓުތަކުގަޔާއި ސޯޝަލް މީޑިއާގައި އަޅުގަނޑުމެން އަބަދުވެސް މި އިދާރާއަށް މި މަޢުލޫމާތު ހޯދުމުގެ
އަމިއްލަ އިސްނެގުމުގައި މި ފޯރުކޮށްދޭންޖެހޭ މަޢުލޫމާތު އެ ގާނޫނުގައި މި އިންނަ މިންވަރާ ހަމައަށް އެ ބައި
ކޮށްދިނީމަ، އެ ކޮމްޕްލަޔަންސް 100% ހަމައަށް އެރީމަ އަޅުގަނޑުމެން އެކަން ފާހަގަކޮށްފައި އަޅުގަނޑުމެން
ސޯޝަލް މީޑިއާގައި ހަމަ ޕަބްލިކްކުރަން އެ ކަންތައްތައް. ދެން ހަމަ ވަކިވަކިން އިދާރާތައް އިނގޭތޯ. ދެން މިހާރު
ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ވެބްސައިޓުން ވެސް އަދި ސޯޝަލް މީޑިއާއިން ވެސް އެނގެން އިންނާނެ އެއީ ކޮން
އިދާރާތަކެއްކަން. އެންމެ 11 އިދާރާ އިނީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ފަރާތުން އަދި އިތުރަށް މަސައްކަތް ކުރެވޭތޯ
ބަލަންވީހެން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އަސްލުގައި، އެ ރަނގަޅަށް އަދާކުރާ އިދާރާތަކަކީ ކޮން ބައެއްކަން ރައްޔިތުންނަށް
އެނގޭކަމުގައި ވަންޏާ މި އެހެން ފަރާތްތަކުން ވެސް މަސައްކަތްކުރަމުންދާނެ. އެގޮތުގެ މަތީން އަޅުގަނޑުމެން މި
ދިޔަ އަހަރު، މާފުކުރައްވާ! މި އަހަރު ފެބުރުވަރީގައި އަޅުގަނޑުމެން ނެރުނު ރިޕޯޓެއް، އެއީ އަމިއްލަ އިސްނެގުމުގައި
ހާމަކުރާ މިންވަރު. އޭގައި ވަކިވަކިން ހުންނާނެ ހަމަ އެ ހާމަކުރި ފަރާތްތަކާ އި، ހުރިހާ އިދާރާއެއްގައި ކިހާ
ލެވެލްއެއްގައިތޯ ހުރީ ވަކިވަކިން އޭތި އިންނާނެ. އެ ޝާއިޢުކުރީ ފެބުރުވަރީ މަހުގެ ތެރޭގައި. އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު
މި މަސައްކަތްކުރަމުން މި ދަނީ މި އަންނަ އަހަރަށް އެއަށްވުރެ ކޮމްޕްރިހެންސިވްކޮށް ހުރިހާ އިދާރާއެއްގެ މި އޮޑިޓެއް
އެ އިނދީ ސްކޯރިންގއެއް ތައްޔާރުކުރަން އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އޭގައި ބަލައިލާނަން އަޅުގަނޑުމެން ހަމައެކަނި
އަމިއްލަ އިސްނެގުމުގެ ހަމަކުރާ މިންވަރުގެ އިތުރުން، އިދާރާތަކުން މި ހުށަހެޅުންތަކަށް، މަޢުލޫމާތަށް އެދި ހުށަހަޅާ
ހުށަހެޅުންތަކަށް އިދާރާއިން އިޖާބަދޭ މިންވަރަކީ ކޮބައިތޯ، އެއަށް ސްކޯރިންގ ތަކެއް ހަދަން. އެހެންވީމާ، ނިމޭއިރުގައި
ވަރަށް ކޮމްޕްރިހެންސީ ލެވަލްއަކަށް ދަރަޖަކުރެވޭނެ މި އިދާރާތައް. ދެން އޭގަ އި އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ވަރަށް
ކޮމްޕްލެކްސް ފޯމިއުލާއެއް ގެންނަން. އެއީ ވާގޮތަކީ އަޅުގަނޑުމެން ދަރަޖަކުރާއިރުގައި ބަލަންޖެހޭ ބައިވަރު
ކަންތައްތަކެއް އެބަހުރި. މިސާލަކަށް ތަންކޮޅެއް ވަސީލަތް ގިނަ، މުވައްޒަފުން ގިނަ އިދާރާއަކާ އަޅުގަނޑުމެން އެއް
ހަމައެއްގައި ބެލުން އެހާ ރަނގަޅެއް ނޫން އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މުވައްޒަފުން މަދު، ވަސީލަތް މަދު
އިދާރާއެއް. ނުވަތަ ދަރަޖަކުރާއިރުގައި ވަރަށް ގިނައިން މަޢުލޫމާތު ހުށަހެޅޭ އިދާރާއެއް، މިސާލަކަށް އެންމެ ގިނައިން
މަޢުލޫމާތު ހުށަހެޅޭ އިދާރާއެއްގެ ގޮތުގައި ބެލެ ވޭ ތަންތަނުގައި މި ދިޔަ އަހަރަށް ބަލައިފި ކަމަށް ވަންޏާ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީހާ އި، ކަރެކްޝަންސް، ޕޮލިސް މި 3 އިދާރާ ހިމެނޭ އިނގޭތޯ. 400 އަށް ވުރެ ގިނަ
41

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
ހުށަހެޅުންތަކެއް އަހަރެއްގެ ތެރޭގައި އެ އިދާރާތަކަށް ލިބޭ. އެ އިދާރާތަކާ އަޅުގަނޑުމެން އެއް ހަމައެއްގައި
ބައިންދައިގެން ނުވާނެ މިސާލަކަށް މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓެއް ނުވަތަ ރަށު ކައުންސިލެއް އެންމެ ހުށަހެޅުމެއް ލިބިފައި އިން
އިދާރާއަކާ. އެހެންވީމާ، މި ކޮމްޕްލެކްސް ފޯމިއުލާގެ އެ ކަންތަކުގެ، އެ މެތަޑޮލޮޖީ ނިންމުމު ގެ ބައިގަ އި އަޅުގަނޑުމެން
މިވަގުތު މި މަސައްކަތްކުރަނީ. އަޅުގަނޑުމެން އުއްމީދަކީ މި އަންނަ އަހަރު ކުރީ، ފުރަތަމަ ކުއާޓަރ ގެ ތެރޭގައި
ކޮމްޕްރިހެންސިވް މި ބުނާ އޮޑިޓު ނެރުން އިނގޭތޯ. އޭރުން ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެބްސައިޓަށް ވަދެ
ބަލައިލެވޭނީ އާނ ކޮން ބައެއްތޯ އެންމެ، މިސާލަކަށް ސަރުކާރުގެ އިދާރާތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ރަނގަޅީ ކޮން
ބައެއްތޯ އަދި ބޮޑަށް މަސައްކަތްކުރަން ހުރީ ކޮން ބައެއްތޯ، ކައުންސިލުތަކުގެ ތެރޭގައި އެންމެ ރަނގަޅީ ކޮން
ބައެއްތޯ މީތި އިނގޭތޯ.
ކެލާ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަދި އަޅުގަނޑު އެއް ސުވާލު ކޮށްލާނަން އިނގޭތޯ. މިއީ ދެން ހަމަ ބޮޑަށް އެޑްވައިޒަކާ އެއްގޮތަށް މި ގެންދަނީ
އިނގޭތޯ. ދެންމެ ފާހަގަކޮށްފި؛ ދެން އަޅުގަނޑުމެން މި ތިބީ ވަރަށް ގިނަ މުޢާހަދާތަކުގައި ސޮއިކޮށްގެން މި ތިބީ
އަޅުގަނޑުމެން ވެސް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ވެސް ބޭނުންވޭ ، އުއްމީދުކުރަން، ތި ބޭފުޅުން ވެސް
އުއްމީދުކުރާނެ ތި ބޭފުޅުންގެ އިންޑެކްސް ވީހާވެސް ރަނގަޅުކުރަން އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ދެންމެ ފާހަގަކޮށްފި
މިހާހިސާބަށް އައިއިރުގައި އެއްކަލަ ރިޕޯޓު ހުށަނާޅާ ތަންތަނާ މެދުގައި މި އެޅޭ ފިޔަވަޅެއްގެ ގޮތުގައި މި އޮންނަނީ
ބޮޑަށް ހަމަ އެކަން ތަކުރާރުވިޔަނުދީ ރަނގަޅުކުރަން އެން ގޭކަމަށް އިނގޭތޯ. އެކަމަކު ހަމަ ގާނޫނުން ތި ބޭފުޅުންނަށް
އެބަ ލާޒިމުކުރޭ އެ މުއްދަތު ތެރޭގައި އެ ރިޕޯޓުތައް ޝާއިޢުކޮށް ނެރެން ވެސް. ރަނގަޅަށްތޯ މި ދެންނެވުނީ؟
ހޯދަން، ހިއްސާކުރަންޖެހެއޭ. އެއީތާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ގެނެސްދޭންޖެހޭ ދެއްތޯ؟ އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު
ހިތަށްއަރަނީ ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި ކޮންގޮތަށް ، ކޮބައިތޯ ތި ބޭފުޅުންގެ ވިސްނުމަކީ؟ އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލެއްނުކުރެވޭ
އެ އަޅުގަނޑުމެން މިގޮތަށް މި އިންޓަރނޭޝަނަލް މުޢާހަދާތަކުގައި ސޮއިކޮށްގެން ތިބިއިރުގައި އެހާ ބޮޑަށް
ދޫކޮށްލައިގެން ، އެހާ ބޮޑަށް ފަހަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ތިބެންޖެހޭނެ ކަމަކަށެއް އިނގޭތޯ. އެއީ މިކަން ކުރިއެރުވުމުގައި
ހުރިހާ ބާރެއް ތި އޮތީ ތި ބޭފުޅުން އަތުގައި އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ކުރިއަށް އޮތް ތާނގައި އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަނީ
އެކަން އެއަށްވުރެ ރަނގަޅަށް ގެންދާނެ ކަމަށް. ދެން އެއާއެކު ވަރަށް ރަނގަޅު ދެން މި ކޮމިޓީއަށް ކޮބައިތޯ އެ
ކަންކަން ތަންފީޒުކުރުމަށް ތި ބޭފުޅުން ގެންގުޅޭ ޕްލޭނަކީ. ކުރިއަށް އޮތް ތާނގައި ވެސް ހަމަ އެގޮތަށް ސިޓީއެއް
ފޮނުވައިލާފައި މަޑުކޮށްލާނީތޯ؟
42

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
އިންފޮމޭޝަން ކޮމިޝަނަރު އަޙްމަދު ޢާހިދު ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ރަނގަޅު ޚިޔާލުފުޅެއް އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްތައް ހުރިގޮތުން ބައެއް ފަހަރު ގޮންޖެހުންތަކެއް
ގޮތުގައި ނުވަތަ އުނދަގޫވާ ސަބަބުތަކެއް ހުރޭ. އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ޕްރަޔަރޮޓައިޒްކުރަން އަޅުގަނޑުމެން
މަސައްކަތްތައް ހުރިގޮތުން އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ދެން އެހާ ގިނައިން ދައްކާ ހިތްވާ ވާހަކައެއް ނޫން މީކީއެއް.
އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންގެ ރިއަލިޓީއަކީ އަޅުގަނޑުމެން މި ހުރިހާ މަސައްކަތެއް މި ކުރަން މި ޖެހެނީ 20
މުވައްޒަފުންނާ އެއްކޮށް އިނގޭތޯ. އެއީ ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް ވެސް ކުރިން ވެސް ފާހަގަކުރި އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ 20
މުވައްޒަފުންނާ އެއްކޮށް މީގެ 4 އަހަރު ކުރިން މަސައްކަތްކުރީ ވެސް އިނގޭތޯ. އޭރަށް ބަލައިފި ކަމަށް ވަންޏާ
ހުށަހެޅޭ ހުށަހެޅުންތަކާއި، މި އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރުން ޓްރެއިންކުރާ ކަންތައްތަކަށް ބަލައިފިކަމުގައި ވަންޏާ
އަޅުގަނޑުމެން 7 ގުނަ އިތުރަށް މަސައްކަތް އެބަ ކުރަން މިހާރު އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން ސްޓެޓިސްޓިކްސް މިހާރު
ވެސް އެބަހުރި. އެހެންވީމަ، ވާގޮތަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޖެހޭނީ ޕްރަޔޮރަޓައިޒްކުރަން. ކުރާއިރުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް
ވިސްނަންޖެހޭ ގާނޫނުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލާޒިމުކޮށްފައި ހުރި ކަންތައްތަކާ އެއްވަރަށް އަޅުގަނޑުމެން
މަސައްކަތްކުރަން. އެންމެ މުހިންމު ބަޔަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތައް އެންމެ ގިނަވެގެން 45 ދުވަހުގެ
ތެރޭ ބަލައި ނިންމަން އެބަޖެހޭ. ގާނޫނުގައި ނެތް އެއަކަށް އިތުރު ގޮތެއް ހެދޭކަށެއް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑުމެން ޕްރަޔޮރިޓީ އެންމެ މައްޗަށް ލާންޖެހޭ އެއް ކަންތައް އެއީ. އިންފޮމޭޝަން އޮފިސަރުން ޓްރެއިންކުރަން
އެބަޖެހޭ އަޅުގަނޑުމެން އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، މި ކަންތައްތަކަކީ ގާނޫނުގައި ސީދާ ކަނޑައަޅާފައި ހުރި ކަންތައްތައް.
އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އެއަކަށް އެ ޕްރަ ޔޮރިޓީ ލެވެލްގެ ދަށަކަށް ނުގެންދެވޭނެ. މިކަހަލަ ސަބަބުތަކާ ހުރެ
އަޅުގަނޑުމެން އެއްކަލަ ރިޕޯޓު ބައިގައި މި އޮންނަ ކަންތައްތަކުގައި، އަޅުގަނޑުމެން އޭގައި މި ބޮޑަށް މި
މަސައްކަތްކުރަނީ އެ ފަރާތްތައް މި ބުނާ ޑެޑްލައިން ތެރޭގައި ނުވަތަ ޑެޑްލައިން ހަމަވި ކަމުގައި ވިޔަސް ހުށަހެޅުމުގެ
ބައި ކުރިއަށް ގެންދެވޭތޯ؟ ދެން އެހެންނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަމަ ވިސްނުމުގައި އެބައިން ތިއީ ކުރެވޭނެ
ކަންތައްތައް. އެހެންނަމަވެސް މިވަގުތު މި ބުނާހެން މަސައްކަތްތައް ހުރިގޮތުން ތަންކޮޅެއް ފަހަތަށް ޖެހެނީ.
އެއްގޮތަކަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެކަމާ އަޅަ އިނުލަނީކީއެއް ނޫން އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
43

މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމިޓީގެ 44 ވަނަ ބައްދަލުވުން 10 ނޮވެންބަރު 2025
އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ ކޮމިޝަނަރ، އަލްއުސްތާޛު އަޙްމަދު ޢާހިދު ރަޝީދު އަދި ސެކްރެޓަރީ
ޖެނެރަލް އަލްފާޟިލް އިދުރީސް އިސްމާޢީލް އަދި ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް އަލްފާޟިލް ޙަސަން ޝާކިރު މުޙައްމަދު. 3
ބޭފުޅުން ވެސް ވަޑައިގެން ރިޕޯޓު ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވައި، އަދި މެންބަރުން ސާފުކުރައްވަން ބޭނުންފުޅުވި މަޢުލޫމާތުތައް
ވެސް ވަރަށް ފުރިހަމައަށް ހިއްސާކޮށްދެއްވައިފި. އެހެންވީމާ، ހަމަ ހުރިހާ ބޭފުޅުން، 3 ބޭފުޅުންނަށް ވެސް
ޝުކުރުއަދާކުރަން އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު މިހިސާބުން ބައްދަލުވުން ނިންމައިލާނަން. والسالم عليكم ورحمة لا
وبركاته.
____
44